

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY LESA

Diplomová práce

Martin Hrgaš

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martina Franková, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 10. 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Žitkové dne 28. 10. 2012

.....
Martin Hargaš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Martině Frankové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za cenné odborné konzultace.

.....
Martin Hargaš

Obsah

OBSAH	4
ÚVOD	6
1. DŮVODY OCHRANY LESA A CHARAKTERISTIKA ZDROJŮ OHROŽENÍ LESA	7
1.1. Funkce lesa.....	7
1.2 Zdroje ohrožení lesa.....	9
1.2.1 Poškození lesů abiotickými vlivy.....	9
1.2.2 Poškození lesů imisemi	10
1.2.3 Poškození lesních porostů biotickými činiteli	11
1.2.4 Škody zvěří	11
1.2.5 Poškození lesů nezákonnou těžbou	12
2. HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY	12
2.1. Období raného středověku	12
2.2 Maiestas Carolina.....	13
2.3 Lesní řády.....	14
2.3.3 Tereziánský lesní řád	15
2.4 Zákon lesní z roku 1852.....	16
2.5 Československá první republika a její zákonodárství.....	17
2.5.1 Zákon o prozatímní ochraně lesů.....	17
2.5.2 Pozemková reforma	17
2.5.2 Zákon č. 37/1928 Sb.....	19
2.6 Válečné a poválečné lesní zákonodárství	19
2.6.1 Poválečné období.....	20
2.7 Lesní zákon č. 166/1960 Sb.	21
2.8 Federální lesní zákon	22
2.8.1 Zákon o hospodaření v lesích	23
2.9 Sametová revoluce	24
3. OCHRANA POZEMKŮ URČENÝCH K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA	25
3.1. Les jako právní pojem.....	25
3.2 Pozemek určený k plnění funkcí lesa.....	27
3.3 Ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa	29
3.3.1 Kvantitativní ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa.....	29
3.3.2 Odnětí a omezení pozemků určených k plnění funkcí lesa	31
3.3.3 Poplatek za odnětí.....	33
3.3.4 Kvalitativní ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa.....	34
4. OCHRANA LESA PŘED ŠKODLIVÝMI ČINITELI	35
4.1. Ochrana lesa v užším slova smyslu	35
4.1.1 Povinnosti vlastníka lesa v oblasti ochrany před škodlivými činiteli	36
4.1.2 Mimořádné situace v lese.....	36
4.2 Ochrana před zvěří a zvyšování stability lesních porostů.....	37
4.2.1 Negativní působení zvěře na les	37
4.2.2 Odolnost lesa a jeho stabilita	38
4.3 Lesní a zemědělské pozemky v sousedství ohroženého lesa	38
5. OCHRANA LESA PŘI HOSPODAŘENÍ V LESÍCH	39
5. 1. Koncepční nástroje.....	40
5.1.1 Lesní hospodářský plán.....	40

5.1.2	Lesní hospodářská osnova	43
5.1.3	Oblastní plány rozvoje lesů.....	44
5.2	Administrativně-právní nástroje	45
5.2.1	Těžba dřeva	45
5.2.2	Obnova a výchova lesních porostů	46
5.2.3	Lesní doprava.....	48
5.2.4	Meliorace a hrazení bystřin	49
5.2.5	Odborný lesní hospodář.....	50
5.2.6	Vedení lesní hospodářské evidence.....	52
5.2.7	Kategorizace lesů.....	52
5.2.8	Hospodaření v lesích ochranných a zvláštního určení	54
5.3	Ekonomické nástroje.....	55
5.3.1	Podpora výsadby minimálního podílu zpevňujících a melioračních dřevin ..	56
5.3.2	Finanční příspěvky a služby poskytované státem na základě § 46 lesního zákona ...	56
6.	OCHRANA LESA PŘI OBECNÉM UŽÍVÁNÍ LESŮ	57
6.1.1	Zákaz oplocování lesa	60
6.1.2	Zákaz jízdy a stání s motorovými vozidly v lese.....	61
7.	OCHRANA LESA V REŽIMU ZÁKONŮ SOUVISEJÍCÍCH SE ZÁKONEM O LESÍCH.....	64
7.1	Zákon o ochraně přírody a krajiny.....	64
7.1.1	<i>Lex specialis</i> nebo <i>lex generalis</i> ?	64
7.1.2	Obecná ochrana přírody a krajiny	66
7.1.3	Zvláštní ochrana krajiny	69
7.2	Vodní zákon	73
7.3	Zákon o myslivosti.....	74
8.	DOZOR V LESNÍM HOSPODAŘENÍ.....	75
8.1	Orgány státní správy lesů.....	75
8.2	Vrchní státní dozor v lesním hospodářství.....	76
8.3	Česká inspekce životního prostředí	77
8.4	Lesní stráž	78
9.	ODPOVĚDNOST	79
9.1	Delikt ní odpovědnost	80
9.1.1	<i>Správněprávní odpovědnost</i>	80
9.1.2	<i>Trestní odpovědnost</i>	81
9.2	Odpovědnost za ztráty na životním prostředí	83
9.2.1	<i>Odpovědnost za škodu</i>	83
9.2.2	<i>Odpovědnost za ekologickou újmu</i>	85
	ZÁVĚR	86
	SEZNAM ZKRATEK	90
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	91
	PŘÍLOHA Č. 1.....	101
	ABSTRAKT	102
	SUMMARY	103
	KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS	105

Úvod

Cílem této práce je analyzovat současnou českou právní úpravu ochrany lesa. Práce není a ani nemůže být vyčerpávajícím souhrnem celého tématu právní ochrany lesa. Je spíše nástinem současné ochrany a také snahou postihnout hlavně ty oblasti právní úpravy, které z mého pohledu obsahují nedostatky. Budu se snažit využívat nejen dostupnou odbornou literaturu, ale také judikaturu Nejvyššího správního soudu ČR a Nejvyššího soudu ČR.

V úvodu se zaměřím na biologické vymezení lesa a zdůvodním proč je třeba les chránit. Dále osvětlím ochranu lesa z pohledu právní historie. V této kapitole blíže ukážu důvody, které vedly celé generace našich předků k ochraně lesů a popíši jaké instrumenty k tomu využívaly.

Po tomto „úvodu“ se dostanu k těžišti celé práce – rozboru zákona o lesích. Podívám se na vymezení lesa v zákoně a ochranu lesních pozemků. Dále se přesunu na ochranu lesa před škodlivými činiteli, kteří způsobují zkázu lesních porostů.

Na dalších stranách se pokusím o shrnutí nástrojů, které současná právní úprava k ochraně lesa používá. Všem těmto nástrojům je společné jejich uplatňování při hospodaření v lese. Cílem hospodaření v lesích je jejich zachování a právě k tomuto cíli naše právo zřizuje nástroje, jenž by měly tohoto cíle dosáhnout. Těžištěm této kapitoly tedy bude rozdělení těchto nástrojů na koncepční, administrativně-právní a ekonomické a jejich popis.

Následuje pohled na jiné zákony, které mimo lesního zákona s tématem lesa více či méně souvisí. Svou pozornost zaměřím nejvíce na zákon o ochraně přírody a krajiny, jelikož je dle mého názoru důležitou součástí ochrany lesů.

V závěru práce dostane prostor i exkurz do právní odpovědnosti a dozoru při ochraně lesa.

Základem práce je popis právní úpravy a aktuálních problémů, které se s její aplikací mohou vyskytnout. Tyto problémy jsem se budu snažit analyzovat, zaujmout k nim vlastní stanovisko a případně navrhnout možné způsoby řešení.

1. Důvody ochrany lesa a charakteristika zdrojů ohrožení lesa

Už název nám napovídá, že ústředním pojem celé práce je slovo les. Zkusme si tedy tento pojem vysvětlit nejprve z přírodovědeckého pohledu. Les je společenstvím mnoha organismů - rostlin a živočichů, které jsou na sobě navzájem závislé a žijí v podmínkách určitého konkrétního přírodního prostředí daných geologickým podložím a klimatem. Česká republika patří k zemím s vysokou lesnatostí. Lesní porosty pokrývají v současné době výměru 2 655 212 ha, což představuje 33,8 % z celkového území státu.¹ Plocha lesních pozemků se neustále mírně zvyšuje, což je například z důvodu zalesňování zemědělské půdy, resp. zemědělsky nevyužívaných půd. Lesy jsou i přes mnohaleté ovlivňování člověkem nejzachovalejší složkou přírody a krajiny, i proto je na ně zaměřena značná pozornost ochrany přírody. Tím, že pokrývají třetinu celého území České republiky, tvoří přirozený ekologický potenciál krajiny.² Les je velmi složitým ekosystémem plnícím nenahraditelné funkce. U nás je již historicky zažito členění funkcí na produkční a mimoprodukční. Často se uvádí členění na funkce produkční, ekologické a environmentální, ale v mnoha pracích dochází k záměnám posledních dvou kategorií.³

1.1. Funkce lesa

V poslední době se hovoří velmi často o externalitách a internalitách, tržních a netržních funkcích či službách lesa, výrobních a nevýrobních, ekonomických a sociálních, apod. Dovolím si přidržet se spíše tradičního členění, nakonec forma názvu není až tak podstatná.

Soubor produkčních funkcí lesa je potenciálně velmi rozsáhlý a členitý. V produkční funkci můžeme vidět produkci fytomasy a zoomasy (zvěř a jiní živočichové). Fytomasu lze členit na dendromasu - dřevo a produkty těsně s dřevem na pni spjaté

¹ Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky 2006. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2007 [online]. Dostupná také z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/6455/zelena_zprava_2006_cast_1.pdf>.

² MOUCHA, P., PELCL, F. Současné lesnictví a ochrana přírody. *Ochrana přírody: the nature conservation journal*. 2008. č. 10, [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/soucasne-lesnictvi-a-ochrana-prirody.html>>.

³ NAVRÁTIL, P. a kol. *Včlenění mimodřevních funkcí lesa do hospodaření na lesním majetku*. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, 2009, s. 2.

(vegetativní orgány, kůra, pryskyřice, silice a ostatní látky) a ostatní fytomasu (plody ke konzumaci, léčivé rostliny, houby, ostatní k různým účelům).⁴

Z mimoprodukční funkcí lesa můžeme jmenovat tyto:

- **Funkce lesů ekologická** - jde především o vliv lesních porostů na porostní prostředí a na prostředí v dosahu jejich bezprostředního vlivu v okolí. Jedná se zejména o účinky na ovzduší, půdu a vodu v ekologickém smyslu. Hlavními ekologickými funkcemi lesů jsou funkce klimatická, hydrická a půdoochranná.⁵
- **Funkce lesů environmentální** - účinky lesů v užším smyslu na životní prostředí člověka, v širším smyslu na prostředí krajinné (přírodní i životní). Hlavními environmentálními funkcemi jsou funkce zdravotní (rekreační, léčebná, hygienická), funkce ochrany přírody a krajiny, jakož i funkce vodohospodářské v ochraně vodních zdrojů a v ochraně krajiny před vodním živlem.
- **Funkce lesů estetická** – je definována takto: „soubor funkčních efektů projevující se vjemy přírodních krás jako vlastnosti lesních ekosystémů a jejich částí. Estetické funkční efekty jsou důležitou složkou souborných efektů funkce rekreační i funkce léčebné.“⁶
- **Funkce lesů vodohospodářská** - řízená mimoprodukční funkce dosahovaná cílenou lesnickou činností k podpoře, posílení i k vytváření hydrických a půdoochranných účinků pro vodohospodářsky potřebnou ochranu.⁷
- **Funkce lesů krajinná** - jde o termín neurčitý: může se jednat o funkci homeostatickou nebo o environmentální funkci lesů v ochraně krajinného (přírodního a životního) prostředí, nebo o funkci ekologické stability krajiny, popř. o kulturní funkci krajino tvornou (esteticko-environmentální).

⁴ ŠIŠÁK, L., PULKRAB, K. *Oceňování mimoprodukčních funkcí lesa*. Příspěvek na konferenci Institucionalizace (ne)odpovědnosti: globální svět, evropská integrace a české zájmy, konané na FSV UK [online]. Dostupný také z WWW:

<http://veda.fsv.cuni.cz/konf_sem/globalni_svet/GS_prispevky/gs_env_pulkrab.htm>.

⁵ *Pěstování lesa*. Doplnkový učební text, Brno: Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav zakládání a pěstování lesů, 2001, [online]. Dostupný z WWW:

<<http://inldf.mendelu.cz/projekty/pestovani/ucebnitext/index.html>>.

⁶ tamtéž

⁷ tamtéž

- **Funkce lesů kulturní** - efekt lesů v jejich obecném estetickém a environmentálním působení jako součást kulturní krajiny. K funkcím kulturním je možno také počítat funkce lesů pro výzkum, výuku a osvětu.⁸

1.2 Zdroje ohrožení lesa

Kvalitu a zdraví lesů významně ovlivňují škodlivé vlivy antropické (poškození lesů přímo člověkem - vandalismus, požáry, těžba nerostů, necitlivé hospodaření), vlivy antropogenní (poškození lesů člověkem nepřímo - průmyslové emise, automobilová doprava) i vlivy biotické (hmyzí škůdci, houbové choroby a zvěř) a abiotické (vítr, sníh, námraza, ledovka, sucho a mráz). Některé vlivy si dále v textu více rozebereme.

1.2.1 Poškození lesů abiotickými vlivy

V historii u nás docházelo k největším kalamitám vždy především působením abiotických škodlivých činitelů - větru, sněhu, námrazy, ledovky, sucha a mrazu. Lesy narušovaly kalamity již v 19. století. Zbytky prapůvodních pralesů v oblasti Šumavy zničily kalamity kolem roku 1870. Snad největší větrné kalamity způsobily ničivé orkány v letech 1740, 1786, 1833. Škody větrem jsou však zdokumentovány již ve 12. století na Šumavě, ve 14. století na Chebsku a v 11. až 17. století v Krušných horách.⁹

Podle statistiky přicházejí větší škody působené větrem v průměru každé čtyři roky a škody kalamitního charakteru zhruba každých 10 let. Významnější větrné kalamity poslední doby na území dnešní České republiky byly v roce 1929, 1955, 1967, 1976, 1984, 1990, 2002 a 2007. Největší větrná kalamita z roku 1984, označovaná jako kalamita století, si vyžádala při konečném zpracování asi 12 milionů m³ dříví. Průměrná roční výše nahodilých těžeb působených větrem činí v posledních 20 letech více než 1,5 milionů m³. Škody většího rozsahu působené sněhem a námrazou se vyskytují zhruba každých 4-5 roků, velké kalamity každých 15-20 roků. Významnější

⁸ tamtéž

⁹ Ochrana lesa. *Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál - mezistromy.cz* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.mezistromy.cz/cz/les/pestovani-lesa/ochrana-lesa>.

sněhové kalamity na území dnešní České republiky byly v letech 1930, 1939, 1951, 1967, 1974, 1979 a 1980.¹⁰

1.2.2 Poškození lesů imisemi

„Největší škody na lesích působily do 50. let 20. století klimatické vlivy.“¹¹ Poté začalo hrozit lesům největší nebezpečí od průmyslového znečištění ovzduší. Lesní porosty jsou ničeny přímým působením imisí, jejichž vliv je škodlivý i na veškeré půdní procesy. Navíc poškození půd má dlouhodobý charakter a bude se projevovat ještě dlouho po odeznění přímého vlivu imisí různými poruchami ve výživě stromů. Velmi známou a také jednou z nejrozsáhlejších imisních kalamit v našich zemích a patrně i v rámci Evropy je imisní kalamita, která postihla severovýchodní Krušnohoří, ale také Jizerské hory. Nejhorší škody imisemi byly zaznamenány v letech 1978 až 1985, kdy ... „*dochází ke kulminaci poškození porostů, nárůstu holin, plošného kolapsu smrkových porostů a velkoplošné likvidaci odumřelých a odumírajících porostů*“.¹² V Krušných horách se celkem odlesnilo 52 tisíc hektarů území, na němž byly vysázeny porosty náhradních dřevin.

V první polovině 90. let dochází k odsíření většiny tepelných elektráren, čímž produkce imisí významně klesla. Zdravotní stavu lesních porostů na tuto změnu reaguje okamžitým zlepšením.

Významnou roli v poškození lesa hraje také automobilismus a jeho produkce výfukových plynů, především oxidy dusíku. „*V poslední době se také diskutuje o postupných globálních změnách klimatu, změnách ve složení atmosféry a jejím oteplování, nerovnoměrném rozdělování srážek v prostoru a čase, které mohou mít vliv na lesní porosty. Zdůrazňují se tzv. „nové druhy poškození lesů“ a upozorňuje se na nebezpečí rozsáhlého chřadnutí lesů, které se stalo jedním z hlavních problémů evropského lesního hospodářství.*“¹³

¹⁰ Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky k 31. 12. 1994. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1995, [online]. Dostupná z WWW: <<http://www.uhul.cz/zelenazprava/1994/187.php>>.

¹¹ PRŮŠA, E. *Pěstování lesů na typologických základech*. Praha: Lesnická práce, 2001. s. 154.

¹² SLODIČÁK, M. a kol. *Lesnické hospodaření v imisní oblasti Krušných hor*. Hradec Králové: Projekt Grantové služby LČR s.p., Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i. Strnady, 2007, s. 4 [online]. Dostupný z WWW: <http://www.lesy.cz/cs/download/gs-souhrny/krusne_hory.pdf>.

¹³ Ochrana lesa. *Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál - mezistromy.cz* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mezistromy.cz/cz/les/pestovani-lesa/ochrana-lesa>>.

1.2.3 Poškození lesních porostů biotickými činiteli

Do této skupiny spadají škody způsobené hmyzem, patogenními houbami, obratlovci a buření. Mezi nejzávažnější škůdce jehličnatých smrkových porostů patří bekyně mniška, obaleč modřínový, ploskohřbetka smrková, pilatka smrková, lýkožrout smrkový, lýkožrout severský, lýkožrout lesklý, lýkožrout menší a lýkohub matný. Na borovici škodí lýkožrout vrcholkový, lýkohub sosnový, lýkohub menší a klikoroh borový. Listnáče jsou hmyzími škůdci poškozovány mnohem méně a pokud k tomu dojde, tak obvykle bez fatálních následků. Mezi vážnější patří obaleč dubový. Za jistých podmínek mohou v mladých lesních kulturách škodit i hlodavci.

Rozvoj houbových patogenů se projevuje zejména při zhoršení zdravotního stavu lesních dřevin, snížení jejich odolnosti a nedostatku srážek. Mezi tyto patogeny patří václavka obecná, sypavka borová, grafióza jilmů, rez jehlicová, rez sosnokrut, padlí dubové, skotská sypavka douglasky. Houbové choroby se v našich lesích začaly objevovat ve vzrůstajícím měřítku v souvislosti se změnami druhové skladby. Na jejich šíření má také vliv globalizace světového obchodu, kdy jsou různé druhy patogenů přenášeny z kontinentu na kontinent. V novém prostředí, které nemá obranné mechanismy, mohou způsobit nedozírné škody. Proto se zavádějí různá fytokaranténní opatření, mající zamezit dovozu osiva, sazenic, dřeva s těmito organismy.¹⁴

1.2.4 Škody zvěří

Škody způsobené zvěří na lesních porostech loupáním, okusem a ohryzem patří svým rozsahem k největším škodlivým vlivům a stávají se tak největším problémem ochrany lesa v posledních 30 letech. Jelikož jsou s loupáním a ohryzem kůry spojeny škody způsobené hnilobami, je možné jejich celkovou sumu odhadovat již v miliardách korun. Nejvyšší podíl na poškození má zvěř jelení, mufloní a jelena siky. Menší měrou se podílí zvěř srnčí a daňčí. Rovněž škody černou zvěří nejsou zanedbatelné.¹⁵

Obecně lze konstatovat, že se mírně zhoršuje zdravotní stav lesů v nižších nadmořských výškách. Ve vyšších polohách je stav stabilizovaný, s výjimkou Orlických hor a hraničních hřebenů Šumavy. Trvale zhoršený stav vykazují lesy v Krušných horách. Podstatnou roli kromě rozložení imisí a biotických škůdců hrají klimatické

¹⁴ *Pěstování lesa*. Doplnkový učební text, Brno: Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav zakládání a pěstování lesů, 2001, [online]. Dostupný z WWW: <http://inldf.mendelu.cz/projekty/pestovani/ucebnitext/index.html>.

¹⁵ Ochrana lesa. *Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál - mezistromy.cz* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.mezistromy.cz/cz/les/pestovani-lesa/ochrana-lesa>.

vlivy, zejména úhrny a rozložení ročních srážek a teplot, které jsou v posledních letech dosti nepříznivé.¹⁶

1.2.5 Poškození lesů nezákonnou těžbou

Pod pojmem nezákonná těžba rozumíme jednání, kdy prokazatelně došlo k porušení ustanovení lesního zákona týkajících se těžby dřevní hmoty v lese. Samotná protiprávní těžba probíhá zpravidla prořezáváním porostu výběrem těch nejkvalitnějších stromů, které mají vysokou cenu na trhu, úplnou holosečí nebo také nařezáváním vybraných stromů - pachatel nařeže stromy a oznámí příslušným orgánům poškození stromů neznámou osobou. Cílem jeho jednání je pak vydání povolení k těžbě narušených stromů, které by jako zdravé stromy vytěžit nemohl. V praxi dochází také ke krádežím dříví, kdy pachatel pokácí v malém množství stromy v lese jiného vlastníka, zpravidla pro vlastní potřebu.¹⁷

Předmětem zájmu pachatelů jsou lesy převážně soukromé, o výměrách do cca 50 hektarů, s takovým lesním porostem, který je možno prodejem vytěžené dřevní hmoty ekonomicky zhodnotit.¹⁸ V případě zjištění nezákonné těžby lze viníka postihnout v zásadě třemi způsoby:

- v rámci správního řízení vedeného orgány ochrany životního prostředí,
- v rámci přestupkového řízení vedeného orgány Policie ČR,
- v rámci trestněprávní odpovědnosti osob za jejich zaviněné protiprávní jednání, naplňující některé z ustanovení trestního zákona.

2. Historie právní úpravy

2.1. Období ranného středověku

V dobách vzniku českého státu pokrýval les většinu území. Lesy, stejně jako celá země, byly výlučným majetkem knížete, teprve později přecházely donací panovníka některé oblasti země společně s lesy do majetku církve (klášterů, biskupství

¹⁶ tamtéž

¹⁷ CHMELÍK, J. a kol. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde Praha, a.s., 2005, s. 20-21.

¹⁸ CHMELÍK, J. a kol. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde Praha, a.s., 2005, s. 20.

aj.) a šlechty. Význam lesa od raného středověku stoupal a byli si toho vědomi i jeho vlastníci - to se odráží i v nejstarším zákoníku v českých zemích - Statutech Konráda Oty II. z doby kolem roku 1189¹⁹, kde se nařizuje lesním strážcům, aby tělesně neubližovali lidem v lesích, pokud nebudou kácet stromy, ... *Mimo to nikdo z těch, kdož hlídají les, nemá nikoho obírat na cestě nebo na tržišti, než ať jej obere tenkrát, když jej najde, jak seká strom.*²⁰ Stejně tak se platila speciální daň z vypásávání lesa dobyt看em - tzv. "nářez".²¹

2.2 *Maiestas Carolina*

Ve 12. století dochází v Čechách a na Moravě k intenzivnímu zakládání osad, které sebou nese mýcení lesů. Nový osadníci pochopitelně potřebují zemědělskou půdu. Tu většinou získávají buď vypalováním lesa tzv. žďářením, nebo tzv. klučením (liší se od žďářením tím, že lesní hmota již není bezúčelně spálena, ale spotřebována jako stavební či palivové dřevo). Tento proces vrcholí v následujících dvou staletích, kdy se některé osady postupně mění na města a spotřeba dřeva se stavební činností, rozvojem řemesel i hornictvím stoupá strmě vzhůru.

S tím je spojena i první snaha o právní regulaci zabraňující hromadnému mýcení lesů. Je z dílny Karla IV., který v návrhu nového zákoníku (tzv. *Maiestas Carolina*), odmítnutého generálním sněmem České koruny v roce 1355,²² věnuje některá ustanovení i úpravě lesního hospodářství. Tento návrh zákoníku byl v našich zemích prvním pokusem svého druhu o ochranu ohrožených lesů (hlavně v okolí rozvíjejících se měst).²³ Vlastní ochraně lesů byly věnovány články 49 až 56. Dá se říci, že se jedná o pomyslný základ „lesního práva“.²⁴ Týká se majetkových vztahů v oblasti lesů a řešení

¹⁹ Curia Vítkov. *Lesy v raném středověku*, 2011, [online]. Dostupné z WWW: <http://curiavitkov.cz/prace41.html>.

²⁰ ADAMOVIČ, K., SOUKUP, L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 30.

²¹ Curia Vítkov. *Lesy v raném středověku*, 2011 [online]. Dostupné z WWW: <http://curiavitkov.cz/prace41.html>.

²² MALÝ, K. et. al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2004. s. 38.

²³ KUPČÁK, V. *Ochrana lesa a lesní zákon*. Ekonomické aspekty ochrany lesa - sborník referátů ze semináře EK OLH ČAZV se zahraniční účastí. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky, 2005, s. 45.

²⁴ CEMPÍREK, M. *Vývoj lesního zákonodárství s akcentem na zákon lesní z roku 1852*. Brno, 2011. 117 s. Rigorózní práce (JUDr.). Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce Ladislav Vojáček, s.12.

případných sporů, které zde mohou nastat. Důležitý je zákaz ničení lesů a vyjádření společenského zájmu na jejich zachování, ..., *Lesuov našich divné cizím i také krásné shromáždění netoliko bychom je chtěli rozptýliti, ale také snažní stráží ode všeho rubánie, leč bychom co komu zvláště dopustili, zachovati mieníme a nepoškwněné věčně je jmiati chtiec, prikazujem, aby žádný hajný náš ani lovčí, ani která jiná osoba žádnú věcí nesměl jich rubati, ani kterého dřeva z těch lesuov vyvésti, ani utratiti, neb prodati, leč toliko sůš anebo což by větrem pad'o...*²⁵ I když tento návrh nikdy nevstoupil v platnost, můžeme na jeho základě sledovat, jak vypadala právní úprava této doby v oblasti lesů. Neschválený zákoník měl i silnou inspirační roli pro budoucí tvůrce právních předpisů v oblasti lesnictví.

2.3 Lesní řády

První přijatý právním předpis v oblasti lesního práva tak spadá až do roku 1379. Je jím Lesní řád pro Chebsko, který se zabývá hlavně regulací těžby stavebního dřeva. Jak již z názvu tohoto právního předpisu vyplývá, upravuje výkon lesního práva pouze pro vymezenou oblast Chebska. Další podobné řády a instrukce s platností pro určité panství začínají na našem území vznikat v 16. století. Jmenujme například Pardubickou instrukci z roku 1513 či Křivoklátské lesní zřízení z roku 1577. Zabezpečením dřeva pro hutě a doly se zabýval Báňský a lesní řád císaře Maxmiliána, vydaný v roce 1568 pro Království české a v roce 1573 pro Uhry. Obsahoval např. povinnost pro vlastníky lesů v okolí dolů přednostně své dřevo dodávat pro potřeby hornictví.²⁶ Období třicetileté války přineslo výrazný hospodářský propad, který se však paradoxně projevil pozitivně na stavu našich lesů. S úpadkem skláren, hutí a dalších manufaktur skončilo i drancování lesů v jejich okolí. Hospodářský útlum se projevil i v tvorbě právních předpisů upravujících činnost v lesích. Zcela logicky lesy přestaly hrát při úpadku průmyslu důležitou roli ve společnosti a proto nebyl ani důvod k vydávání nových předpisů v oblasti lesního práva.

²⁵ Návrh zákoníku Karla IV. tzv. *Maiestas Carolina* [online]. Ústav pro českou literaturu AV ČR. Dostupný z WWW: <<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/antologie/zliteratury/VZCL3/145.pdf>>.

²⁶ OLIVA, J. *Lesnická politika*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, vydání. 1., 2005, s. 70. (dále citováno jako Lesnická politika).

2.3.3 Tereziánský lesní řád

Na právní předpis, který by upravoval ochranu lesa na celostátní úrovni si tedy musíme počkat až do 18. století. První pokusy o vydání obecných právních předpisů o lesích nalézáme u císaře Karla VI. Jeho snahy však přetavila ve skutek až jeho dcera císařovna Marie Terezie, která v roce 1754 iniciovala vydání takzvaného „Císařského královského patentu pro lesy a dříví, ustanovení v Království českém se týkající“. Tvůrcem Tereziánského lesního řádu pro Čechy byl český lesník František Rang, kterého vídeňské vládě doporučila Česká reprezentace a komora v čele s hrabětem Chotkem²⁷. Na lesní řád pro Čechy navazovali podobné lesní řády pro Markrabství moravské (23.11.1754) a Knížectví slezské (20.3.1756). Tyto lesní řády sjednotily postupy v lesním hospodářství a odstranily roztržičnost a nejednotnost postupů při hospodaření v lese na jednotlivých panstvích. Ujednacením postupů byla zabezpečena racionální obnova, výchova a ochrana lesa.²⁸ Patent zabráňoval opakujícímu se kácení a ničení lesů, s odkazem na zabránění kritickému nedostatku dříví. Vlastník lesa se měl napříště starat o zalesnění vykácených ploch. Jeho ustanovení měly zabránit i značným krádežím dřeva zvláště z obecních lesů. V mladých lesích byla zakázána veškerá pastva. Hrabání mechu a listoví, které by odkrývalo kořený stromů, se také nepovolovalo.²⁹ Řád obsahuje další všemožná omezení týkající se kácení lesa, svévolného ničení lesa či plýtvání dřevem. Dozor nad dodržováním lesního řádu byl v Čechách svěřen krajským úřadům. Velký důraz je v patentu kladen na profesionální odbornost lesních pracovníků. *„Ačkoliv vydání těchto zemských lesních řádů nemohlo hned odstranit všechny nedostatky ve správě a užívání lesů, (proto bylo nutno je ještě několikrát později znovu vyhlášovat), přece vytvořilo předpoklady ke státnímu doзору nad hospodařením v lesích a k zasahování státu do práv vlastníků lesů.“*³⁰ Někteří odborníci vidí právě v těchto právních předpisech začátek změny druhové skladby našich lesů, jelikož se v nich značná pozornost věnuje pěstování jehličnatých dřevin.³¹

²⁷ FRIČ, J. *Velké vzory našeho lesnictví*. Praha: Československá akademie zemědělských věd, Státní zemědělské nakladatelství, 1958. s. 9.

²⁸ CEMPÍREK, M. *Vývoj lesního zákonodárství s akcentem na zákon lesní z roku 1852*. Brno, 2011. 117 s. Rigorózní práce (JUDr.). Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva, vedoucí práce Ladislav Vojáček, s. 20.

²⁹ UHLÍŘ, J. Lesnická výročí – duben 1999. *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*. 1999, č. 4. [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-4-99/lesnicka-vyroci-duben-1999>>.

³⁰ Lesnická politika, s.70.

³¹ Lesnická politika, s.71.

V platnosti zůstaly lesní řády Marie Terezie s menšími změnami téměř 100 let. Až roku 1852 je nahradil lesní zákon.

2.4 Zákon lesní z roku 1852

Kodifikační práce na novém zákonu se rozeběhly již v první třetině 19. století., jelikož již v té době Tereziánský lesní řád nevyhovoval změněné společenské situaci. První moderní lesní zákon byl ale na našem území vydán až 3. prosince 1852 císařským patentem č. 250 ř. z.. Zákon lesní přinášel nové principy lesního hospodaření. „*V českých zemích zákon lesní vychází z principu zachování lesa, tj. usiluje se o to, aby pozemky, které byly dne 1. 1. 1853 zalesněny, také nadále lesem zůstaly.*“³² Usiluje o ochranu lesní půdy, což chce zajistit například: požadavkem stálého zalesnění lesní půdy, opětovným zalesněním vymáčených ploch do 5 let od těžby, zákazem přenosu lesní půdy z lesa na pole ... “*Stlání (mrt', mour, hrabanka, strouhanka), záležili v listech opadálých (listí a jehličí) a v mechu, sbíratí se smí toliko hráběmi dřevěnými, aniž jest dovoleno, rozhrabávati jimi zem (půdu samu) a sbíratí ji.*“³³ Předpis zakotvuje jasná pravidla pro boj s lesními škůdci a přírodními katastrofami v lesích. Významným institutem obsaženým v zákoně jsou i nově zavedení odborní hospodáři a specializované služby na ochranu lesa, jakož i státní dozor v oblasti lesního hospodářství. Zákon dělí lesy podle vlastnictví do tří kategorií: hvozdy říšské (státní lesy), lesy obecní a lesy soukromé. A dále rozeznává lesy chráněné a ochranné. Toto dělení však již není dělením podle vlastnictví. Lesy ochranné a chráněné můžeme nalézt v státních, obecních i soukromých lesích. Vyjadřují snahu zákonodárce o vymezení zvláštního druhu lesů, jimž je potřeba věnovat zvýšené ochrany z důvodů živelných událostí či ohrožení lesní půdy. Zákon lesní byl ... „*podrobný, systematický a moderně koncipovaný právní předpis.*“³⁴ O modernosti lesního zákona z roku 1852 svědčí i to, že vydržel s různými doplňky a úpravami v platnosti přes 100 let. K nedostatkům tohoto zákona však patří velmi opožděné provádění jeho ustanovení do praxe a také to,

³² LAŠTOVKA, K. *Československé správní právo. Část zvláštní. I. Díl.* Praha : Melantrich, a. s. v Praze, 1936. s. 353.

³³ Patent císařský č. 250 vydaný 3. prosince 1852 jimž se nový zákon lesní vydává, a počínajíc od 1. ledna 1853, v platnost uvádí. *In Říšská sbírka zákonů . 1852, částka LXXII.* Dostupný také z WWW: <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>>.

³⁴ STANĚK, J. *Lesní zákon v teorii a praxi. Úplné znění zákona s komentářem.* Písek: Matice lesnická, 1996, s. 7. (dále citováno jako Lesní zákon v teorii a praxi)

že ... *“postrádal jakákoliv ustanovení o hospodářských plánech a těžební regulaci.”*³⁵ Proto také k němu vznikaly doplňující zákony, které se snažily tyto nedostatky odstranit. Můžeme jmenovat zejména: zákon 11/1883 Čes. z. z. o dohledu nad hospodářstvím v lesích obecních - platil jen v Čechách, na Moravě to byl např. zákon č. 52/1897 Mor. z.z., o zalesňování obvodu Horní Bečvy, dále jmenujme zákon č. 117/1884 ř. z., o opatřeních k neškodnému svádění horských vod.

2.5 Československá první republika a její zákonodárství

2.5.1 Zákon o prozatímní ochraně lesů

Ukončení 1. světové války znamenalo rozpad rakousko-uherské monarchie a vznik Československé republiky. Změny, které nastaly v rovině uspořádání státu, však bezprostředně neznamenaly zásadní proměnu v právním systému nového společenského útvaru. Ba právě naopak. Tzv. recepční norma (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.) převzala existující právní řád starého mocnářství³⁶ a s ním i lesní zákon z roku 1852 a jeho doplňky.

*„Aby bylo čeleno nemírnému kácení lesů a tím i vážným újmám, které by s hlediska národohospodářského mělo v zápětí přílišné využitkování lesní půdy“*³⁷, byl krátce po politickém převratu vydán zákon o prozatímní ochraně lesů č. 82/1918 Sb. z. a n. Tento zákon podrobil mýtní těžby ztřeštěné kontrole. U lesů, v nichž se dosud hospodařilo podle pevných hospodářských plánů, se mělo v tomto způsobu hospodaření pokračovat, přičemž povolování mimořádné těžby (těžby porostů příliš mladých a těžby v nepoměru k celkovému rozsahu lesa) bylo vyhrazeno ministerstvu zemědělství. Pro ostatní lesy byla stanovena povinnost ohlašovat každé zamýšlené kácení příslušnému úřadu.

2.5.2 Pozemková reforma

Jednou z nejvýznamnějších vlastnických změn držby lesů v naší historii byla tzv. „první pozemková reforma“. Pozemková reforma probíhala v období od roku 1918 až do roku 1936 a znamenala výrazný zásah do sféry pozemkového vlastnictví fyzických a

³⁵ Lesnická politika, s. 72.

³⁶ VESELÁ, R. *Vznik Československé republiky a novelizace práva* In Dny práva 2009 - sborník příspěvků. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 2.

³⁷ Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zatímní ochraně lesů ze dne 23. března 1926. Dostupná také z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0222_00.htm>.

právnických osob s cílem je nově upravit.³⁸ Vznikla pod vlivem demokratických idejí, prosazovaných prezidentem T.G. Masarykem, podle kterých byly negativně vnímány velké sociální rozdíly mezi velkými vlastníky pozemků (tzv. latifundisty) a ostatním obyvatelstvem. „*Dalším, sice skrytým, ale důležitým důvodem, byl obecně negativní náhled na vlastníky, kteří své majetky získali po bitvě na Bílé Hoře z původního vlastnictví české šlechty.*“³⁹

Začátkem reformy se stal zákon č. 32/1918 Sb. z. a n., o obstavení velkostatků, který vlastníkům zakázal jakékoliv dispozice s obstavenými pozemky. Na tento právní předpis navázal zákon č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabránění velkého majetku pozemkového (tzv. záborový zákon). Pro účel záboru zákon zavedl institut „velkého majetku pozemkového“, kterým se rozuměl soubor nemovitostí náležící do vlastnictví jedné osoby, jehož výměra na území ČSR převyšovala 150 ha zemědělské půdy (pole, louky, zahrady, vinice, chmelnice) či 250 ha pozemků celkem (rozuměj i lesa). Maximální výměra vyjmutého pozemkového vlastnictví byla omezena na 500 ha. Ze záboru byly vyjmuty majetky zemské, okresní a obecní a dále pak objekty, které nesloužily hospodaření na zabraných nemovitostech. V lednu 1920 byl schválen také zákon přidělový č. 81/ 1920 Sb. z. a n., podle kterého byly zabrané majetky, pokud si je neponechal stát, přiděleny do určité výše do vlastnictví nebo pachtu malým zemědělcům, domkářům, drobným živnostníkům, bezzemkům, a to zvláště příslušníkům československé ozbrojené moci a válečným invalidům. Rozsah přidělů byl omezen na 6 ha až 15 ha. Zábor pozemkového vlastnictví byl prováděn za náhradu, kterou upravoval náhradový zákon č. 329/1920 Sb. z. a n. Bez náhrady se přebíraly majetky příslušníků nepřátelských států, příslušníků bývalé panovnické rodiny Habsbursko-Lotrinské a další v zákoně vymezené majetky.⁴⁰

Celý proces reformy řídil a organizoval pozemkový úřad, který byl zřízen zákonem č. 330/1919 Sb. z. a n. Reforma postupovala velmi zvolna, až se nakonec v 30. letech zcela zastavila kvůli nezájmu o přidělovaný majetek.

³⁸ MALÝ, K. et. al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2004. s. 427.

³⁹ Lesnická politika, s. 55.

⁴⁰ MALÝ, K. et. al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2004. s. 428.

2.5.2 Zákon č. 37/1928 Sb.

Ve 20. letech se vede v odborných kruzích diskuze o potřebě nového lesního zákona, který by sjednotil odchylnou úpravu hospodaření v lesích v Českých zemích a na Slovensku (tam platil uherský lesní zákon - článek XXXI. uherského zákoníku ze dne 14.června 1879). Bohužel k unifikaci lesního práva na území ČSR nedošlo. Místo toho byl v roce 1928 vydán zákon č. 37/1928 Sb. z. a n. o zatímní ochraně lesů, který nahrazuje a ruší zákon z roku 1918. K tomuto zákonu bylo vydáno prováděcí vládní nařízení č. 97/1930 Sb. z. a n. Tyto dvě nejvýznamnější právní normy pro lesní hospodářství v období 1. republiky⁴¹ stanovily tato opatření: povinnost hospodařit podle úředně schválených lesních hospodářských plánů pro všechny majitele s výměrou lesů nad 50 ha, povinnost hlásit politickému úřadu každou zamýšlenou mýtní těžbu nad 25 m³ v lesích bez lesních hospodářských plánů, rozlišování těžby mýtní, předmýtní a nahodilé. Byl zaveden pojem lesní hospodářský celek, jako komplex lesů jednoho majitele, pro který se vyhotovuje lesní hospodářský plán. Zákon také určuje povinnost vedení lesní hospodářské evidence o provedené těžbě a zalesnění v lesích obhospodařovaných podle lesních hospodářských plánů a pokutu 100 000 Kčs nebo vězení do tří měsíců pro majitele lesů a jejich lesní úředníky, pokud by jednali proti těmto předpisům.⁴²

2.6 Válečné a poválečné lesní zákonodárství

Vlivem rozpadu Československé republiky ztratilo velké množství kvalifikovaných lesních hospodářů svá místa, což naskytlo protektorátní vládě příležitost vyřešit problém s neoborným hospodařením v malolesích. Vládním nařízením č.178/1940 Sb. o odborné službě lesní řešilo vcelku úspěšně tyto dva nedostatky tehdejšího lesního hospodářství. V důsledku vydání tohoto nařízení došlo k povinnému sdružení všech lesů, ve kterých se hospodařilo bez odborného hospodáře (do výměry 575 ha) do lesních společenstev. Na území tzv. Protektorátu Čechy a Morava se to týkalo 161 460 lesních majetků o celkové výměře 478 151 ha (průměrná výměra byla necelé 3 ha). Vzniklo 74 lesních správ, průměrně připadalo na 1 lesní správu 2180 majetků s celkovou výměrou 6450 ha. K hlavním úkolům lesních správ lesních společenstev patřilo vytvoření stálé evidence všech lesních majetků, plánování,

⁴¹ Lesnická politika. s. 73.

⁴² Lesnická politika. s. 74.

vyznačování, kontrola a evidence těžby dřeva, dále i péče o zalesňování holin a ostatní pěstební výkony. S pomocí lesních hospodářů (kteří tím získali práci) vyhotovovali vlastníci lesů faktury za dříví a tím se chránili před možnými finančními ztrátami na trhu se dřevem.⁴³

Z období protektorátu pochází i vládní nařízení č. 363/1941 Sb. o provádění holosečí v lesním hospodářství. Znamenalo výrazné omezení holosečného hospodářského způsobu v našich zemích, mělo však i negativní dopad tím, že někdy vedlo k nadměrnému prořezávání mýtních porostů.

„Mimořádně významné a na vysoké odborné úrovni jsou i dvě právní normy pro lesní hospodářství vydané na konci protektorátního období.“⁴⁴ Jedná se o vládní nařízení č.35/1944 Sb. o zařízení lesů a prováděcí vyhlášku ministerstva zemědělství a lesnictví č.539/1944 Sb., která obsahuje směrnice a bližší předpisy o zařízení lesů. Velkým přínosem těchto právních předpisů je zejména nově zavedená povinnost hospodařit podle lesních hospodářských plánů v soukromých lesích s výměrou nad 50 ha a v ostatních lesích bez ohledu na výměru nebo povinnost volit při obnově lesa dřeviny odpovídající příslušnému stanovišti.

2.6.1 Poválečné období

Zákonné předpisy z období protektorátu vlivem ústavního dekretu č. 11/1944 Úř. věst. čsl., vydaného dne 3. srpna 1944 a republikovaného vyhláškou č. 30/1945 Sb., o obnovení právního pořádku, přestaly být po obnovení Československé republiky součástí československého právního řádu, přesto se některé z nich však mohly na přechodnou dobu používat, pokud se nepříčily svým obsahem demokratickým zásadám československé ústavy, což byl případ i výše jmenovaných protektorátních právních předpisů z oblasti lesního práva.

Po válce dochází k rozsáhlé změně vlastnické struktury našich lesů. Dá se říci, že v tomto období skončil proces, který započal pozemkovou reformou první republiky. Všechny změny vlastnických poměrů započaly dekretem presidenta republiky č.12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení majetku Němců, Maďarů a nepřátel republiky. „*Na jeho základě bylo vyvlastněno 1,08mil. ha lesů, které pak byly na základě dekretu č. 25/1945 Sb. většinou přiděleny státu, ale i jednotkám územní*

⁴³ Lesnická politika. s. 74.

⁴⁴ Lesnická politika, s. 75.

*samosprávy a lesním družstvům.*⁴⁵ Záborovým dekretem č. 1421/1947 Sb. byly zestátněny lesy církve a velkostatků (673 tis. ha). Zákonem č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě byly znárodněny lesy většinou individuálních vlastníků (zejména o výměře nad 50 ha) o celkové ploše 39 tis. ha. Zákonem č. 279/1949 Sb., o finančním hospodaření, byly státem převzaty lesy tehdejších národních výborů a podniků (asi 600 tis. ha). Vládním nařízením č. 81/1958 Sb., byly převzaty do majetku státu družstevní lesy. U zbývajících lesů drobných vlastníků probíhala státem řízená odborná správa.⁴⁶

V období po roce 1952 až do roku 1960 nebyla vydána žádná odborně významná lesní právní norma. Toto období se však vyznačovalo despektem k existujícím právním normám a zaváděním jejich tzv. „třídniho výkladu“. V lesním hospodářství se tento stav projevoval praktickou likvidací soukromého, církevního, městského a obecního lesního majetku, protiprávním propouštěním kvalifikovaných lesních hospodářů, pracovníků lesní dohlédací služby a jejich nahrazováním nekvalifikovanými tzv. „dělnickými kádry“.⁴⁷

2.7 Lesní zákon č. 166/1960 Sb.

Po únorovém převratu v roce 1948 již rakouský lesní zákon nevyhovoval a ani vyhovovat nemohl novým hospodářským a společenským podmínkám v Československu.⁴⁸ Bylo třeba jej nahradit jiným právním předpisem. Tímto důležitým milníkem ve vývoji našeho lesního práva se stal zákon č. 166/1960 Sb. o lesích a lesním hospodářství a vyhláška ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství č. 17/1961 Sb., kterou byly vydány prováděcí předpisy k tomuto zákonu. Zákonem byla ukončena platnost zákona lesního č. 250/1852 ř.z. v českých zemích, a na Slovensku platnost článku XXXI/1879 uherského zákoníku, a uvedena v platnost jednotná základní právní norma v lesním hospodářství. „*Obě právní normy vytvořily komplexní předpoklady pro dosažení hlavních cílů lesního hospodářství, odpovídající tehdejšímu stavu a stupni vědeckého, technického a ekonomického poznání.*“⁴⁹ Nový zákon,

⁴⁵ Lesnická politika, s. 56.

⁴⁶ KUPČÁK, V. *Ochrana lesa a lesní zákon*, in Ekonomické aspekty ochrany lesa, sborník referátů ze semináře EK OLH ČAZV se zahraniční účastí, Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky, 2005, s. 47.

⁴⁷ Lesnická politika, s. 76.

⁴⁸ Lesní zákon v teorii a praxi, s. 8.

⁴⁹ Lesní zákon v teorii a praxi, s. 8.

odpovídající změněné společenské situaci po únoru 1948, zavádí řadu nových opatření. Jmenujme nejdůležitější: vytvoření lesních hospodářských celků na podkladě produkčních a ekonomických podmínek, bez ohledu na vlastnictví, zákaz holých sečí širších než průměrná výška porostu a delších než desateronásobek této výšky, vedení přehledu o lesním půdním fondu a povinnost vlastníků hlásit každou změnu ve vlastnictví, správě a užívání pozemků nebo opatření k ochraně lesního fondu před jeho odnímáním lesnímu hospodářství. Zákon jednoznačně formuloval právo volného vstupu do lesa a sběru lesních plodin, ale také umožňoval přikázat les do užívání organizaci vykonávající odbornou správu (v případě, že vlastník neplnil stanovené úkoly), čímž vytvářel tlak na majitele malých lesů, aby je předávali do správy JZD či státních lesů.

2.8 Federální lesní zákon

Ač lesní zákon z roku 1960 přinesl po 100 letech novou komplexní úpravu lesního práva, byl nahrazen už v roce 1977 na federální úrovni zákonem č. 61/1977 Sb., o lesích, který byl na území české části federace doplněn zákonem č. 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství, včetně prováděcích vyhlášek č. 97, 98, 99/1977 Sb. a č. 12, 13/1978 Sb. „*Zákon č. 61/1977 Sb., si jako hlavní cíl vytkl dokončení socializace lesů.*“⁵⁰ Právo užívání lesních pozemků se oproti lesnímu zákonu č. 166/1960 Sb. ještě dále rozšířilo. „*Zákon založil institut práva užívání lesních pozemků k zajištění lesní výroby a ostatních funkcí lesů. Toto právo formuloval jako právo bezplatné a časově neomezené, spojené zároveň s přechodem vlastnictví lesních porostů na lesních pozemcích, užívaných tehdejšími státními organizacemi lesního hospodářství, na stát.*“⁵¹ Toto užívací právo se svým obsahem velmi blížilo právu vlastnickému. „*Vlastníkům lesní půdy dané do užívání státní organizaci zbylo pouze formální vlastnictví, z jehož titulu nemohli uplatňovat žádné právo k zásahům do způsobu hospodaření na ní.*“⁵² Rozdíl mezi vlastnickým a užívacím právem byl pouze v tom, že socialistická organizace nemohla disponovat se samotným vlastnictvím těchto pozemků. To také bylo jediné oprávnění, které zůstalo zachováno vlastníkově těchto

⁵⁰ Lesní zákon v teorii a praxi, s. 9.

⁵¹ STANĚK, J. *Lesní právo - historie, současnost a budoucnost* - seminář pořádaný u příležitosti 250. výročí vydání Tereziánských lesních řádů pro Čechy a Moravu a 152. výročí vydání císařského patentu č. 250/182 ř. z.. Lesu zdar: časopis lesníků a přátel lesa. 2004, č. 2/3, ročník 10., s. 7.

⁵² Lesnická politika, s. 79.

pozemků, a to ještě podléhalo souhlasu národního výboru popřípadě i uživatele tohoto pozemku. Převod vlastnických práv k lesním pozemkům, k nimž náleží socialistické organizaci právo užívání, je tedy omezen souhlasem této organizace, s výjimkou bezplatného převodu do vlastnictví státu. Hovoříme zde o tzv. „holém vlastnictví“ (dominium nudum).⁵³

Dále zákon nově vymezuje institut lesního půdního fondu, který definuje jako pozemky, které jsou trvale určeny k plnění funkcí lesů. Zabývá se také evidencí a ochranou lesního půdního fondu a náhradou za poškození lesů. Zavádí novou kategorizaci lesů. Lesy člení na lesy hospodářské, lesy ochranné a lesy zvláštního určení. Lesy hospodářské vymezuje jako lesy, jejichž hlavním posláním je produkce dřevní hmoty. Do kategorie lesů ochranných byly zařazeny lesy, v nichž se musí hospodařit tak, aby se především zlepšovala jejich ochranná funkce (lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích – sutě, prudké svahy). Za lesy zvláštního určení stanovuje lesy se zvláštním posláním, které vyplývá ze specifických důležitých společenských potřeb (lesy v národních parcích, lázeňské lesy).

2.8.1 Zákon o hospodaření v lesích

Zákon České národní rady o hospodaření v lesích ...“upravil zejména právo obecného užívání lesů občany, hospodaření v lesích a jejich ochranu, ustanovování práva a povinnosti lesní stráže, organizaci a výkon státní správy lesního hospodářství a pokuty za nedodržení zákonem stanovených povinností.“⁵⁴ Tento právní předpis ukládá dbát při vypracování lesních hospodářských plánů o jejich soulad s dlouhodobým vývojem národního hospodářství, což v praxi znamenalo, že lesní hospodářské plány byly od počátku přizpůsobovány potřebám státních plánů rozvoje národního hospodářství. Negativní dopad na lesní hospodářství měla i preference holosečného obnovního způsobu, kterou zákon podporuje tím, že zvedá přípustnou velikost holé seče na 3 ha (v některých případech i na 5 ha). „To vedlo takřka k úplnému vymizení přirozené obnovy, k zvýšení ztrát na kulturách, ke zvýšení půdní eroze a k dalším nepříznivým vlivům na mimoprodukční funkce lesa.“⁵⁵

⁵³ PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Pozemkové právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 81.

⁵⁴ STANĚK, J. *Lesní právo - historie, současnost a budoucnost* - seminář pořádaný u příležitosti 250. výročí vydání Tereziánských lesních řádů pro Čechy a Moravu a 152. výročí vydání císařského patentu č. 250/1852 ř. z. Lesu zdar: časopis lesníků a přátel lesa. 2004, č. 2/3, ročník 10., s. 7.

⁵⁵ Lesnická politika, s. 80.

Zákon však přináší také nové zákazy : zákaz zakládání skládek a znečišťování lesa odpadky a odpady, provádění terénních úprav, rušení klidu a ticha, vstupování do oplocených míst, budování chodníků, používání v lesích a v jejich blízkosti technologické postupy, které působí poškození lesních porostů včetně působení exhalací.⁵⁶

Změny, které nová legislativa přinesla jak v teorii, tak v praxi, lze označit za problematické a z jistého pohledu i za negativní. Přináší totiž nejen prezíravý přístup k vlastnickým právům (což je v kontextu doby pochopitelné), bohužel však vyvolala zhoršení způsobu obhospodařování lesů. ...*“Docházelo k lokálně výraznému překračování únosných těžeb, výrazně se zvětšilo imisní poškození lesů, použitím nevhodných technologií těžby a soustředování dříví, narostly zásoby v přestárých porostech, především v obtížně přístupných lokalitách, lesní hospodářství bylo ovlivňováno rozsáhlými kalamitami, jejichž rozsah od sedmdesátých let neustále roste“*⁵⁷ ... a je problémem dodnes.

2.9 Sametová revoluce

Po roce 1989 se opět mění vlastnická struktura našich lesů. „Především byly přijaty zákonné normy, které mají za účel napravit deformace a nezákonnosti vzniklé v období tzv. budování socialismu.“⁵⁸ V tomto období mluvíme o začátku tzv. restitučních procesů, které mají za cíl zmírnění některých majetkových křivd z období socialismu. Cílem restitucí je obnovení vlastnického práva k majetku těm subjektům (případně právním nástupcům), kterým bylo vlastnické právo dříve odňato. V případě, že obnovení vlastnického práva není možné, nastupuje poskytnutí náhrady za ztracené vlastnictví.⁵⁹ Možnost vrácení majetku vyvlastněného fyzickým osobám upravují tyto předpisy: zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnického vztahu k půdě a jinému zemědělskému majetku, zákon ČNR č. 243/1992 Sb. Restituce obecních lesů a jiného obecního majetku řešil zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Až v roce 2000 byl proveden podle zákona č.111/1998 Sb.,o vysokých školách převod 16 000

⁵⁶ Lesnická politika, s. 81.

⁵⁷ Lesnická politika, s. 81.

⁵⁸ Lesnická politika, s. 82.

⁵⁹ PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Pozemkové právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 84.

ha lesních pozemků z vlastnictví státu do vlastnictví vysokých škol, které mají akreditován studijní program v oblasti lesnictví.⁶⁰

Důležitějším právním předpisem upravujícím převod vlastnictví lesních pozemků ze státu na obce (nebo veřejné vysoké školy) je zákon č. 95/1999 Sb., o převodu zemědělských a lesních pozemků ze státu na jiné osoby. Zákon umožňuje převody státních lesních pozemků jen do vlastnictví obce (či veřejné vysoké školy) a to na základě písemné žádosti, jestliže se jedná o odloučené lesní pozemky určené schváleným územním plánem nebo rozhodnutím o umístění stavby k zastavění stavbou ve veřejném zájmu nebo stavbou pro bydlení nebo je obec spoluvlastníkem převáděného pozemku.

Obecního vlastnictví lesů se dotkl také zákon č.114/2000 Sb., kterým se mění zákon č.172/1991 Sb., o přechodu některých věcí do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon převedl dnem 1. července 2000 do vlastnictví obcí nemovitosti, které byly obcím přiděleny v letech 1945 až 1948 podle platných právních předpisů, avšak nebyly právoplatně zapsány do katastru nemovitostí.

Dalším mezníkem v historii našeho lesního práva se stává dodnes platný zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, který je však obsahovou náplní dalších částí práce.

3. Ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa

3.1. Les jako právní pojem

V úvodní kapitole jsme si rozebrali les z přírodovědného hlediska. Právní vymezení tohoto pojmu je však jiné, proto následující řádky zkusí tento pojem v právní rovině osvětlit. Lesní zákon č. 289/1995 Sb. definuje les jako lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Z definice vidíme, že zde zákonodárce k vymezení pojmu les využil dva propojené komponenty lesa, tedy lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Na lesní porosty a pozemky určené k plnění funkcí lesa se podíváme později. Pojem „prostředí lesních porostů“ totiž stojí za zamyšlení.

⁶⁰ Lesnická politika, s. 57.

Co si pod tímto pojem představit, to nám zákon neříká. V komentáři k lesnímu zákonu Drobník – Dvořák (2010) se tímto pojem rozumí: „*specifické prostředí důležité pro jejich zachování a obnovu*“;⁶¹ což je však ve své podstatě velmi neurčitá definice. Jiří Staněk ve svém komentáři nevěnuje „prostředí lesních porostů“ sebemenší zmínku. S originálním vysvětlením přichází ve svém odborném článku Martin Flora, který nabízí vysvětlení s využitím analogie iuris a vykládá zmíněný pojem pomocí pojmu “životní prostředí”, kterým se ve smyslu § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, rozumí “vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie”. “*Prostředím lesních porostů*” by pak mělo být přinejmenším vše, co vytváří přirozené podmínky existence porostu včetně jmenovaných hmotných složek.⁶² Na obhajobu svého výkladu odkazuje na podobné nazírání pojmu lesa v lesnické fytoecologii či ekologii. Na druhé straně však takovou analogii odmítá s poukazem na právní stránku věci. Důvodem odmítnutí je zejména skutečnost, že lesní zákon na mnoha místech pracuje s jiným klíčovým pojmem, s pojmem “vlastník lesa”, jehož obsah lesní zákon také blíže nespecifikuje, ... “*takže nezbyvá, než jej (opět per analogiam iuris) naplnit pomocí ustanovení jiných předpisů vymezujících vlastníka a vlastnické právo (zejména § 123 a násl. občanského zákoníku) a výkladem obsahu pojmu “les”*. Pokud by pak “*prostředí lesních porostů*” tvořené ovzduším, vodou, půdou, organismy etc. bylo označeno za součást lesa jako právního pojmu, museli bychom připustit, že předmětem vlastnického práva vlastníka lesa jsou mimo jiné též zmíněné ovzduší či podzemní voda.⁶³ Samotné zařazení těchto „věcí všem společných“ do vlastnické práva vlastníka lesa je s pohledu našeho právního řádu věc nemyslitelná, proto je zařazení “prostředí lesních porostů” do právního pojmu “les” krajně problematickým počinem.

Samotné lesní porosty lesní zákon definuje ve svém § 2 písm. c) jako stromy a keře lesních dřevin, které v daných podmínkách plní funkci lesa. Jedná se tedy o všechny stromy a keře rostoucí na pozemcích určených k plnění funkcí lesa.

⁶¹ DROBNÍK, J., DVOŘÁK, P. *Lesní zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 4. (dále citováno jako Lesní zákon. Komentář)

⁶² FLORA, M. Několik poznámek k pojmu “les” podle § 2, písm. a) lesního zákona. *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*, 2001. č. 3 [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-3-01/nekolik-poznamek-k-pojmu-les-podle-2-pism-a-lesniho-zakona>>.

⁶³ tamtéž

3.2 Pozemek určený k plnění funkcí lesa

Pozemek určený k plnění funkcí lesa (dále jen PUPFL) je v našem lesním zákonodárství právní institut historicky velmi využívaný. Jak jsme si z minulé kapitoly o historii právní úpravy lesního práva na území České republiky mohli všimnout, začal se objevovat již v rakouském lesním zákoně pod názvem „lesní půda“ (císařský patent č. 250/1852 ř. z.), popř. “lesní fond” (zákon č. 166/1960 Sb.) či “lesní půdní fond” (zákon č. 61/1977 Sb.). Současný lesní zákon určuje v § 3, že součástí PUPFL jsou pozemky lesní a pozemky jiné. Pozemky lesní formuluje jako pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 lesního zákona.

Jinými pozemky pak myslí zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř, pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství.

Lesní zákon v cit. § 3 výslovně stanoví, že za pozemky určené k plnění funkcí lesa nejsou pokládány školky a plantáže lesních dřevin založené na pozemcích, které k plnění funkcí lesa určeny nejsou, ledaže by takto rozhodl orgán státní správy lesů na návrh vlastníka.

Další podmínkou, kterou je nutno splnit, aby mohl být pozemek považován za PUPFL, je právní skutečnost, že tento pozemek není součástí zemědělského půdního fondu ve smyslu zákona č. 344/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu. Jestliže je pozemek součástí zemědělského půdního fondu, není z něj možné ani po samovolném či svévoleném zalesnění udělat PUPFL. Přesto, že pozemek bude vypadat jako les, bude se stále jednat o zemědělskou půdu.⁶⁴

Co tedy “les” v režimu lesního zákona je? “Lesem” bude vždy pouze pozemek určený k plnění funkcí lesa - samostatný lesní porost ovšem “lesem” není. Pojem “les” nemůže být omezen pouze na případy současného výskytu pozemků určených k plnění funkcí lesa a lesních porostů - o “les” jde i tehdy, hovoříme-li o pozemku určeném k

⁶⁴ Lesní zákon. Komentář, s. 6.

plnění funkcí lesa, na němž se žádný lesní porost nenachází,⁶⁵ což potvrzuje i judikatura Nejvyššího správního soudu.⁶⁶ „*Lesní zákon tedy definuje pozemek určený k plnění funkcí lesa materiálně.*“⁶⁷

Na tomto místě není od věci upozornit, že z občanskoprávního pohledu je porost součástí pozemku, na kterém se nachází, a tedy vlastník pozemku určeného k plnění funkcí lesa je vlastníkem i porostu nacházejícího se na tomto pozemku.

Z hlediska druhů pozemků, jak je vymezují katastrální předpisy (konkrétně § 2 zákona ČNR č. 344/1992 Sb., ve spojení s přílohou vyhlášky č. 26/2007 Sb.), mohou být PUPFL jak lesní pozemky, tak i ostatní druhy pozemků, ovšem s výjimkou pozemků, které jsou součástí zemědělského půdního fondu.⁶⁸

Skutečnost, že daný pozemek je v katastru nemovitostí formálně veden jako PUPFL ještě tedy neznamena, že se skutečně o PUFPL jedná. ... „*Nelze totiž vyloučit situaci, kdy pozemek je v katastru nemovitostí veden chybně jako pozemek určený k plnění funkcí lesa, přestože fakticky již znaky pozemku určeného k plnění funkcí lesa ve smyslu příslušných ustanovení lesního zákona nenaplnuje.*“⁶⁹

Pokud by vznikly pochybnosti o tom, zda se jedná o pozemky určené k plnění funkcí lesa, je povinen rozhodnout orgán státní správy lesů, kterým je místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ten také může na návrh vlastníka pozemku nebo s jeho souhlasem rozhodnutím konkrétní pozemky za PUPFL prohlásit. Podle § 3 odst. 4 zákona o lesích může orgán státní správy lesů na návrh vlastníka pozemku nebo s jeho souhlasem prohlásit pozemek rozhodnutím za PUPFL. Pozemky, které jsou součástí zemědělského půdního fondu⁷⁰, nelze prohlásit za PUPFL. Je třeba přednostně zažádat orgán ochrany zemědělského půdního fondu o vydání souhlasu s odnětím pozemků zemědělskému půdnímu fondu za účelem zalesnění. Poté je třeba zažádat příslušný stavební úřad o vydání územního rozhodnutí (rozhodnutí o změně využití území za účelem zalesnění pozemků). Na základě pravomocného územního rozhodnutí

⁶⁵ FLORA, M. Několik poznámek k pojmu “les” podle § 2, písm. a) lesního zákona. *Lesnická práce – časopis pro lesnickou vědu a praxi*. 2001. č. 3, [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-3-01/nekolik-poznamek-k-pojmu-les-podle-2-pism-a-lesního-zákona>>.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn.. 7 As 58/2005

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2009, sp. zn. 5 As 94/2008

⁶⁸ PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Pozemkové právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 156

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2009, sp. zn.. 5 As 94/2008

⁷⁰ viz. zákon č. 344/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

orgán státní správy lesů vydá na základě žádosti rozhodnutí o prohlášení pozemků za PUPFL.

Na základě pravomocného rozhodnutí o prohlášení pozemku za PUPFL vznikne vlastníkovu pozemku povinnost podle § 31 odst. 6 lesního zákona pozemky do dvou let zalesnit. Po nabytí právní moci rozhodnutí zajistí vlastník zápis do katastru nemovitostí.

3.3 Ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa

Po definici základních pojmů můžeme přikročit k obsahu jádra kapitoly – k ochraně pozemků určených k plnění funkcí lesa. Tato specifická složka ochrany lesa se projevuje ve dvou základních rovinách. V kvalitativní ochraně, tj. zabezpečení takového využívání PUPFL, které nebude půdu nad míru nezbytnou poškozovat, tak v kvantitativní ochraně, projevující se ve snaze minimalizovat zabírání těchto pozemků a jejich využívání pro jiné účely než k plnění funkcí lesa.⁷¹ *Cílem ochrany lesních pozemků je snížit zábory této půdy pro jiné účely na nezbytné minimum, vytvořit předpoklady pro návratnost dočasně odňatých pozemků lesnímu hospodářství a pečovat o kvalitu kulturní vrstvy. Kromě toho je cílem ochrany usilovat i o nezbytnou míru omezení ve využití pozemků k plnění funkcí lesa.*⁷²

3.3.1 Kvantitativní ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa

Lesní zákon je zaměřen především na kvantitativní ochranu pozemků určených k plnění funkcí lesa, tedy na ochranu jejich rozlohy. Využívá k tomu hlavně administrativně právní prostředky ochrany.⁷³ ...*“Ochrana rozlohy pozemků určených k plnění funkcí lesa spočívá ve stanovení zásad pro využití těchto pozemků k jiným účelům, v opatřeních při zpracování návrhů dokumentací a při vydávání rozhodnutí o využití lesních pozemků k jiným účelům podle zvláštních předpisů (zejména podle stavebního zákona), v rozhodování o odnětí a o omezení ve využití pozemků a v poplatcích za odnětí.*“⁷⁴ Z pohledu tohoto typu ochrany PUPFL se jeví podstatným § 13 odst. 1 lesního zákona, který stanovuje za základní povinnost jejich účelné obhospodařování podle tohoto zákona, a zároveň jejich využití k účelům jiným, než je

⁷¹ DUDOVÁ, J., JANČAŘOVÁ, I., PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Právo životního prostředí 2. díl.*, 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 317.

⁷² DAMOHORSKÝ, M. a kol.: *Právo životního prostředí*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 296 (dále citována jako *Právo životního prostředí*).

⁷³ *výjimkou je poplatek za odnětí (§ 17 lesního zákona), který je ekonomickým prostředkem ochrany*

⁷⁴ DROBNÍK, J. *Základy pozemkového práva*, 2. vydání, Praha: IFEC, 2007, s.144.

plnění funkcí lesa, ex lege zakazuje. Tento zákaz však není absolutní, jelikož zákon připouští na základě žádosti vlastníka lesního pozemku či ve veřejném zájmu možnost udělit výjimku k jinému využití.

O takové výjimce rozhoduje státní orgán správy lesů, který při rozhodování o případném využití PUPFL k jiným účelům přihlíží zejména k základním zásadám vymezujícím jiné užití lesních pozemku, které stanovuje § 13 odst. 2 lesního zákona:

- Pokaždé má dojít k přednostnímu použití těch pozemků, které jsou z hlediska plnění funkcí lesa méně významné, a současně má být zajištěno, aby jejich použití narušovalo hospodaření v lese a plnění jeho funkcí v co nejmenší míře.
- Nesmí docházet k dělení lesa, jež by bylo z hlediska jeho ochrany nevhodné, a předcházet se má také ohrožování sousedních lesních porostů .
- Nesmí být narušována síť lesních cest, meliorací a hrazení bystřin v lesích ani jiná zařízení sloužící lesnímu hospodářství, ledaže by to bylo nezbytné a i v tomto případě však musí být narušené uvedeno do původního stavu. Není-li to možné, má být zajištěno odpovídající náhradní řešení.
- Je nutné dbát zvýšené pozornosti při zřizování pozemních komunikací a průseků v lese, aby jimi nedocházelo ke zvýšenému ohrožení lesa, zejména větrem nebo vodní erozí.

Výše jmenované zásady se promítají i do § 14 odst. 1 lesního zákona, který ukládá všem projektantům nebo pořizovatelům územně plánovací dokumentace, pořizovatelům návrhů na stanovení dobývacích prostorů a zpracovatelům dokumentací staveb dbát obecnou povinností zachování lesa, řídit se přitom ustanoveními lesního zákona, navrhovat nejvhodnější řešení z hlediska zachování lesa, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů. Navržená řešení musí zdůvodnit a vyhodnotit jejich předpokládané důsledky a rovněž navrhnout případné alternativní řešení či způsob následné rekultivace a uspořádání území po dokončení stavby. I když toto ustanovení ...*“nemá žádný přímý dopad na ochranu a zachování lesa“*⁷⁵ je důležitou preventivní ochranou, která rozšiřuje odpovědnost za ochranu lesů i na jiné subjekty než jen orgány státní správy lesů.⁷⁶

Dá se říci, že zákonodárce chtěl tímto ustanovením, i když to není výslovně v zákoně uvedeno, vyjádřit, že by se ... *„v první řadě vždy mělo hledat jiné řešení pro uspokojení*

⁷⁵ Lesní zákon. Komentář, s. 34.

⁷⁶ Lesní zákon. Komentář, s. 35.

určitého zájmu společnosti v území a až teprve v případě, že jiné řešení nelze najít, jako poslední nevyhnutelnou možnost uvažovat o nějakém zásahu do lesů.“⁷⁷

Ochrana lesních pozemků se promítá i do správní řízení podle stavebního, báňského či jiných zvláštních předpisů. V případech, kdy se řízení dotýká zájmů chráněných lesním zákonem (tedy i ochrany PUPFL), ukládá § 14 odst. 2 lesního zákona správnímu úřadu, který řízení vede, povinnost vyžádat si souhlas ve formě závazného stanoviska od orgánu státní správy lesů. *„Vydávání souhlasu podle ustanovení § 14 odst. 2 lesního zákona představuje systémovou součást administrativní ochrany lesních porostů, resp. pozemků určených k plnění funkcí lesa.*“⁷⁸

Případný souhlas orgánu státní správy lesů musí být vázán na stanovení podmínek potřebných k zajištění ochrany lesa. Takovýto postup se využije i při dotčení pozemků do vzdálenosti 50 metrů od okraje lesa.⁷⁹

Do tohoto padesátimetrového ochranného pásma by neměly být umístovány stavby a jiné činnosti, které by mohly ohrozit již existující les. Samotná vzdálenost stavby od lesního pozemku však není dostatečnou oporou pro odepření souhlasu.⁸⁰

Vydání takového souhlasného stanoviska však neznamená, že dojde k odnětí pozemku z plnění funkcí lesa. Neuplatňuje se zde stejný postup jako u odnětí pozemků ze zemědělského půdního fondu. ... *„Souhlas je sice podmínkou pro vydání takového rozhodnutí, ale i po právní moci vydaného např. územního rozhodnutí zůstává dotčený pozemek stále součástí PUPFL*“⁸¹

3.3.2 Odnětí a omezení pozemků určených k plnění funkcí lesa

Další důležitou složkou kvantitativní ochrany PUPFL je proces vedoucí k uvolnění PUPFL pro jiné účely. Lesní zákon rozlišuje z hlediska intenzity a časového horizontu zásahu do PUPFL dva základní pojmy: odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa a omezení pozemků určených k plnění funkcí lesa a navíc v § 15 odst. 3

⁷⁷ CHVÁLA, M. *Zákon o lesích*. Současnost a budoucnost lesní krajiny Jizerských hor, sborník referátů z mezinárodní konference, Hejnice, 6. – 7. 6. 2001[online]. Dostupný také z WWW: <<http://sbornikjh.sweb.cz/chvala.htm>>.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 2010, sp. zn. 9 As 44/2010

⁷⁹ Právo životního prostředí, s. 295.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 11. 2008, sp. zn. 5 As 40/2008

⁸¹ Právo životního prostředí, s. 295

taxativně stanovuje, které stavby lze na lesních pozemcích umístit, aniž by bylo nutné pozemky plnění funkcí lesa odnímat.⁸²

Odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa se rozumí uvolnění těchto pozemků pro jiné využití, přičemž funkce lesa tyto pozemky přestávají plnit. Z hlediska časového může jít o uvolnění trvalé či dočasné. Trvalým se rozumí trvalá změna ve využití pozemků. Trvalé odnětí se nejčastěji uplatňuje při výstavbě dopravní infrastruktury, bytové výstavbě či při průmyslové výstavbě. Dočasným odnětím se pozemek uvolňuje pro jiné účely na dobu uvedenou v rozhodnutí o odnětí.⁸³ Tento druh odnětí se uplatní zejména při těžbě nerostů (po ukončení těžby následuje rekultivace) či při využití lesních pozemků pro rekreaci a sport.⁸⁴

Omezením pozemků určených k plnění funkcí lesa popisujeme stav, kdy je sice omezeno plnění některých funkcí lesa, ale určité plnění funkcí lesa zůstává, byť v omezeném měřítku, zachováno. Z hlediska časového se rovněž může jednat o omezení trvalé či dočasné.⁸⁵

Odnětí i omezení je možné pouze na základě rozhodnutí příslušného orgánu státní správy lesů, v jehož správním obvodu se dotčené pozemky nebo jejich převážná část nacházejí. *Řízení o odnětí nebo omezení jejich využívání (§ 16 LZ) je řízením návrhovým, zahajovaným na žádost toho, v jehož zájmu má k odnětí či omezení dojít⁸⁶...*, tedy vlastníka pozemku nebo jiné osoby ve veřejném zájmu. Samotné rozhodnutí pak upravuje otázky týkající se záměru využití pozemku k jinému účelu, doby dočasného odnětí nebo omezení, případný plán rekultivace či termín opětovného zalesnění pozemku po ukončení dočasného použití pro jiné účely. Odnětí nebo omezení pro nové stavby pro rekreaci na PUPFL musí být v souladu se schválenou územně plánovací dokumentací. V případech odnětí z důvodu rozsáhlejší výstavby nebo těžby nerostů stanoví v rozhodnutí orgán státní správy lesů lhůty pro postupné odlesnění odňatých ploch. Náležitosti samotné žádosti o odnětí nebo omezení určuje vyhláška Ministerstva zemědělství č. 77/1996 Sb.

⁸² Jsou jimi signály, stabilizační kameny a jiné značky pro geodetické účely, stožáry nadzemních vedení a vstupní šachty podzemního vedení nepřekračující plochu větší než 30 m² a přečerpávací stanice, vrty a studny, stanice nadzemního nebo podzemního vedení, zařízení a stanice sloužící monitorování životního prostředí a větrní jámy nepřekračující plochu větší než 55 m².

⁸³ PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Pozemkové právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 317.

⁸⁴ viz. tabulka č. 1 - Poplatky za odnětí lesa – rozloha a důvod odnětí.

⁸⁵ Lesní zákon. Komentář, s. 38.

⁸⁶ PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Pozemkové právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 318

Z hlediska ochrany PUPFL je velmi zásadním ustanovení § 16 odst. 3 lesního zákona, které stanovuje, že i poté, co byly pozemky plnění funkcí lesa odňaty nebo bylo plnění jejich funkcí omezeno, může být započato jejich odlesňování, jakožto velmi vážný a nevratný zásah, vždy až po právní moci stavebního povolení nebo jiného rozhodnutí podle zvláštních předpisů.

Přestane-li pozemek sloužit účelu, pro který byl odňat nebo omezen ve funkcích lesa či vyžaduje-li to veřejný zájem, rozhodne orgán státní správy o zrušení svého rozhodnutí o odnětí či omezení. Ex lege zaniká, a pozemek se vrací zpět plnění funkcí lesa, uplynutím lhůty, na kterou bylo rozhodnutí o dočasném odnětí či omezení vydáno nebo nedojde-li do dvou let od jeho právní moci k využívání pozemku dle stanoveného účelu. „Osoba, v jejíž prospěch bylo vydáno nebo na níž přešlo rozhodnutí o odnětí nebo o omezení využití pozemku, získala právo, nikoliv však povinnost, pozemek využít k účelu, pro který ji byl rozhodnutím orgánu státní správy lesa uvolněn. Pokud takové právo ve stanovené lhůtě z jakéhokoliv důvodu nevyužije, platnost rozhodnutí zanikne.“⁸⁷

3.3.3 Poplatek za odnětí

V souvislosti s odnětím pozemku plnicím funkce lesa zavádí lesní zákon v § 17 a § 18 ekonomický nástroj ochrany v podobě poplatku za odnětí. Poplatek je nucen zaplatit žadatel, kterému je povoleno trvalé či dočasné odnětí. Výše poplatku je stanovena v rozhodnutí o odnětí a v připravované novele lesního zákona se počítá s jejím v průměru čtyřnásobným vzrůstem oproti současnému stavu, z důvodu zvýšené potřeby zamezit širšímu využívání lesních pozemků pro investiční činnost.⁸⁸ Jeho výpočet určuje příloha lesního zákona a příjem z něj se dělí mezi obec, v jejímž katastrálním území se dotčený pozemek nachází (40%) a mezi Státní fond životního prostředí (60%). Je možné jej platit jednorázově (u trvalého odnětí) nebo každoročně (u odnětí dočasného). Půjde-li o omezení využívání pozemků pro plnění funkcí lesa, o němž orgán státní správy lesů rozhodl na základě žádosti jiného subjektu, než je vlastník lesa, přísluší vlastníku lesa za toto omezení náhrada podle § 11 odst. 3 lesního zákona. Poplatek se nepředepisuje jde-li o odnětí pozemků v zájmu staveb sloužících

⁸⁷ Lesní zákon. Komentář, s. 45

⁸⁸ Předkládací zpráva návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Dostupná z WWW: < <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>>.

hospodaření v lese či o odnětí pro výstavbu objektů a zařízení potřebných pro čištění odpadních vod nebo výstavbu objektů a zařízení potřebných pro jímání a výrobu pitné vody. Omezení pozemků plnění funkcí lesa není zpoplatněno vůbec.

Do budoucna se bude význam poplatku za odnětí jistě zvyšovat. Měla by se však také změnit metodika jeho výpočtu, kdy stávající faktor ekologické váhy lesa by bylo vhodné nahradit přesnějším kritériem.⁸⁹ Skutečnost, že zákonodárce nestanovil žádnou dolní mez pro výši poplatků je také velmi nešťastná. Zejména v případech týkajících se dočasného odnětí pro liniové stavby s malým plošným rozsahem odnětí připadají obcím částky velmi malé (někdy nižší než 100 Kč), což fakticky popírá smysl poplatku.⁹⁰ Navíc je výše poplatků vzhledem k neuvěřitelnému vzrůstu cen zejména stavebních pozemků (které se většinou z odňatých PUPFL stanou) naprosto nedostačující. Nelze vůbec mluvit o tom, že by poplatek za odnětí mohl ovlivňovat žadatele v jejich rozhodnutí a tedy že by byl skutečným ekonomickým nástrojem ochrany lesa. Novelou navrhované čtyřnásobné zvýšení poplatku to z mého pohledu nezpraví. Cestu z problému vidím v opravdu razantním zvýšení poplatků za odnětí.

3.3.4 Kvalitativní ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa

Ochrana kvality PUFPL není brána za tak velký problém jako ochrana kvality u půdy zemědělské. „Zásahy, které by vedly k ohrožování kvality těchto pozemků, nedosahují zpravidla takového rozsahu a intenzity ...“⁹¹ a přece jim lesní zákon věnuje svou pozornost. Z tohoto pohledu je důležitá úprava provádění některých speciálních činností v lese, které konkretizuje hlavně § 13 odst. 3 a odst. 4 lesní zákona. Objektem zájmu této ochrany jsou fyzické i právnické osoby provádějící v lese stavební, těžební nebo jiné průmyslové činnosti, ... „které obvykle mohou mít na lesní pozemky zvlášť nepříznivý dopad“⁹² Tyto osoby jsou uvedené činnosti povinny provádět tak, aby na pozemcích a porostech docházelo k co nejmenším škodám a v případě škod by měli činit nezbytná opatření k jejich odstranění. Již v průběhu prací mají být zajištěny podmínky pro následnou rekultivaci pozemku, která by měla proběhnout neprodleně po

⁸⁹ JARSKÝ, V. *Poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa v ČR v období 2002 – 2004*, Zprávy lesnického výzkumu, svazek 52, č. 1/2007, Jiloviště: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, 2007, s. 69.

⁹⁰ Lesní zákon. Komentář, s. 47.

⁹¹ Právo životního prostředí, str. 299.

⁹² Lesní zákon. Komentář, s. 33.

dokončení prací, aby pozemek mohl být vrácen plnění funkcí lesa. Odklizované hmoty jsou povinny ukládat již ve vytěžených prostorech, a pokud by to nebylo možné, tak alespoň na neplodných plochách nebo na jiných k tomu určených nelesních pozemcích. Při provádění činností smí používat pouze takové postupy a technologie, jenž zabrání poškození lesa či ohrožení životního prostředí. Povinnost využívat biologicky odbouratelných hydraulických kapalin podle § 13 odst. 3 písm. d) je velmi neurčitá, jelikož zákon nestanoví jaké hydraulické kapaliny má na mysli a tím se dostává prokázání porušení této povinnosti do slepé uličky.⁹³

Zákon se dále zabývá prováděním geologického a hydrologického průzkumu a váže ho na povinnosti ustanovené v prvním a druhém odstavci § 13 lesního zákona. Jestliže k takovéto činnosti nebude potřeba souhlasu o odnětí či omezení pozemku plnění funkcí lesa, stačí ji pouze předem oznámit orgánu státní správy lesů spolu s písemným souhlasem vlastníka lesa.

4. Ochrana lesa před škodlivými činiteli

4.1. Ochrana lesa v užším slova smyslu

Předmětem ochrany lesa jsou procesy v lesním ekosystému, které jsou z ekonomického hlediska hodnoceny jako nežádoucí. Jedná se o ... „soubor opatření k vytvoření podmínek a předpokladů k omezení výskytu škodlivých činitelů, zmírnění následků jejich působení, ochranu a obranu proti nim.“⁹⁴ Škodlivými činiteli se podle § 2 písm. f) a g) lesního zákona rozumí škodlivé organismy (původci chorob lesních porostů a rostlinní nebo živočišní škůdci), nepříznivé povětrnostní vlivy, imise a fyzikální nebo chemické faktory, způsobující poškození lesa.

Tento typ ochrany lze označit jako ochranu lesa „v užším slova smyslu“. Do ochrany lesa v „širším slova smyslu“ pak řadíme nařízení a příkazy z dalších oblastí lesního zákona (ochrana pozemků plnících funkcí lesa, hospodaření v lesích a obecné užívání lesa).⁹⁵ Hlavním činitelem v oblasti ochrany lesa v užším slova smyslu je vlastník lesa, jemuž zákon příkazuje provádět úkony v oblasti prevence škodlivých faktorů v lese.

⁹³ Lesní zákon. Komentář, s. 33.

⁹⁴ § 1 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní strážce

⁹⁵ Lesní zákon. Komentář, s. 113.

4.1.1 Povinnosti vlastníka lesa v oblasti ochrany před škodlivými činiteli

Povinnosti vlastníka lesa na úseku jeho ochrany před škodlivými činiteli jsou specifikovány v ustanoveních § 32 lesního zákona, jenž ukládá vlastníkům lesa činit taková opatření, kterými se předejde, resp. zabrání působení škodlivých činitelů na les. Jedná se zejména o povinnosti zjišťovat výskyt škodlivých činitelů a jimi způsobených škod, vést evidenci o zjištěných skutečnostech pro potřebu pozdějšího hodnocení provedených opatření a v případě zvýšeného výskytu škodlivých činitelů neprodleně informovat příslušné úřady a učinit nezbytná opatření k zabránění dalších škod. Důvodem k takovýmto povinnostem je nutnost zabezpečit ochranu lesa s ohledem zejména na hmyzí škůdce, kteří jsou ve velmi krátkém čase schopni vážně poškodit lesní porost.

Zákon se v oblasti ochrany lesa nespokojí pouze s aktivním odstraňování vzniklých stavů či škod, resp. reagování na ně. Důležitost je přikládána i preventivním opatřením, která by mohla zabránit vývoji a přemnožení škodlivých činitelů. Prevence si žádá odstraňovat urychleně z lesa vývraty, polomy, souše a nemocné stromy, jelikož takto neošetřená dřevní hmota může být živnou půdou pro choroby a škůdce lesa. Lesní zákona ve svém § 32 odst. 1 písm. c), jenž odkazuje na zákon o požární ochraně⁹⁶, myslí i na prevenci vzniku lesních požárů a příkazuje vlastníku lesa udržovat volné únikové cesty a nástupní plochy k hašení požárů, zajistit hlídkovou činnost pro zjištění požáru v období zvýšeného nebezpečí vzniku požárů či preventivně informovat jednotky požární ochrany o rizikových činnostech (např. pálení klestí).

4.1.2 Mimořádné situace v lese

Les je však součástí přírody a přírodní procesy se ne vždy dají usměrnit. Proto lesní zákon v ustanoveních § 32 odst. 2 myslí i na mimořádné okolnosti a postupy jak se s nimi efektivně vypořádat. Mluvíme o větrných a sněhových kalamitách, přemnožení škůdců a nebezpečí vzniku požárů v období sucha apod. V takových případech je vlastník lesa povinen činit bezodkladná opatření ke zmírnění těchto nepříznivých následků či je-li to v jeho silách musí tyto nepříznivé následky bezodkladně odstranit. Orgán státní správy lesů může v případech výše jmenovaných nepříznivých situacích zasáhnout a uložit vlastníkovu lesa opatření, jenž zákon vymezuje taxativním výčtem. Jedná se o zastavení jiné těžby než nahodilé a zpracování těžby nahodilé ve stanoveném

⁹⁶ Zákon ČNR č. 133/1985 Sb., ve znění pozdějších předpisů

rozsahu a termínu, provedení ochranného zásahu směřujícího k zastavení šíření nebo k hubení škodlivých organismů, zničení napadených semen a sazenic, průkazné označování a evidence vytěženého dřeva, omezení nakládání se dřevem, semeny nebo sazenicemi lesních dřevin. Tyto opatření je orgán státní správy lesů oprávněn uložit také vyhláškou (*uložení opatření k ochraně lesa se vyhláší formou nařízení obce podle § 11 odst. 1 zákona o obcích*) a jde – li o opatření v zájmu jiného než vlastníka lesa, rozhodne i o tom, kdo ponese náklady s tímto spojené. V praxi však není znám případ, kdy by orgán státní správy lesů rozhodl o nákladech, při opatření v zájmu „nevlastníka“ lesa.⁹⁷

4.2 Ochrana před zvěří a zvyšování stability lesních porostů

4.2.1 Negativní působení zvěře na les

Nedílnou součástí našich lesů je i zvěř. Bohužel i její zvýšený stav v určité lokalitě může vést k závažným poškozením lesních porostů. Lesní dřeviny jsou poškozovány okusem, ohryzem, loupáním, vytloukáním paroží, zašlapáváním sazenic či konzumací bukvic a žaludů. Opakovaný okus vede ke znatelnému prodloužení obnovní doby lesních porostů a dlouhodobý okus může vést k výrazným změnám dřevinné skladby v lese.⁹⁸ Tyto skutečnosti vedou k povinnosti vlastníků lesa (případně uživatelů honiteb) a orgánu státní správy lesů dbát, aby lesní porosty nebyly nepřiměřeně poškozovány zvěří. Konkrétní nástroje v boji proti škodám působeným zvěří přináší vlastníkům lesa § 5 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní strážce. Jmenujme alespoň některé: např. sledování početního stavu zvěře, využívání pomocných dřevin ke zvýšení úživnosti honitby či návrh vlastníka orgánu státní správy lesů na snížení stavu zvěře nebo zrušení chovu toho druhu zvěře, jež působí neúměrně vysoké škody. *„Plnění uvedených požadavků je však třeba chápat jako minimální povinný rozsah, který je vlastník lesa povinen provádět především z důvodů, aby nepřiměřeným škodám v lese mohl včas předcházet, jejich povaha je preventivní.“*⁹⁹

⁹⁷ Lesní zákon. Komentář, s. 114.

⁹⁸ ČERMÁK, P. Vliv zvěře na stav a vývoj lesních ekosystémů. *Ochrana přírody : the nature conservation journal*. 2008. č. 1. [online]. Dostupný také z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Vyzkum-a-dokumentace/vliv-zvere-na-stav-a-vyvoj-lesnich-ekosystemu.html>>.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 10. 2011, sp. zn. 3 AS 11/2011

I když by se mohlo zdát, že škody způsobené zvěří jsou zanedbatelné, není tomu tak. Například v roce 2010 byly tyto škody v rámci ČR vyčísleny ministerstvem zemědělství na 27 629 tis. Kč¹⁰⁰ a hnutí Duha, které oficiální ministerské materiály zpochybňuje, odhaduje výši škod dokonce na více než miliardu Kč.¹⁰¹ „Ochrana lesa proti poškozování zvěří je sice nákladná, ale pro výsledky hospodaření v lese bezpodmínečně nutná.“¹⁰²

4.2.2 Odolnost lesa a jeho stabilita

Důležitou povinností vlastníka lesa je i povinnost zvyšovat odolnost lesa a jeho stabilitu, zejména vhodnou druhovou skladbou dřevin a jejich rozmístěním v porostu, výchovou v mladých porostech, zakládáním zpevňovacích pásů na okraji i uvnitř lesních porostů, používáním vhodných způsobů a postupů obnovy a řazení sečí dle § 32 odst. 5 lesního zákona.

4.3 Lesní a zemědělské pozemky v sousedství ohroženého lesa

Zákonodárce také ukládá vlastníku lesa hospodařit tak, aby jeho činností nebyly ohroženy lesy sousedních vlastníků. „*Toto ustanovení v ochraně lesa nemá jen deklaratorní význam.*“¹⁰³ Les totiž není izolován vlastnickými hranicemi a necitlivé hospodaření jednoho vlastníka se může negativně projevit ve stavu lesa patřících sousedním vlastníků. Přitom se nemusí jednat jen o lesy bezprostředně sousedící, ale i všechny lesy, které mohou být hospodařením určitého vlastníka lesa ohroženy. Nedodržováním stanovených postupů neohrožuje vlastník pouze svůj les, ale dochází také často k možnému ohrožení jeho bezprostředních, blízkých ale i vzdálenějších lesů a to zejména v souvislosti s možným působením jak biotických, tak abiotických činitelů, s nesprávně prováděnou těžbou, s neohleduplným budováním lesní dopravní sítě či např. melioračními opatřeními a hrazením bystřin.

Na toto ustanovení navazuje § 32 odst. 9 lesního zákona, který rozšiřuje povinnosti ochrany lesa před škodlivými činiteli i na majitele pozemků v okolí lesů.

¹⁰⁰ Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2010, Praha: Ministerstvo zemědělství, 2011 [online]. Dostupná také z WWW:

<http://eagri.cz/public/web/file/138583/Zprava_o_stavu_lesa_2010.pdf>.

¹⁰¹ Jeleni devastují lesy, Bendl na ně chce poslat lovce. Agris.cz: agrární portál [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.agris.cz/clanek/174761>>.

¹⁰² PRŮŠA, E. *Pěstování lesů na typologických základech*. Praha: Lesnická práce, 2001. s. 172.

¹⁰³ Lesní zákon. Komentář, s. 115.

V případě nadměrného množství škodlivých organismů na skladech dříví či na pozemcích v okolí lesů může orgán státní správy lesů uložit fyzickým i právnickým osobám, které dříví skladují či vlastní takto postižené pozemky, opatření k vyhubení škodlivých organismů. Z praxe jsou známy případy, kdy se škodlivé organismy z remízků v polích rozšířily na hospodářské lesy v bezprostřední blízkosti.¹⁰⁴ Opatření je ukládáno ve formě správního rozhodnutí a účastníkem bude osoba, které je povinnost ukládána. „*Jedná se o významné rozšíření působnosti lesního zákona.*“¹⁰⁵

5. Ochrana lesa při hospodaření v lesích

Je celospolečenským zájmem provádět takové hospodaření v lesích, které je trvale udržitelné a které bude harmonicky rozvíjet produkční i mimoprodukční funkce lesa. Vlastník lesa zpravidla usiluje nejvíce o rozvoj funkcí produkčních. Naopak veřejnost v poslední době ve velké míře akcentuje spíše mimoprodukční funkce lesa a zapomíná přitom na to, že dřevo je nenahraditelným zdrojem obnovitelné a ekologické suroviny. Zájmem všech pak je hospodaření, které povede k takovému stavu našich lesů, jenž umožní rozvoj všech relevantních funkcí lesa. Z těchto důvodů není hospodaření v lesích *„...ponecháno jen na zcela svobodné vůli vlastníků lesa, ale jsou pro ně stanovena právně závazná pravidla; jejichž dodržování je státem kontrolováno a porušování sankcionováno*“¹⁰⁶

Hospodařením v lese se rozumí podle § 2 odst. d) lesního zákona obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů a ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa. Ostatními činnostmi se myslí meliorace, hrazení bystřin či lesní doprava.

Jako základní povinnost při hospodaření v lesích stanovuje lesní zákon v § 11 odst. 2 vlastníků lesa především obecnou povinnost usilovat o to, aby nepoškozovali zájmy jiných vlastníků lesů a funkce lesa byly zachovány (plněny rovnoměrně a trvale) a aby byl zachován (chráněn) genofond lesních dřevin. Stejně povinnosti jako vlastníci lesa mají také nájemci, případně podnájemci lesa, pokud smlouvou s vlastníkem, případně nájemcem není stanoveno něco jiného. Základním principem hospodaření v lesích je tedy jejich zachování. K tomuto cíli právní úprava směřuje pomocí povinností ukládaných vlastníků lesa, které jsou označovány jako nástroje

¹⁰⁴ Lesní zákon. Komentář, s. 116.

¹⁰⁵ Lesní zákon. Komentář, s. 116.

¹⁰⁶ Právo životního prostředí, str. 312.

hospodaření v lesích. Rozeznáváme koncepční, administrativně-právní a ekonomické nástroje hospodaření v lesích.

5. 1. Koncepční nástroje

Na všechny vlastníky lesa dopadají důsledky zákonodárce preferovat v lese plánovité hospodaření na určité minimální odborné úrovni. „Plánovitost hospodaření je v lesním zákoně zařazena mezi předpoklady trvale udržitelného hospodaření v lese“¹⁰⁷Podle velikosti lesního majetku, který vlastník vlastní, se odlišuje rozsah povinnosti k plánovitému hospodaření. „Cílem právní úpravy lesního hospodářského plánování je rovněž pokrytí všech lesů na území ČR některým z plánovacích nástrojů (lesní hospodářský plán nebo lesní hospodářská osnova), a to bez ohledu na jejich výměru nebo vlastníka“¹⁰⁸

5.1.1 Lesní hospodářský plán

V případě, že velikost lesního majetku dosahuje rozlohy 50 hektarů a více (do této výměry spadá soubor lesů téhož vlastníka v obvodu územní působnosti schvalujícího orgánu státní správy lesů – mluvíme o lesním hospodářském celku), je vlastník povinen hospodařit podle lesního hospodářského plánu (dále jen LHP). Právní osoby obhospodařující státní lesy jsou povinny hospodařit podle LHP bez ohledu na velikost rozlohy lesů, které jsou jim svěřeny. Lesní zákon umožňuje, aby podle LHP hospodařili i vlastníci lesa s rozlohou menší než 50 ha, pokud si tento nástroj hospodaření sami zvolí. Maximální rozloha lesního hospodářského celku u jednoho LHP je omezena na 20 000 ha. Zpracování LHP je vlastník lesa povinen si na své náklady zajistit u některé z osob, která je držitelem licence pro zpracování LHP.

De lege ferenda se dá uvažovat o možnosti, že by zpracování LHP plně hradil stát. Jednak by tak mohl lépe uplatňovat státní lesnickou politiku a navíc by to byla určitá forma příspěvku státu za některá omezení vznikající vlastníkům lesa z obecného užívání lesů.

Plány jsou vytvářeny zpravidla na 10 let. Skládají se z textové části (údaje o vlastníku lesa, zhodnocení stavu lesa a hospodaření v něm, přírodní poměry lesa),

¹⁰⁷ FLORA, M. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 14 – příloha č.VI.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 8. 2009, sp. zn.. 3 As 48/2008

hospodářské knihy (stav lesa, návrh hospodářských opatření) a lesnických map. LHP obsahují dvojitý typ ustanovení a to ustanovení závazná a ustanovení doporučující.

Závaznými ustanoveními je vlastník vázán. Jako závazné ustanovení LHP definuje v § 24 odst. 2 lesní zákon maximální celkovou výši těžeb a minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Pro lesy ve vlastnictví obcí a státní lesy je navíc jako závazný údaj LHP určen minimální plošný rozsah výchovných zásahů v porostech do 40 let věku. O tom jak jsou závazná ustanovení plánu plněna je vlastník lesa povinen vést evidenci. Doporučující ustanovení představují pro hospodaření pouze rámcové vodítko.¹⁰⁹ Dá se říci, že se tato ustanovení dají pojímat jen jako „dobré rady“.¹¹⁰

Do 60 dnů od konce platnosti předchozího plánu je vlastník lesa povinen předložit nový LHP příslušnému orgánu státní správy lesů (zpravidla je jím krajský úřad). Orgán státní správy lesů LHP schválí pokud je v souladu s lesním zákonem a jinými předpisy. Mezi jinými předpisy, jejichž soulad s návrhem LHP je nutný k vydání souhlasného stanoviska orgánu státní správy lesů, je velmi významným závazné stanovisko orgánu ochrany přírody podle § 4 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Nevyhovuje-li předložený návrh plánu závaznému stanovisku orgánu ochrany přírody, orgán státní správy lesů neschválí návrh LHP a vrátí jej vlastníku lesa s připomínkami k přepracování. *„Když místo výše uvedeného legálního postupu krajský úřad návrh lesního hospodářského plánu schválí se změnami odpovídajícími požadavkům zakotveným v závazném stanovisku orgánu ochrany přírody, jedná bez zákonného zmocnění.“*¹¹¹ Takováto změna LHP, učiněná v rozhodnutí o schválení lesního hospodářského plánu bez zákonného zmocnění, se posuzuje jako výkon státní moci mimo meze zákona a tedy v rozporu s článkem 2 odst. 3 Ústavy, neboť státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a to způsobem, který zákon stanoví. Ustanovení LHP budou v takto změněné části považována pouze za doporučení.¹¹² V případě vydání nesouhlasného stanoviska orgánem ochrany přírody je tímto stanoviskem orgán státní správy lesů vázán a nemůže rozhodnout o schválení LHP.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 8. 2009, sp. zn.. 3 As 48/2008

¹¹⁰ Právo životního prostředí, str. 313.

¹¹¹ DVOŘÁK, P. *Lesní zákon z hlediska vlastníků lesa, příprava novely lesního zákona*, Ekologie a právo: odborný časopis pro právní problematiku spojenou s životním prostředím. 2005. č. 2. s. 22.

¹¹² Lesní zákon. Komentář, s. 98.

V případě neschválení návrhu plánu LHP je vlastník lesa povinen ve stanovené lhůtě podat upravený návrh nebo může podat vlastník lesa u orgánu, který o návrhu rozhodoval písemné námitky. O námitkách rozhoduje již ve správním řízení nadřízený orgán státní správy lesů (ministerstvo zemědělství).

Lesní zákon upravuje v § 27 odst. 4. situace, kdy změna podmínky, ze které se vycházelo při schvalování plánu, a je proto nutná změna jeho závazných ustanovení, zejména z hlediska ochrany lesa či hlediska zajištění plnění funkcí lesa. Návrh na změnu musí podat vlastník stejnému orgánu, který platný LHP schválil. Tento postup se však nevyužije v případě, kdy dojde jen ke změně v osobě vlastníka lesního hospodářského celku. „*Univerzální sukcese do LHP je však bez dalšího možná pouze v případech, pokud při změně vlastníka zároveň nedošlo ke změně hranic hospodářského celku, pro který byl plán schválen.*“¹¹³ Samotná změna majetkových poměrů tedy není změnou podmínek, která by vyvolávala nutnost změny závazných ustanovení LHP. Takovou změnou podmínek však bude změna rozsahu lesních porostů, které by byly upraveny v LHP či např. větrná nebo kůrovcová kalamita, jenž donutí vlastníka lesa vytěžit více dřeva než platný LHP povoluje.

Na řízení o schválení či změně LHP se podle § 27 odst. 5 lesního zákona nepoužijí obecné předpisy o správním řízení, ačkoliv samotné řízení lesní zákon nijak neupravuje. Aplikace správního řádu se omezuje jen na rozhodování o námitkách podaných vlastníkem lesa při neschválení LHP. Přesto se dá samotný akt schválení LHP označit za správní rozhodnutí. Jde totiž o jednostranný autoritativní výrok příslušného správního úřadu o konkrétních právech, právem chráněných zájmech či povinnostech individuálně určených subjektů. Tedy ačkoliv tak samotný schvalovací akt není označen ... „*materiálně se nepochybně jedná o rozhodnutí správního úřadu o právech a povinnostech vlastníka lesa – o správní akt.*“¹¹⁴ Právní úprava řízení o schválení LHP, ve které absentuje výslovná úprava formy řízení, je tudíž dosti nedostačující. Na druhou

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 12. 2008, sp. zn.. 2 As 64/2008

¹¹⁴ DIENSTBIER, F. *Procesněprávní aspekty vytváření a užití koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí* in Damohorský, M – Stejskal, V. (edit.). *Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva*. Sborník z konference. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, ediční středisko 2003, s. 83.

stranu i alespoň subsidiární použitelnost správního řádu ... „*neodpovídá požadavku právní jistoty a oslabuje též postavení vlastníka lesa.*“¹¹⁵

Do budoucna je tedy nutné tento problém řešit a to buď alespoň stanovením jasných procesních pravidel pro řízení o LHP nebo výslovným určením formy schvalovacího aktu LHP. Co se týče možných úprav plně souhlasím s M. Frankovou¹¹⁶, že by kromě již využívaného správního aktu bylo vhodné zavést také subordinační veřejnoprávní smlouvu, čímž by uplatnění správního aktu v řízení o schválení LHP nabylo subsidiární povahy v případech, kdy nedojde k uzavření veřejnoprávní smlouvy.

5.1.2 Lesní hospodářská osnova

Pro vlastníka lesa o rozloze menší než 50 ha, který si nenechal zpracovat LHP, je zpracována na základě zadání orgánu státní správy lesů, a na náklady orgánu státní správy lesů, takzvaná lesní hospodářská osnova (dále jen LHO). Platnost LHO je zpravidla desetiletá. Využívá se pro drobné vlastníky, které by zpracování LHP neúměrně zatěžovalo. Povinnost řídit se LHO však nemá každý vlastník. Tato povinnost dopadá pouze na toho, kdo si LHO u orgánu státní správy lesů protokolárně převezme. V případě převzetí LHO vzniká vlastníku povinnost dodržovat závazná ustanovení osnovy, která jsou rozdílná pro vlastníky lesů do 3 ha a nad 3 ha. Vlastník do 3 ha je LHO vázán jen do výše těžeb, která je nepřekročitelná, zatímco vlastník nad 3 ha je spolu s vyšší těžeb vázán také podílem melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Pro obecní lesy obhospodařované podle osnov jsou závazným ustanovením též minimální plošný rozsah výchovných zásahů v porostech do 40 let věku, byť výklad zákona ohledně této povinnosti není zcela bezrozporný.¹¹⁷

I v případě, že si vlastník lesa LHO dobrovolně nepřevzme, budou pro něj do jisté míry závazné. V případě činností, které upravuje LHO, si bude muset takovýto vlastník vyžádat souhlas orgánu státní správy lesů, který bude při rozhodování vycházet ze stejných kritérií, z jakých vycházel při zpracovávání osnovy.

Podrobnější úpravu LHP i LHO obsahuje vyhláška Ministerstva zemědělství č. 84/1996 Sb.

¹¹⁵ FRANKOVÁ, M. *Koncepční nástroje v ochraně životního prostředí* in Dienstbier, F. (edit.) *Nástroje ochrany životního prostředí – role práva*. Sborník z mezinárodní vědecké konference. 1. vydání, Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2011, s. 27.

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ FLORA, M. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 14 – příloha č.VI.

Po skoro již 16ctileté zkušenosti s LHO se množí mezi odborníky kritické hlasy¹¹⁸, jenž zpochybňují jejich přínos.¹¹⁹ „Tyto plánovací dokumenty nepřinášejí ani vlastníkům lesů, ani odborným lesním hospodářům a jistě ani orgánům státní správy lesů takový reálný efekt, který by vyvažoval množství veřejných (státních) finančních prostředků, vynakládaných dosud na pořízení lesních hospodářských osnov“¹²⁰ Přípravovaný nový lesní zákon, by podle těchto názorů měl LHO zrušit a místo nich ustanovit nový koncepční nástroj lesního plánování, který by efektivnější.

5.1.3 Oblastní plány rozvoje lesů

Oblastní plány rozvoje lesů stanovují zásady hospodaření v lesích dle přírodních lesních oblastí České republiky. Jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky. Vypracovává je ministerstvo zemědělství a to na dobu zpravidla 20 let. Oblastní plány jsou rámcovým doporučením pro zpracování LHP a LHO. Pokud by oblastní plán počítal se zaváděním geograficky nepůvodních druhů dřevin, bylo by podmínkou jeho schválení závazné stanovisko ústředního orgánu státní správy ochrany přírody (ministerstvo životního prostředí). Vycházejí z principu trvale udržitelného hospodaření v lesích. „Jejich posláním by měla být minimalizace střetů mezi veřejnými zájmy a zájmy jednotlivých vlastníků lesů.“¹²¹

Oblastní plán obsahuje rámcové stanovení funkčního potenciálu lesů dané oblasti, přehled veřejných zájmů deklarovaných zejména prostřednictvím kategorizace lesů, rozbor ohrožení lesů imisemi a dalšími škodlivými činiteli, základní hospodářská doporučení, návrhy dlouhodobých opatření ochrany lesa či návrhy dopravního zpřístupnění lesa.

Podrobnosti o zpracování oblastních plánů stanovuje vyhláška Ministerstva zemědělství č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.

¹¹⁸ ČERVENKA, J. STEHLÍK P. *Kam směřují lesní hospodářské osnovy? Nikam*, ABC o lese a lesnictví: Ing. Jan Červenka, [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.volny.cz/cervenka.jan/protaxcb/lho2.htm>>.

¹¹⁹ STANĚK., J. *Věcný záměr nového lesního zákona má zpoždění*, Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi. 2006. č. 10, [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-10-06/vecny-zamer-noveho-lesního-zakona-ma-zpozdění>>.

¹²⁰ tamtéž

¹²¹ Lesní zákon. Komentář, s. 75.

5.2 Administrativně-právní nástroje

Administrativně-právní nástroje spočívají především v ukládání zákazů, příkazů a omezení, z nichž vyplývá vlastníku lesa závazek něčeho se zdržet nebo něco strpět a nebo něco konat v zájmu ochrany lesa. Dále se jedná o různá povolení, stanoviska, souhlasy a vyjádření vydávaná orgány státní správy lesů nebo se mohou využívat standarty, které vyjadřují různé druhy požadavků na zachování určitého stavu lesa. Tyto povinnosti mají především preventivní povahu. Mezi základní administrativně-právní nástroje ochrany lesa řadíme:¹²²

5.2.1 Těžba dřeva

Těžbou dřeva vede na jedné straně k využívání dřevoprodukční funkce lesa, a na druhé straně jsou jejím prostřednictvím prováděny zásahy k ochraně a obnově lesa. Regulace těžby dřeva je veřejným zájmem, jelikož nevhodná těžba dřeva by mohla způsobit velké škody v lese samotného vlastníka či v lesích sousedních vlastníků. „*Proto je základním východiskem právní úpravy těžby dříví princip nepřekročitelnosti výše těžby stanovené v LHP nebo v LHO.*“¹²³

Vlastníci lesa, kteří nejsou ze zákona povinni hospodařit na základě LHP a nepřevzou ani LHO, mohou podle § 33 odst. 3 lesního zákona provádět těžbu vždy pouze se souhlasem odborného lesního hospodáře. Ten při udělení souhlasu posuzuje, zda nebude provedenou těžbou porušen lesní zákon, a pouze v takovém případě souhlas udělí. Má-li však těžba překročit 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok, musí vlastník lesa a ten, kdo těžbu provádí předem písemně vyrozumět orgán státní správy lesů a doložit vyjádření příslušného odborného lesního hospodáře. V případě, že vlastník lesa do 30 dnů od doručení oznámení neobdrží souhlasné či nesouhlasné stanovisko orgánu státní správy lesů, má se za to, že orgán s těžbou souhlasí.

Lesní zákon dále ukládá vlastníkům lesa povinnost provádět přednostně těžbu nahodilou, kterou se rozumí těžba za účelem zpracování stromů suchých, vyvrácených, nemocných nebo poškozených, aby se tak zabránilo vývinu, šíření a přemnožení škodlivých organismů nebo předcházelo podmínkám pro vznik požárů¹²⁴ „*Provádění*

¹²² Právo životního prostředí, s. 37-38.

¹²³ FLORA, M. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 14 – příloha č.VI.

¹²⁴ Důvodová zpráva k zákonu o lesích

*těžby nahodilé je tedy z hlediska ochrany lesa prioritní*¹²⁵ S prováděním nahodilé těžby se váže oznamovací povinnost vlastníka lesa vůči orgánu státní správy lesů, jestliže by nahodilou těžbou měla vzniknout holina větší než 0,2 ha. Takové oznámení je povinen vlastník lesa učinit nejméně 14 dní před prováděním takové těžby. Oznamovací povinnosti nepodléhá nahodilá těžba, ke které došlo v souvislosti s mimořádnými okolnostmi či nepředvídatelnými škodami v lese (větrné a sněhové kalamity, přemnožení škůdců a další), které upravuje § 32 odst. 1 písm. a) a odst. 2 lesního zákona. Objem nahodilé těžby se započítává do celkové výše těžeb stanovených LHP či LHO. Pokud již byl objem těžby vytěžen a situace vyžaduje další nahodilou těžbu nad rámec určený v plánovací dokumentaci, musí vlastník lesa požádat orgán státní správy lesů o změnu plánu či osnovy.

Úmyslnou mýtní těžbu zákon zakazuje provádět v lesních porostech mladších 80 let, nejde však o zákaz absolutní povahy, neboť z něj může orgán státní správy lesů v odůvodněných případech povolit výjimku. Takovou výjimku lze povolit buď při schvalování LHP či zpracování LHO nebo na žádost vlastníka lesa.

Samotnou těžbu dříví pak podle lesního zákona musí právnické a fyzické osoby, které ji zajišťují, provádět tak, aby byly minimalizovány negativní dopady na lesní ekosystém v daném prostředí.

5.2.2 Obnova a výchova lesních porostů

Mezi základní povinnosti vlastníka lesa patří podle § 31 lesního zákona povinnost lesní porosty obnovovat stanovištně vhodnými dřevinami, a včas a soustavně je vychovávat tak, aby se zlepšoval jejich stav, zvyšovala jejich odolnost a celkově se zlepšovalo plnění funkcí lesa.

Obnovu lesa definuje lesní zákon jako soubor opatření vedoucích ke vzniku následného lesního porostu a výchovu lesních porostů chápe jako opatření ovlivňující druhovou a prostorovou skladbu, růst, vývoj, zdravotní stav, odolnost a kvalitu lesního porostu s cílem zabezpečit plnění funkcí lesa.

Obnova lesa je tedy souhrnem pěstebních opatření v procesu nahrazení stávajícího, zpravidla dospělého lesa, novým pokolením lesních dřevin. Obnova lesa patří k základním úkolům pěstování lesů. Obnova lesa může být přirozená (produkt přirozených procesů v lesním společenstvu, kdy se vytváří nový porost semennou

¹²⁵ Lesní zákon. Komentář, s. 122.

obnovou nebo výmladností), umělá (výsledek přímé činnosti člověka) nebo kombinovaná (kombinace dvou předchozích možností).¹²⁶

Zákon preferuje obnovu přirozenou. V případech geneticky nevhodných porostů, však příkazuje využít jiný než přirozený druh obnovy a použít při ní stanovištně vhodné dřeviny.

Definici pojmu „*stanovištně vhodná dřevina*“ však v zákoně nenajdeme. Obecně se ale praxe dovozuje z § 29 odst. 1. a 2. lesního zákona, že takovýmito dřevinami (resp. sadebním materiálem) jsou semena nebo sazenice lesních dřevin ze stejné, nebo odpovídající přírodní lesní oblasti a z odpovídající nadmořské výšky.¹²⁷ U smrku ztepilého, borovice lesní a modřínu opadavého lze (v zájmu dobrého zdravotního stavu lesního porostu a budoucí produkce kvalitního dříví) k umělé obnově lesa a zalesňování použít pouze reprodukční materiál lesních dřevin pocházejících ze zdrojů selektovaného, kvalifikovaného nebo testovaného reprodukčního materiálu uznaných podle zákona č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin, ve znění pozdějších předpisů. Použít reprodukční materiál z mateřského porostu lze jen za předpokladu, že porost je dostatečně kvalitní (uvedeno v LHO). Nákup reprodukčního materiálu je možno uskutečnit pouze od licencovaného dodavatele. Reprodukční materiál musí být opatřen řádně vyplněným průvodním listem a průvodním štítkem.¹²⁸

Jednou ze základních metod obnovy lesních porostů je tzv. holá seč (druh seče, při kterém se v porostu nebo jeho části smýtí všechny stromy). V případě, že na lesním pozemku při použití holé seč vznikne tzv. holina,¹²⁹ je vlastník povinen zalesnit pozemek do dvou let od vzniku holiny a lesní porosty zajistit do sedmi let od jejího vzniku. Zajištěním lesních porostů zákon rozumí dosažení takového stavu porostu, který po zalesnění již dále nevyžaduje intenzivní ochranu a zároveň dává počet jedinců, jejich rozmístění a druhová skladba lesních dřevin předpoklady pro vznik stanovištně vhodného lesního porostu (§ 2 písm. j) lesního zákona). Lhůta dvou let pro zalesnění není lhůtou absolutní, jelikož v odůvodněných případech může státní orgán správy lesů při schvalování plánu nebo při zpracování osnovy nebo na žádost vlastníka povolit lhůtu delší.

¹²⁶ DUDA, M, *Obnova lesa, ochrana a výchova porostů*, Benešov: IVV MZe ČR, 1995, s. 21.

¹²⁷ Lesní zákon. Komentář, s. 108.

¹²⁸ Rádce vlastníka lesa do 50 ha, ÚHÚL, vydání druhé, Brandýs nad Labem, 2009, s.7.

¹²⁹ *porostní půda úmyslně odlesněná řádnou mýtní těžbou nebo nahodile v důsledku živelné pohromy – viz. POLENO, Z. a kol. Lesnický naučný slovník. 1. díl A-O. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR v Agrospoj Praha, 1994, s. 269*

„Povinnost zalesnit holiny je specifickou povinností vlastníka lesa, která navazuje na obecnou povinnost obnovy a výchovy lesních porostů“¹³⁰ ... a patří k jedné ze základních povinností vlastníka lesa.

Velikost holé seče nesmí překročit 1 ha a současně je také omezena šíře holé seče a to na exponovaných hospodářských souborech na jednonásobek a na ostatních stanovištích na dvojnásobek průměrné výšky těžného porostu. V odůvodněných případech (při schvalování LHP, při zpracování LHO nebo na žádost vlastníka lesa) však může orgán státní správy lesů ze stanovené velikosti nebo šířky holé seče povolit výjimku. Lze tak učinit u hospodářského souboru přirozených borových stanovišť na písčitých půdách nebo u přirozených lužních stanovišť do velikosti 2 ha holé seče bez omezení šíře a u dopravně nepřístupných horských svahů delších než 250 m, pokud nejde o exponované hospodářské soubory do velikosti 2 ha holé seče.

Lesní zákon také zakazuje, bez ohledu na vlastnické vztahy, přiřazovat další holou seč k nezajištěným mladým porostům, pokud by celková výměra nezajištěných porostů překročila velikost a šířku stanovenou pro holou seč. Nejmenší přípustná vzdálenost holé seče od holin a nezajištěných mladých porostů pak nesmí být menší než průměrná výška obnovovaného porostu.

V případech obnovy porostů na mimořádně nepříznivých stanovištích v ochranných lesích požaduje lesní zákon při obnově porostů přednostně uplatňovat použití clonných sečí a výběrů. Jde o jednu ze základních obnovních sečí, kdy nový porost vzniká pod ochranou (clonou) mateřského porostu. Její podstatou je záměrné postupné snižování zápoje (zakmenění) porostu tak, aby byly vytvořeny optimální podmínky pro nasemenění, ujmnutí se a odrůstání náletu a nárostu (popř. podsíjí a podsadeb).¹³¹

5.2.3 Lesní doprava

Zvláštní pravidla se týkají také lesní dopravy, která, *musí probíhat způsobem omezujícím v maximální míře možnost vzniku škod*¹³² Lesní zákon ve svém § 34 vymezuje pojem lesní doprava slovy: přibližování, uskladnění a odvoz dříví. Lesní doprava musí být prováděna tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn.. 2 As 95/2011

¹³¹ Slovníček pojmů. *Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál - mezistromy.cz* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mezistromy.cz/cz/slovnicek-pojmu/C/9>>.

¹³² FLORA, M. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 15 – příloha č.VII.

ostatních pozemků. Výstavba a následně údržba přibližovacích linek, lesní dopravní sítě a ostatních zařízení v lesích, nesmí ohrozit stabilitu lesních porostů, zvýšit nebezpečí eroze nebo nepřiměřeně poškodit půdu a vodní režim v daném území.

Lesní zákon vytváří zákonné věcné břemeno ve prospěch vlastníka lesa, resp. osob provádějících činnost v jeho zájmu, které jim umožňuje v odůvodněných případech na nezbytnou dobu, v nezbytném rozsahu, ve vhodné době a za náhradu použít k lesní dopravě také cizí pozemky. A to pokud není možné dosáhnout účelu jinak. Je však nutné si takový postup předem dohodnout s vlastníkem nebo nájemcem dotčených pozemků. Pokud by k dohodě nedošlo, rozhodne o podmínkách lesní dopravy, včetně výše náhrady, příslušný orgán státní správy lesů. Při využití cizích pozemků k lesní dopravě není vyloučena odpovědnost za škodu podle zvláštního předpisu, tedy není vyloučena obecná odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku.

5.2.4 Meliorace a hrazení bystřin

K zabezpečení veřejných zájmů v lesích slouží také meliorace a hrazení bystřin. „Melioracemi jsou všechna opatření, která slouží ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí, zejména úrodnosti půd.“¹³³ „Hrazení bystřin je soubor opatření v korytech bystřin a hospodářských zásahů v jejich povodích, za účelem neškodného provedení povodňových průtoků, ochrany zastavěných území nebo objektů a zastavení vzniku, přenosu a ukládání splavenin“.¹³⁴ Tato opatření mají v lesním hospodářství velmi dlouhou tradici sahající až do 50. let 19. století.

Hlavním cílem při provádění meliorací a hrazení bystřin je stabilizovat a zlepšovat odtokové poměry a tak působit pozitivně na péči o plnění vodohospodářských, půdoochranných a krajinoformujících funkcí lesa. Zvláště v dnešní době často se opakujících přívalových dešťů spojených se záplavami je tato činnost velmi důležitá.¹³⁵

Meliorace a hrazení bystřin jsou zákonem (§ 35 odst. 1 lesního zákona) stanovenou povinností vlastníka lesa. V případě, že orgán státní správy lesů či orgán

¹³³ POLENO, Z. a kol. Lesnický naučný slovník. 1. díl A-O. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky v Agrospojce Praha, 1994, s. 527

¹³⁴ tamtéž s. 286

¹³⁵ Lesotechnické meliorace a hrazení bystřin. *Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál - mezistromy.cz* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mezistromy.cz/cz/les/pestovani-lesa/hospodareni-v-lese/lesotechnicke-meliorace-a-hrazeni-bystrin>>.

státní správy vodního hospodářství rozhodne o tom, že jde o opatření ve veřejném zájmu, je vlastník lesa povinen provádění těchto opatření strpět a tyto opatření jsou hrazeny státem.

Lesní zákon také upravuje provádění preventivních opatření k předcházení nebezpečí lavin, vzniku svahových sesuvů, strží, povodňových vln a činností související s odstraňováním následků živelních pohrom. Také jejich provedení je vlastník nebo uživatel pozemku ze zákona povinen strpět, jestliže o takovém opatření rozhodne orgán státní správy lesů. V takovém případě nese náklady na tyto preventivní opatření stát.

Zákon však myslí i na opatření, jejichž provádění může uložit vlastníku lesa orgán státní správy lesů, případně je může nechat provést na jeho náklad, jestliže potřeba takovýchto opatření vznikla jako důsledek jeho činnosti. Vlastník lesa je opět povinen provedení těchto opatření strpět.

Nedílnou součástí právní úpravy meliorací a hrazení bystřin je i § 35 odst. 4 lesního zákona přiznávající vlastníku lesa nárok na náhradu majetkové újmy v důsledku omezení vlastníka, které bylo způsobeno melioracemi či hrazením bystřin. Jedná se o ustanovení zakotvující občanskoprávní nároky, o kterých orgány státní správy lesů nerozhodují.¹³⁶ Stejný paragraf řeší i povinnost vlastníka lesa v nezbytné míře strpět užití jeho pozemku k přípravě, budování a údržbě zařízení meliorací a hrazení bystřin v lesích a povinnost vlastníka podílet se na realizaci nebo financování těchto prací, a to podle míry prospěchu, který bude z jejich provedení mít.

Odbornou správu drobných vodních toků v lesích v souladu se zákonem o vodách zajišťují na území ČR téměř výhradně Lesy České republiky, s.p., které současně zajišťují lesnickotechnické meliorace a hrazení bystřin. Financování uvedených činností je v souladu se záměry státní lesnické politiky významně podporováno státem. Celkem bylo v roce 2010 vynaloženo ze státního rozpočtu na tuto činnost 47,4 mil. Kč.¹³⁷

5.2.5 Odborný lesní hospodář

Odborná úroveň hospodaření je podle lesního zákona zajišťována zvláště prostřednictvím odborných lesních hospodářů. Jejich úkolem je zajišťovat takové

¹³⁶ Lesní zákon. Komentář, s. 130.

¹³⁷ *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky 2010*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2011 [online]. Dostupná také z WWW: <
http://eagri.cz/public/web/file/138583/Zprava_o_stavu_lesa_2010.pdf>.

hospodaření v lese, které bude prováděno na patřičné odborné úrovni, čímž bude také umožněno dosažení efektivního plnění všech funkcí lesa i jeho vyšší ochrany. „*Smyslem odborné správy lesů je vyloučit živelnou těžbu dřevní hmoty a regulovat ji podle lesních hospodářských plánů (plánů lesní výroby) tak, aby probíhala v souladu s odbornými přístupy a poznatky ohledně vytváření a udržování funkcí lesa, jeho obnovy apod.*“¹³⁸

Pro všechny vlastníky lesa platí obecná povinnost hospodařit v součinnosti s některým z odborných lesních hospodářů, jímž je podle § 37 lesního zákona fyzická nebo právnická osoba, která má k této činnosti licenci udělenou orgánem státní správy lesů. Podmínkou udělení licence je mimo jiné plnoletost, státní občanství ČR nebo jiného členského státu EU, bezúhonnost a také dosažení odborného lesnického vzdělání (tj. vysokoškolského vzdělání lesnického směru nebo úplného středoškolského vzdělání lesnického směru) a stanovené doby odborné lesnické praxe (alespoň tři roky v případě absolventa vysoké školy a deset let, jde-li o absolventa školy střední). V případě právnické osoby musí tyto požadavky splňovat její odpovědný zástupce. Samostatně bez pomoci odborného lesního hospodáře může hospodařit vlastník lesa, pokud požadavky na odborné lesnické vzdělání a délku odborné praxe splňuje sám. V takovém případě po něm není požadováno získání licence.

Charakter součinnosti s odborným lesním hospodářem je ovlivněn velikostí lesního majetku konkrétního vlastníka. Vlastníci hospodařící podle LHP jsou povinni si odborného lesního hospodáře sami obstarat, uzavřít s ním smlouvu o výkonu činnosti, hradit hospodáři náklady na jeho činnost ve smluvené výši a oznámit jeho jméno orgánu státní správy lesů. „*Zbývající vlastníci mají pouze možnost, nikoliv povinnost, postupovat shodně*“¹³⁹, tedy si odborného lesního hospodáře vybrat sami. Pokud tuto možnost nevyužijí, je jim odborný lesní hospodář určen orgánem státní správy lesů. Náklady na takto určeného odborného lesního hospodáře pak nese místo vlastníka lesa stát.¹⁴⁰

Legislativně technickým nedostatkem platné právní úpravy je, že náplň činnosti odborného lesního hospodáře není žádným předpisem souhrnně stanovena. Výkon

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2004, sp. zn. 25 Cdo 119/2003.

¹³⁹ FLORA, M. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 16 – příloha č.VII.

¹⁴⁰ tamtéž

činnosti odborného lesního hospodáře je pak i z tohoto důvodu obtížněji kontrolovatelný.¹⁴¹

5.2.6 Vedení lesní hospodářské evidence

Jednou z povinností vlastníka lesa je i povinnost vést lesní hospodářskou evidenci o plnění závazných ustanovení plánu a o provedené obnově lesa v jednotlivých porostech. Vedení evidence slouží k přehledu o plnění závazných ustanovení LHP, což lze využít pro kontrolu plnění závazných ustanovení LHP ze strany orgánů státní správy lesů. V lesním zákoně ani v prováděcích předpisech k tomuto zákonu však nejsou upraveny náležitosti vedení lesní hospodářské evidence, což v praxi často přináší potíže. Získané souhrnné informace za uplynulý rok je vlastník povinen každoročně do konce března předat orgánu státní správy lesů.¹⁴²

5.2.7 Kategorizace lesů

Jedním z administrativně-právních nástrojů ochrany lesa je jejich kategorizace. Kategorie lesů jsou určeny podle jejich obecného funkčního poslání (produkční - mimoprodukční). Lesní zákon zavádí v § 6 až § 9 tři kategorie lesů: lesy hospodářské (s hlavním posláním v produkci dřeva), lesy ochranné (na exponovaných stanovištích, kde produkce není účelná nebo možná pro nepříznivé přírodní podmínky) a lesy zvláštního určení (s posláním mimoprodukční funkčnosti).

Lesy ochranné jsou zákonem stanovená kategorie lesů ... „s posláním zajišťovat funkčními efekty ochranu exponovaných přírodních lokalit.“¹⁴³ Ze zákona patří do této kategorie lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích, vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace, lesy na exponovaných hřebenech a lesy v klečovém lesním vegetačním stupni. Les může být do této kategorie zařazen na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů, kterým je místně příslušný krajský úřad, vydaného na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu. Lesy této kategorie mají významnou ekologickou funkci. Kromě funkčních efektů půdoochranných, klimatických a hydrických se mohou vyskytnout speciální hlediska dílčí funkce protilavinové, protisesuvné nebo funkce vodohospodářské ochrany přírody.¹⁴⁴

¹⁴¹ Lesní zákon. Komentář, s. 136.

¹⁴² Lesní zákon. Komentář, s. 146.

¹⁴³ *Pěstování lesa*. Doplnkový učební text, Brno: Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav zakládání a pěstování lesů, 2001, [online]. Dostupný z WWW: <<http://inldf.mendelu.cz/projekty/pestovani/ucebnitext/index.html>>.

¹⁴⁴ tamtéž

Lesy zvláštního určení jsou ex lege lesy, které nejsou lesy ochrannými a nacházejí se v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod, v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně a lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací. Dále sem mohou být rozhodnutím orgánu státní správy (na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu orgánu státní správy) zařazeny lesy, ... „u nichž je veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí nebo jiný oprávněný zájem na plnění mimoprodukčních funkcí nadřazen funkcím produkčním.“¹⁴⁵ Takovéto případy vymezuje lesní zákon ve svém § 8 odst. 2. Jedná se o lesy v prvních zónách chráněných krajinných oblastí, lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách, lesy lázeňské, příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí, lesy sloužící lesnickému výzkumu a lesnické výuce, lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodochrannou, klimatickou nebo krajino tvornou, lesy potřebné pro zachování biologické různorodosti, lesy v uznaných oborách a v samostatných bažantnicích a lesy, v nichž jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření.

Lesy zvláštního určení tvoří ..., významné přírodní bohatství a je u nich veřejný zájem na zachování těchto cenných přírodních zdrojů, který je nadřazen hospodářským zájmům.“¹⁴⁶

Lesy hospodářské jsou všechny lesy, které nejsou zařazeny ani do kategorie lesů ochranných, ani do kategorie lesů zvláštního určení. Označení „les hospodářský“ může vyvolávat představu, že les zařazený do této kategorie bude především využíván k produkci dříví. Ačkoliv je pravdou, že lesy této kategorie jsou především využívány jako zdroj dřeva, nelze z textu zákona dovést závěr, že by vlastníci této kategorie lesů byli povinni dřevoprodukční funkci preferovat.¹⁴⁷

V roce 2010 bylo v kategorii lesů hospodářských evidováno 75.8 % lesů (proti 58.4 % v roce 1990), v kategorii lesů zvláštního určení 22.3 % lesů (proti 39.1 % v roce 1990) a v kategorie lesů ochranných 2.7 % lesů (oproti 2.5 % v roce 1990).¹⁴⁸ Ze

¹⁴⁵ Lesní zákon. Komentář, s. 19.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2004, sp. zn. 25 Cdo 119/2003.

¹⁴⁷ FLORA, M. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 14 – příloha č.VII.

¹⁴⁸ *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky 2010*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2011 [online]. Dostupná také z WWW: <
http://eagri.cz/public/web/file/138583/Zprava_o_stavu_lesa_2010.pdf>.

zmíněných údajů je tedy vidět patrný především růst objemu lesů hospodářských na úkor lesů ochranných.

Vzhledem k značnému imisnímu zatížení lesů v ČR zavádí lesní zákon ještě mimo uvedené kategorie novou skupinu lesů, tzv. lesy pod vlivem imisí. Lesy pod vlivem imisí netvoří zvláštní kategorii, ale nacházejí se ve všech stávajících kategoriích. Dělí se do čtyř pásem ohrožení (A-D). Jestliže jsou do této kategorie v dvou nejvyšších pásmech ohrožení zařazeny lesy hospodářské, je vlastník takto postižených lesů osvobozen od daně z nemovitosti (stejně tak je osvobozen vlastník lesů ochranných a lesů zvláštního určení). Rozdělení do jednotlivých pásem ohrožení určuje vyhláška Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí, ve znění pozdějších předpisů.

V poslední době panuje mezi odbornou veřejností čilá diskuze k záměru nového lesního zákona, který by přinesl i novou kategorizaci lesů, jelikož výše jmenovaná současná kategorizace lesů již neodpovídá aktuálním potřebám ochrany lesa. Do nové kategorizace by se mělo promítnout doplňující hledisko současného stavu lesů a to z pohledu různých faktorů jejich ohrožení, které dnes vznikají ... „*působením kumulace stresorů, v důsledku jejichž působení jsou některé lesy výrazně omezeny právě v plnění deklarovaných převažujících funkcí.*“¹⁴⁹ Z toho důvodu různí odborníci navrhuji doplnit a promítnout do stávající kategorizace nové změněné podmínky v lesích. Může jít o nově vytvořené podkategorie současných kategorií lesů, jak ji ve svém článku nastínil F. Kaňok (např. možná podkategorie lesů zvláštního určení - lesy Natury 2000 a Ptačí oblasti)¹⁵⁰ Nebo se může jednat o úplně odlišnou kategorizaci, jak ji navrhuje V. Ferkl, která je založena na rozlišování funkcí lesa (funkce samovolné - nepodporované (jim vlastní) X funkce řízené - podporované (deklarované)).¹⁵¹ Z mého pohledu je systém kategorizace lesů podle F. Kaňoka lepším řešením pro připravovaný nový lesní zákon.

5.2.8 Hospodaření v lesích ochranných a zvláštního určení

Hospodaření v lesích ochranných a lesích zvláštního určení, jenž vymezuje § 36 lesního zákona, je vedeno základní zásadou, že vlastník lesů ochranných je

¹⁴⁹ KAŇOK, F. *Kategorizace lesů – k záměru nového lesního zákona*, Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi. 2007. č. 1 [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-01-07/kategorizace-lesu-k-zameru-noveho-lesniho-zakona>>.

¹⁵⁰ tamtéž

¹⁵¹ FERKL, V. *Příspěvek k úvahám o kategorizaci lesa a jejím uplatňování*, Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi. 2001. č. 3 [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-3-01/prispevek-k-uvaham-o-kategorizaci-lesa-a-jejimu-uplatnovani>>.

povinen hospodařit v nich tak, aby byly zajištěny především jejich ochranné funkce a vlastník lesů zvláštního určení je povinen strpět omezení při hospodaření v nich. Za tato omezení v hospodaření jim náleží finanční náhrada. Náhrada vlastníkům nenáleží v případech, kdy byly lesy vyhlášeny za lesy zvláštního určení podle § 8 odst. 2 písm. g) lesního zákona (uznané obory a samostatné bažantnice) a v případech, kdy je úhrada zvýšených nákladů poskytována podle zvláštních předpisů¹⁵² (tj. např. v rámci náhrady za ztížení lesního hospodaření poskytované podle § 58 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, u lesů na území národních parků a národních přírodních rezervací, které jsou ze zákona také lesy zvláštního určení). „*Je-li více právních předpisů, podle nichž může vlastník uplatnit svůj nárok na úhradu, je zřejmé, že bude volit ten, na jehož základě může získat náhradu nejvyšší.*“¹⁵³ Orgán státní správy lesů mu v tomto jednání nemůže bránit s odkazem na možnost úhrady podle zvláštního předpisu. Přesto však zákonodárce v ustanovení § 36 odst. 3 lesního zákona vyvíjí snahu zamezit poskytování více náhrad za stejné omezení vlastnického práva nad nejvýše možnou míru, když zapovídá přiznání náhrady podle lesního zákona v případech (jak již bylo řečeno), kdy je úhrada zvýšených nákladů poskytována podle zvláštních předpisů.

Orgán státní správy lesů může vlastníkům lesů obou kategorií uložit opatření ke splnění účelu, který byl jejich vyhlášením sledován. Taktéž lesní zákon umožňuje v těchto kategoriích lesů přijmout, právě ve prospěch účelového hospodaření v nich, opatření odchylná od některých jeho ustanovení, zejména pokud jde o velikost nebo přiřazování holých sečí. Jedná se o opatření, která mohou být navržena v LHP, v LHO nebo je může orgán státní správy lesů uložit rozhodnutím na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu.

5.3 Ekonomické nástroje

Ekonomické nástroje jsou specifickým prostředkem ochrany lesa, jejichž účelem je podnítit zájem o ochranu lesa ekonomickou stimulací. Zpravidla se uplatňují jako doplněk administrativně-právních nástrojů ochrany tam, kde je jejich působení neúčinné nebo málo účinné. Taktéž je tento druh nástrojů ochrany ekonomicky efektivnější,

¹⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn.. Cdo 119/2003

¹⁵³ Lesní zákon. Komentář, s. 133.

protože slouží jako zdroj příjmů státu, které mohou být zpětně použity právě k ochraně lesa.¹⁵⁴ Jejich vlastním účelem je „*jednak podpořit zájem vlastníků lesa na plnění zákonem jim uložených povinností, jednak kompenzovat ztráty, které jim vzniknou z opatření, jimiž dochází k omezení produkční funkce lesa ve prospěch funkce mimoprodukční.*“¹⁵⁵ K ochraně lesa zvolil v aktuální právní úpravě zákonodárce zejména následující ekonomické nástroje.

5.3.1 Podpora výsadby minimálního podílu zpevňujících a melioračních dřevin

Jednou ze závazných částí LHP a převzatých LHO jsou (jak již bylo výše popsáno) ustanovení upravující minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Jelikož zákonodárce má eminentní zájem posílit vůli vlastníka lesa k dodržení těchto ustanovení, zavádí lesní zákon ekonomický nástroj spočívající v tom, že vlastník lesa má vůči státu právo na částečnou úhradu zvýšených nákladů na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin. Podrobnosti o poskytování těchto úhrad jsou upraveny vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 80/1996 Sb., o pravidlech poskytování podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů.

5.3.2 Finanční příspěvky a služby poskytované státem na základě § 46 lesního zákona

V lesním zákoně vyjádřený veřejným zájmem na zachování lesa se promítá také do motivačních nástrojů, které mají vést k zlepšování celkového stavu lesů. Jedná se zejména o finanční příspěvky, jejichž demonstrativní výčet obsahuje § 46 odst. 1 lesního zákona. Jde o příspěvky na výchovu porostů do 40 let věku, provádění opatření k obnově lesů poškozených imisemi a lesů chřadnoucích vinou antropogenních vlivů, na pořízení a používání ekologických k přírodě šetrných technologií při hospodaření v lese, opatření k obnově porostů s nevhodnou nebo náhradní dřevinnou skladbou spočívající v rekonstrukci nebo přeměně porostu, opatření k zajištění proti lesním hmyzům škůdcům a opatření při jiných mimořádných okolnostech a nepředvídatelných škodách ohrožujících stav lesů, pokud přesahují možnosti vlastníka lesa. Dále se jedná o opatření k zalesnění v horských polohách, podporu sdružování vlastníků lesů a podporu hospodaření ve sdružených lesích vlastníků malých výměr nebo na vyhotovení lesních

¹⁵⁴ Právo životního prostředí, str. 36.

¹⁵⁵ Právo životního prostředí, str. 315.

hospodářských plánů. Podle odst. 3 § 46 lesního zákona není na poskytnutí příspěvků právní nárok.

Dalšími ekonomickými nástroji ochrany lesa, které již byli v této práci rozebrány, jsou náhrady zvýšených nákladů vlastníkům lesa ochranného a zvláštního určení podle § 36 lesního zákona. (viz. výše) nebo poplatky za odnětí pozemků plnění funkcí lesa (viz. kapitola Ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa).

6. Ochrana lesa při obecném užívání lesů

Obecného užívání lesů je již tradičním institutem v našem právu, který však ve světě není zcela běžný. Obsahem tohoto institutu je oprávnění každého vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí a možnost chovat se v něm takovým způsobem, který zákon o lesích dovoluje. „*Oprávnění vstupovat do lesů se týká každého lesa a je zcela irrelevantní, kdo je vlastníkem lesa (státní, soukromý režim vlastnictví)*.“¹⁵⁶ „*Má povahu věcného břemene ze zákona či tzv. veřejného užívání*.“¹⁵⁷ Vlastník lesa musí výkon tohoto oprávnění respektovat a strpět, jelikož ... „*vzhledem k povaze předmětu vlastnictví – lesa, který má své nezastupitelné funkce a vlastnosti, je vlastnické právo k lesu omezeno, aby mohly být naplněny i zákonem chráněné obecné zájmy*.“¹⁵⁸ Těmito zákonem chráněnými obecnými zájmy je myšlena hlavně rekreační a ozdravná funkce lesa vůči obyvatelstvu.

Volný vstup do lesů může být naopak omezen nebo i vyloučen a to z důvodu ochrany lesa nebo v zájmu zdraví a bezpečnosti občanů rozhodnutím orgánu státní správy lesů nebo nařízením obce s rozšířenou působností. Jedná se však vždy o omezení nebo vyloučení dočasné a krátkodobé povahy, které může trvat nejvýše tři měsíce (v případě potřeby lze omezení stejným postupem o tři měsíce prodloužit).

Zákazy vstupu do lesa nebo jiná omezení obecného užívání lesa jsou součástí také dalších právních předpisů. Vstup do lesa nebo jeho části může být omezen z důvodu ochrany přírody na základě § 64 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, z rozhodnutí orgánu ochrany přírody, pokud se les nachází na území národního parku, národní přírodní rezervace, národní přírodní památky nebo v první zóně chráněné krajinné oblasti a hrozí jeho poškozování, zejména nadměrnou návštěvností.

¹⁵⁶ Obecné užívání lesa, *EPRAVO.CZ – elektronický internetový deník* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/obecne-uzivani-lesa-8633.html>.

¹⁵⁷ Právo životního prostředí, str. 317.

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 11. 2011, sp. zn.. 9 As 49/2011

Dalším významné omezení v obecném užívání lesa přináší zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který se vztahuje na vstup do tzv. vojenských lesů, nezbytných pro potřeby obrany státu. Tento zákon dokonce z důvodů veřejného zájmu nebo bezpečnosti fyzických osob vstup do některých lesů zakazuje dlouhodobě nebo i trvale.¹⁵⁹

Konkrétními právy, které jsou kromě samotného vstupu do lesa obsahem obecného užívání lesů jak je vymezuje § 19 odst.1 lesního zákona, je právo sbírat v lese pro vlastní potřebu lesní plody a právo sbírat suchou na zemi ležící klest. Na druhou stranu je však návštěvník užívající tohoto institutu ke vstupu do lesa povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka lesa či nájemce a jeho zaměstnanců. Povinnost řídit se pokyny vlastníka nebo nájemce lesa či jeho zaměstnanců však ... „nemůže znemožnit výkon oprávnění vstupu do lesa“¹⁶⁰ ..., ale může mu pouze stanovit určité meze, například může být dočasně omezen přístup do části lesa, kde probíhá těžba dřeva, aby nedošlo k ohrožení zdraví nebo bezpečnosti osob či ztížení těžby.

Lesní zákon také § 20 taxativně stanovuje činnosti, které jsou v lese zakázány. Je zakázáno rušit klid a ticho; provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty; vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin; těžít stromy a keře nebo je poškozovat; sbírat semena lesních dřevin, jmelí a ochmet; sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les; jezdit a stát s motorovými vozidly; vstupovat do míst oplocených nebo označených zákazem vstupu; vstupovat do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví; mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, na koni, na lyžích nebo na saních; kouřit, rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně (stejný zákaz platí až do vzdálenosti 50 m od okraje lesa) a tábořit mimo vyhrazená místa; odhazovat hořící nebo doutnající předměty; narušovat vodní režim a hrabat stelivo; pást dobytek, umožňovat výběh hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty a znečišťovat les odpady a odpadky.

Zákazy výše vyjmenované se vztahují k obecnému užívání lesa a nelze je bezpodmínečně aplikovat při hospodaření v lese (například zákaz rozdělávání ohně by

¹⁵⁹ PAVLORKOVÁ, E. *Může být les oplocen?*, Ekologický právní servis: právní servis pro občany [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.eps.cz/poradna/kategorie/ochrana-prirody-krajiny-ochrana-lesa-pudy/dotaz/oplocovani-lesa>>.

¹⁶⁰ Právo životního prostředí, str. 318.

při hospodaření v lese, kde se často po těžbě zbylé větve a kůra spálí, byl spíše lesu škodícím nařízením). Dá se hovořit o tzv. zákazech absolutních (vztahují se bezvýjimečně na všechny osoby v lese pobývající) a zákazech relativních (nepoužijí se při hospodaření v lese, výjimka může vyplývat z jiného zákona nebo výjimku udělí vlastník lesa třetí osobě, popřípadě ji může na jeho návrh vydat orgán státní správy lesů.).

Mezi zákazy absolutní řadíme zákaz odhazovat hořící nebo doutnající předměty, narušovat vodní režim a hrabat stelivo, pást dobytek a umožňovat výběh hospodářským zvířatům, průhon dobytka lesními porosty a znečišťování lesa odpady. Uvedené zákazy se řadí k absolutním, protože se vztahují k činnostem, které ... „*bezprostředně ohrožují existenci lesa nebo mohou mít závažný dopad na jeho stav či na jeho zachování.*“¹⁶¹

Vlastník lesa může povolit výjimku ze všech relativních zákazů, přičemž pro udělení této výjimky není předepsaná žádná forma, způsob jejího udělení je tedy libovolný. V praxi se většinou uděluje písemnou formou a za úplatu.¹⁶² „*Lze konstatovat, že vlastník lesa je ve vztahu ke každému uživateli lesa v nadřazeném postavení a že rozhoduje o povolení výjimky jednostranně a autoritativně*“¹⁶³ ... což znamená, že pokud by vlastník lesa neudělil povolení, výjimka ze zákazu by nenastala a oprávnění třetí osoby by nevzniklo. Tomuto tvrzení přisvědčil i Nejvyšší soud, když ve svém rozsudku ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 225/2006 vyřkl názor, že ... „*soud nemůže zřídit jako věcné břemeno právo průjezdu lesem bez souhlasu vlastníka lesa, „... neboť ...,věcné břemeno nemůže soud ani soukromé osoby zřídit v rozporu s veřejnoprávními předpisy.*“¹⁶⁴

V případě, že by udělením výjimky měla být dotčena také práva jiných vlastníků lesů, rozhodne o udělení výjimky orgán státní správy lesů, a to na návrh vlastníka lesa.

Současné řešení udělování výjimek z činností zakázaných v lesících, kdy není určena forma v jaké má být výjimka udělena a nejsou stanoveny ani žádné jiné podmínky pro udělení, je v praxi nekontrolovatelné a měla by se do budoucna změnit.

Samotná snaha zapojit vlastníka lesa do rozhodovacího procesu je jistě krokem správným. Tento postup není cizí ani jiným evropským právním řádům. Naopak

¹⁶¹ Lesní zákon. Komentář, s. 19.

¹⁶² Lesní zákon. Komentář, s. 19.

¹⁶³ PAULDURA, L. *Právní nástroje regulující užívání lesa a vlastník lesa jako regulátor sui generis*, In Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků, 1. vydání., Brno : Masarykova univerzita, 2009.

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 225/2006

nahrádit souhlas vlastníka lesa povolením ze strany orgánu státní správy lesů by z mého pohledu nebylo správným řešením. Při zpravomocnění vlastníka lesa k vydávání výjimek zákonodárce sledoval dvojí hledisko zájmů. Zájem veřejný (ochrana lesa jako složky životního prostředí), ale také soukromý zájem vlastníka lesa (ochrana jeho majetku před poškozením). Odejmutí možnosti udělování výjimek vlastníku lesa a předání této pravomoci správnímu orgánu by vedlo k potlačení možnosti vlastníka uplatnit alespoň omezeně své vlastnické právo.¹⁶⁵

Vlastníku lesa by tedy právo vydávat výjimky mělo být ponecháno. Zákon by ale dle mého názoru měl jasně vymezit postup při vydání výjimek a také jejich obsah a formu. Dovedu si představit, že lesní zákon stanoví pro který lesní pozemek je výjimka udělena, kdo je jeho vlastníkem nebo kdo výjimku uděluje a jaký je časový rozsah trvání výjimky.

Lesní zákon v lese umožňuje také konání organizovaných a hromadných sportovních akcí. Jejich konání je možné na základě oznámení orgánu státní správy lesů (oznámení musí obsahovat souhlas vlastníka lesa), které musí být podáno nejméně 30 dní před konáním sportovní akce. Orgán státní správy lesů může pro konání akce stanovit doplňující podmínky. Tato právní úprava je zcela nedostatečná. Zákon vůbec nepočítá s případem, kdy ohlášená sportovní akce překračuje přípustnou intenzitu poškození lesa. Orgán státní správy lesů sice má do 15 dní od oznámení jakousi možnost stanovit doplňující podmínky, jenže v praxi je podobný postup zřídka kdy využíván, jelikož tak krátká doba na správní řízení je pro orgán státní správy lesů nedostatečná.¹⁶⁶ Co je však horší, orgán státní správy lesů nemá možnost takovouto sportovní akci zcela zakázat, což je z logiky věci velký nedostatek zákona o lesích.

6.1.1 Zákaz oplocování lesa

K zabezpečení práva na volný vstup do lesů směřuje také povinnost vlastníků lesa zdržet se jeho oplocování. V § 32 odst. 7 lesního zákona nalézáme zákaz oplocovat les z důvodů vlastnických nebo za účelem omezení obecného užívání lesa, přičemž tento zákaz se netýká lesních školek, oplocení zřízeného k ochraně lesních porostů před zvěří a oplocení obor nebo farmových chovů zvěře. Stavby plotů v lesích by totiž mohly

¹⁶⁵ PAULDURA, L. *Právní nástroje regulující užívání lesa a vlastník lesa jako regulátor sui generis*, In Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků, 1. vydání., Brno : Masarykova univerzita, 2009

¹⁶⁶ Lesní zákon. Komentář, s. 60.

vést k narušení volného pohybu zvěře, ohrožení přirozeného lesního prostředí a bránily by obecnému užívání lesů. Oplocování lesa upravuje i § 20 odst. 1 písm. b) lesního zákona, který zakazuje stavbu oplocení v lese. Obě ustanovení nelze vidět jako izolovaná, jelikož § 20 odst. 4 lesního zákona povoluje výjimku z obecného zákazu oplocování lesa, kterou může udělit vlastník. „*Pokud tedy vlastník lesa uděluje výjimku k oplocení lesa podle ustanovení § 20 odst. 4 lesního zákona, jde toliko o výjimku pro čtyři případy výslovně uvedené v ustanovení § 32 odst. 7 lesního zákona.*“¹⁶⁷ Kdybychom obě dvě uvedená ustanovení zákona vykládali izolovaně mohli bychom dojít ... „*ke zjevně absurdnímu závěru, že vlastník lesa sice není oprávněn oplotit les, např. z důvodu omezení obecného užívání lesa; může však povolit postavení takového oplocení osobě, které les pronajal*“, ¹⁶⁸ což by vedlo k popření právní zásady, že nikdo nemůže udělit více práv, než kolik jich má sám. „*Tato povinnost uložená lesním zákonem, není ničím jiným než projevem ústavní zásady, podle níž nesmí být vlastnictví zneužito na újmu práv druhých.*“¹⁶⁹ ... „*Jinak řečeno, z důvodu ochrany funkcí lesa nelze les oplotit ani se souhlasem jeho vlastníka, pokud by důvody tohoto oplocení byly výhradně vlastnické či účelově zaměřené k omezení obecného užívání lesa.*“¹⁷⁰

6.1.2 Zákaz jízdy a stání s motorovými vozidly v lese

Lesní zákon výslovně zakazuje ve § 20 odst. 1 písm. g) jezdit a stát s motorovými vozidly v lese, přičemž ve stejném paragrafu odstavci 6. tento zákaz zužuje, když konstatuje, že zákaz jízdy a stání neplatí pro zaměstnance orgánu státní správy lesů v obvodu jejich působnosti, pro osoby vykonávající činnost podle zvláštních zákonů a samozřejmě také při hospodaření v lese pro majitele lesa, který může udělit výjimku i jiným osobám.

V souvislosti se zákazem vjezdu a stáním motorových vozidel v lese je nutné se zabývat právním režimem lesních cest, na které se zákaz rovněž vztahuje, neboť jsou pozemky určenými k plnění funkcí lesa (§ 3 odst. 1 písm.b) lesního zákona)¹⁷¹. Problém však nastává při konfrontaci lesního zákona a zákona o pozemních komunikacích

¹⁶⁷ Lesní zákon. Komentář, s. 115.

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 1. 2007, sp. zn. 2 As 67/2005

¹⁶⁹ SUCHÁNEK, J. *Nové zemědělské a lesní právo*. Praha: Prospektrum, 1996. s. 149.

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 1. 2007, sp. zn. 2 As 67/2005

¹⁷¹ DVOŘÁK, P. Otázka užívání lesních cest jako pozemních komunikací, *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*. 2009. č. 8 [online]. Dostupný také z WWW: <
<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-8-09/otazka-uzivani-lesnich-cest-jako-pozemnich-komunikaci> >.

(13/1997 Sb.), který ve § 7 uvádí jako jednu z variant veřejně přístupných účelových komunikací i pozemní komunikaci sloužící k obhospodařování lesních pozemků, tedy lesní cestu.

Jak sami vidíme, stojí zde proti sebe ustanovení dvou odlišných zákonů, což sebou v praxi přináší také rozdílné výklady o možnosti či nemožnosti jízdy motorových vozidel na lesních cestách. Z hlediska judikatury se k této otázce stal asi nejvíce relevantním rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 449/2005, který ve zkratce říká, že se zákon o pozemních komunikacích vztahuje na všechny pozemní komunikace a tedy i lesní cesty a neobsahuje žádné ustanovení, které by některé pozemní komunikace z jeho úpravy vylučovalo. Pokud tedy zpevněná lesní cesta na pozemku určeném k plnění funkcí lesa splňuje znaky účelové komunikace podle zákona o pozemních komunikacích, podléhá stejně jako ostatní účelové komunikace režimu tohoto zákona. Je zřejmé, že při použití takového výkladu stojí oba zákony ne proti sobě, ale vedle sebe. Tento výklad přijala za svůj i Policie ČR.¹⁷²

Odišný výklad celého právního problému však zastává Petr Dvořák, který ve svém článku¹⁷³ odmítá výše prezentovaný rozsudek brát jako řešení námi sledované právní otázky, jelikož ... „*uvedený rozsudek soudu je závazný pouze pro jeho adresáty, je vydáván toliko v konkrétní věci a předmětem sporu byla náhrada za užívání cizích pozemků*“¹⁷⁴ (předmětná cesta se nacházela mimo jiné i na lesním pozemku - tedy nejen výlučně na něm). Sám autor článku pak nabízí zcela jiné řešení, které vychází z tvrzení, že ustanovení § 20 odst. 1 písm. g) lesního zákona je ve vztahu speciality k zákonu o pozemních komunikacích. Tudíž lesní zákon ... „*zvláštním způsobem upravuje, resp. omezuje veřejný přístup na účelovou komunikaci, která se nachází na pozemcích určených k plnění funkcí lesa.*“¹⁷⁵ Zákaz vjezdu a stání s motorovými vozidly na lesní cesty je tedy podle Dvořáka platný a má být dodržován.

¹⁷² BENEDIKTOVÁ, V. *Zákaz vjezdu na lesní cesty?*, Policejní prezidium ČR, Preventivně informační odbor, článek [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.policie.cz/clanek/preventivne-informacni-oddeleni-1762633.aspx> >.

¹⁷³ DVOŘÁK, P. *Otázka užívání lesních cest jako pozemních komunikací*, *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*. 2009. č. 8 [online]. Dostupný také z WWW: < <http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-8-09/otazka-uzivani-lesnich-cest-jako-pozemnich-komunikaci> >.

¹⁷⁴ tamtéž

¹⁷⁵ tamtéž

Podobně skeptický náhled na výše citovaný judikát NS má i studie Ekologického právního servisu¹⁷⁶, která zastává názor, že lesní zákon a zákon o pozemních komunikacích se nepřekrývají. Pokud tedy lesní zákon zakazuje vjezd na cestu ležící na pozemku určeném k plnění funkcí lesa, pak je vyloučeno, aby se z takové cesty stala užíváním účelová komunikace, protože v principu nelze porušováním jednoho práva založit druhé právo. Pokud je na cestu vjezd zakázán, tak není možné porušováním tohoto zákazu dosáhnout změny právního statusu takové cesty. *“Existence účelové komunikace v místě, kde je vjezd zakázán, je podle našeho názoru teoreticky možná jen tam, kde existovala účelová komunikace dříve než tento zákaz.”*

Veškeré pochyby okolo užívání lesních cest k dopravě by bylo nejlépe vyřešit novelizací lesního zákona nebo zákona o pozemních komunikacích, jelikož v dnešní době působí nejednoznačnost výkladu zmíněných ustanovení problém jak právní praxi tak i obyčejným návštěvníkům lesa.

Další aktuálním problémem spojeným s obecným užíváním lesů jsou jezdci na terénních motorkách a čtyřkolkách, kteří vjíždějí na svých strojích do lesů. Jejich jízdou v terénu je ničen celý lesní ekosystém. Lesní půda v okolí těchto nepovolených tras je ničena erozí. Při dešti se vyježděné koryto stane prudkým vodním tokem a půda je odnášena do údolí. Zničeny jsou rostliny včetně vzácných a ohrožených druhů. Je znesnadněna přirozená obnova lesa v podobě malých stromků. Dochází k poničení kořenových náběhů vzrostlých stromů, což lze označit jako vstupní bránu pro dřevokazné houby, které později způsobí odumření stromu. Je rušena lesní zvěř a dochází také ke znečištění půdy, což může v konečném důsledku ohrozit i vodní zdroje. Motorkáři svým jednáním navíc ohrožují a obtěžují i ostatní spoluobčany – turisty, cyklisty a rekreanty, kteří les užívají v souladu s lesním zákonem a vyhledávají zde ticho a klid k odpočinku. Majitelé těchto strojů si často ani neuvědomují, že bezohlednou jízdou lesem porušují lesní zákon - konkrétně některé výše jmenované zákazy činností v lese: rušení klidu a ticha, narušování půdní krytu a především ježdění a stání motorových vozidel v lese. I když se v poslední době začala Policie ČR tímto vážným problémem zabývat, není žádný větší posun k lepšímu vidět. Lesní zákon je

¹⁷⁶ PLŠEK, J. PAVLORKOVÁ, E. Legislativní úprava provozu motorových vozidel mimo pozemní komunikace, právní studie Ekologického právního servisu, květen 2010

v této oblasti víceméně nefunkční. Navíc i samotná výše pokut (nejvýše 5000,- Kč) je dosti nízká, a tak nepůsobí dostatečně preventivně.¹⁷⁷

7. Ochrana lesa v režimu zákonů souvisejících se zákonem o lesích

Vedle lesního zákona a předpisů vydaných k jeho provedení existují i jiné zákony jež akcentují ochranu lesa. Jmenujme ty nejdůležitější: zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č.254/2001 Sb., o vodách a zákon č.449/2001 Sb., o myslivosti.

7.1 Zákon o ochraně přírody a krajiny

Les je významnou součástí naší krajiny a důležitým krajinným prvkem, tvořícím přirozenou součást přírody v naší zemi. Možná i proto lesy spadají pod právní regulaci obsaženou v zákoně o ochraně přírody a krajiny a zákon o ochraně přírody a krajiny sám ve svém § 2 odst. 2 písm. f) deklaruje svou snahu zajistit ekologicky vhodné lesní hospodaření účastí orgánů ochrany přírody na tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů, skrze které chce zabezpečit ochranu přírody a krajiny.

Než však postoupíme k samotnému rozboru zákona, zkusme vyřešit právní spor týkající se vzájemného poměru tohoto zákona a zákona o lesích.

7.1.1 Lex specialis nebo lex generalis?

Vztah těchto dvou předpisů je značně komplikovaný. Z obecné logiky věci plyne, že les je jedním ze specifických prvků krajiny. Když tedy tento nastíněný poměr převedeme do právní roviny, můžeme odvodit tvrzení, že lesní zákon je ve vztahu speciality k zákonu o ochraně přírody a krajiny (dále jen ZOPK). Tedy ZOPK jako lex generalis a následně v konkrétnějších otázkách týkajících se lesa – lesní zákon jako lex specialis.

Vzájemný poměr byl však až do novely ZOPK v podobě zákona č. 349/2009 Sb. víceméně opačný než jsem nastínil výše, jelikož ZOPK ve svém § 90 odst. 4

¹⁷⁷ KLEMPÍŘOVÁ, B. Lesy nejsou motokrosovou dráhou, *Lesu zdar : internetový časopis lesníků a přátel lesa*. 2010. č. 5, roč. 16., [online]. Dostupný také z WWW: <<http://www.lesycr.cz/onas/casopis-lesu-zdar/Lists/ArchiveListInstance/Attachments/10/lesu-zdar-kveten-2010.pdf>>.

výslovně deklaroval svou specialitu vůči lesnímu a dalším zákonům. Výše zmíněná novela bez náhrady zrušila odst. 4 ZOPK, což sebou nese řadu otázek ohledně posuzování vztahu ZOPK a dalších právních předpisů v případě konfliktní či duplicitní úpravy.

Samotná koncepce speciality ZOPK však nebyla stoprocentně respektována ani před zrušením jeho § 90 odst. 4., což ukazuje například ustanovení § 58 odst. 5 ZOPK, dle něhož je zvláštním předpisem lesní zákon. Otázkou však je, jaký je dopad zrušení § 90 odst. 4 ZOPK bez dalších změn ZOPK či ostatních složkových předpisů. „*Nelze totiž říci, že jeho zrušením přestává být zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy vydané k jeho provedení zvláštními předpisy ve vztahu k předpisům o lesích*“¹⁷⁸ Plně souhlasím s názorem V. Vomáčky¹⁷⁹, že zrušení § 90 odst. 4 ZOPK představuje významný apel na interpretační schopnosti správních úřadů a soudů, které musí posoudit vzájemné vztahy výše jmenovaných zákonů. „*Za speciální bude považována norma, která má užší vymezení, ať už věcné nebo osobní.*“¹⁸⁰ Lze zjednodušit, že v případě konfliktní úpravy s předpisy ochrany životního prostředí budou ustanovení těchto předpisů schopna vystupovat jako zvláštní vůči ustanovením obecné i zvláštní části ZOPK. Oproti tomu předpisy vymezené ve zrušeném § 90 odst. 4 ZOPK (tedy i lesní zákon) vzhledem ke svému odlišnému zaměření budou v případě konfliktní úpravy zvláštní úpravou vůči obecné části ZOPK (kromě výjimek v podobě např. ustanovení o zvláštním krajinném prvku) a obecnou úpravou vůči zvláštní části ZOPK (zvláště chráněná území, zvláště chráněné druhy rostlin, živočichů a nerostů).¹⁸¹

Na závěr lze snad říci pouze to, že ochrana lesa je zajišťována v režimu obou těchto zákonů, čímž se hlavně vlastníci lesa v něm hospodařící musí řídit.

Samotný ZOPK svou pozornost zaměřuje na dvě základní oblasti ochrany přírody. Právní úprava se zaměřuje na obecnou ochranu, v jejímž rámci je chráněna veškerá příroda a krajina, a zvláštní ochranu vybraných částí přírody a krajiny, přičemž se snaží v obou částech o komplexní přístup.¹⁸² „*Kromě toho logicky plní zastřešovací*

¹⁷⁸ VOMÁČKA, V. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: lex specialis nebo lex generalis?*, Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků, 1. vydání., Brno : Masarykova univerzita, 2009

¹⁷⁹ tamtéž

¹⁸⁰ tamtéž

¹⁸¹ tamtéž

¹⁸² Právo životního prostředí, str. 346.

*funkci nad některými dalšími složkovými zákony a svým velkým rozsahem se blíží kodexové úpravě.*¹⁸³

7.1.2 Obecná ochrana přírody a krajiny

Na les se z institutů obecné ochrany přírody a krajiny uplatní především právní úprava významných krajinných prvků, územních systémů ekologické stability, ochrany krajinného rázu a obecné ochrany rostlin a volně žijících živočichů.

7.1.2.1 Ochrana lesa jako významného krajinného prvku

ZOPK zahrnul všechny lesy na území ČR do kategorie významných krajinných prvků, jak je upravuje § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK, tedy jako ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotnou část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. *„Při hospodaření v lesích je tak vlastník lesa povinen dodržovat povinnosti stanovené zákonem č. 114/1992 Sb., jelikož les je ex lege významným krajinným prvkem, který má důležitou funkci pro uchování ekologické stability krajiny.*¹⁸⁴ Tímto zařazením ZOPK lesům poskytl zvýšenou ochranu i jiným než jen lesním zákonem. Lesy se řídí v režimem § 4 ZOPK, podle kterého jsou lesy, jakožto významné krajinné prvky, chráněny před poškozováním nebo ničením a k určitým zásahům či záměrům v lesích je jak již bylo řečeno třeba předchozí závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Mezi tyto potenciálně nebezpečné zásahy ZOPK řadí hlavně umístování staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nádrží a těžbu nerostů. Navíc ZOPK stanovuje nezbytnost předchozího závazného stanoviska orgánu ochrany přírody i ke schválení LHP a k protokolárnímu předání LHO, k odlesňování a zalesňování pozemků nad 0,5 ha a k výstavbě lesních cest a lesních melioračních systémů. A v případě, že vlastník lesa hospodaří ... *„bez schváleného lesního hospodářského plánu (či bez převzaté lesní hospodářské osnovy), je povinen si vyžádat závazné stanovisko ke*

¹⁸³ VOMÁČKA, V. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: lex specialis nebo lex generalis?*, Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků, 1. vydání., Brno : Masarykova univerzita, 2009

¹⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 12. 2008, sp. zn. 2 As 64/2008

každému pěstebnímu nebo těžebnímu zásahu, s výjimkou nahodilé těžby.¹⁸⁵ ... „Není asi třeba zdůrazňovat, že jde o velmi silnou ingerenci do lesního práva.“¹⁸⁶

V praxi se vyskytují silné pochybnosti, zda je opravdu každý les významným krajinným prvkem. Tvrdit, že smrková monokultura je esteticky či ekologicky hodnotnou částí krajiny je víceméně velmi „menšinový“ názor a možná by nebylo od věci v této souvislosti novelizovat ZOPK a některé hospodářské lesy jako významné krajinné prvky dále neoznačovat.¹⁸⁷

7.1.2.2 Ochrana lesa v rámci územního systému ekologické stability krajiny

Územní systém ekologické stability krajiny je vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability. Vymezení systému ekologické stability, zajišťujícího uchování a reprodukci přírodního bohatství, příznivé působení na okolní méně stabilní části krajiny a vytvoření základů pro mnohostranné využívání krajiny stanoví a jeho hodnocení provádějí orgány ochrany přírody ve spolupráci s dalšími orgány státní správy, mimo jiné i ve spolupráci s orgány státní správy lesů. Ochrana systému ekologické stability je povinností všech vlastníků a uživatelů pozemků tvořících jeho základ (vlastníky lesních pozemků nevyjímaje). Jeho vytváření je veřejným zájmem, na kterém se podílejí vlastníci pozemků, obce i stát. Územní systém ekologické stability krajiny je tedy sítí skladebných částí - biocenter, biokoridorů, interakčních prvků, (ochranných zón), účelně rozmístěných na základě funkčních a prostorových kritérií.¹⁸⁸

Z hlediska ochrany lesa je důležité, že plány systému ekologické stability, stanovované za účelem vymezení systémů ekologické stability orgány ochrany přírody, jsou podkladem pro zpracování LHP.

¹⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 12. 2008, sp. zn. 2 As 64/2008

¹⁸⁶ MLČOCH, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu, *Ochrana přírody: the nature conservation journal*. 2008. č. 1. [online]. Dostupný také z WWW: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>.

¹⁸⁷ tamtéž

¹⁸⁸ BUČEK, A., LACINA, J. *Přírodovědná východiska ÚSES*. In LÖW, J., a kol. *Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability. Teorie a praxe*. Brno: Doplněk, 1995. 124 s.

7.1.2.3 Ochrana lesa v rámci krajinného rázu

Ráz krajiny je významnou hodnotou dochovalého přírodního a kulturního prostředí. Je dán specifickými rysy a znaky, které vytvářejí její rázovitost - odlišnost a jedinečnost. Pojmu „krajinný ráz“ odpovídá pojem „charakter krajiny“ (v odborné literatuře označováno též jako Landscape Character, Landschaftscharakter), vyjádřený především morfologií terénu, charakterem vodních toků a ploch, vegetačního krytu a osídlení.¹⁸⁹

Krajinný ráz, jak ho definuje § 12 ZOPK, je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa nebo oblasti. Je chráněn před takovou činností, jež by mohla snížit jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny a také s ohledem na harmonické měřítko a vztahy v krajině. Takový ohled se bere i na les, ať už jako významný krajinný prvek nebo jako součást zvláště chráněných území.

7.1.2.4 Obecná ochrana rostlin a volně žijících živočichů

Obecná ochrana rostlin a volně žijících živočichů spočívá ve vytvoření minimálního režimu pro jejich zachování.¹⁹⁰ ZOPK ve svém § 5 zakazuje poškozování, sběr či odchyt všech druhů rostlin a živočichů, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Při porušení těchto podmínek ochrany je orgán ochrany přírody oprávněn zakázat nebo omezit rušivou činnost. Toto ustanovení se samozřejmě vztahuje i na lesnické práce, které je potřeba vykonávat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin, zraňování a úhynu živočichů nebo k ničení jejich biotopů, pokud tomu lze technicky a ekonomicky dostupnými prostředky zabránit. V případě, že se tímto příkazem neřídí osoba provádějící lesnické práce, může jí takovou povinnost uložit orgán ochrany přírody.

¹⁸⁹ SKLENIČKA, P. *Začlenění institutu krajinného rázu do pozemkových úprav*, in VOREL, I. KUPKA, J. (edit.): Aktuální problémy ochrany krajinného rázu . Sborník příspěvků z odborného semináře. Praha: Fakulta stavební ČVUT , Fakulta architektury ČVUT , Fakulta životního prostředí ČZU, Zahradnická fakulta MZLU, Centrum pro krajinu, 2008, , s. 65.

¹⁹⁰ Právo životního prostředí, str. 348.

Zákon se též zabývá rozšířením geograficky nepůvodních druhů rostliny, živočichů (a jejich kříženců) do krajiny (potažmo lesa). Takovou činnost zakazuje, ledaže by byla povolena orgánem ochrany přírody nebo by byla v souladu se schváleným LHP nebo převzatou LHO, pokud na jejich základě vlastní lesa hospodaří.

7.1.3 Zvláštní ochrana krajiny

Zvláštní ochranu lze rozdělit na ochranu územní a druhovou (včetně ochrany individuální). Územní ochrana se vztahuje na vysoce hodnotná, přírodovědecky či esteticky velmi významná stanoviště a území, která jsou zařazena do sítě zvláště chráněných území nebo území zařazených do soustavy NATURA 2000.¹⁹¹ Druhová ochrana je založena na zpřísněném režimu nakládání s vybranými zvláště chráněnými druhy rostlin a živočichů. Individuální ochrana je poskytována zejména památným stromům.¹⁹² Nejdůležitější instituty zvláštní ochrany krajiny, které mají význam pro ochranu lesa, si rozebereme v následujících řádcích.

7.1.3.1 Zvláště chráněná území

ZOPK rozlišuje 6 kategorií zvláště chráněných území (ZCHÚ). Těchto 6 kategorií území můžeme nalézt ve dvou základních typech, o kterých se sice ZOPK přímo nezmiňuje, které však vyplývají z praxe. Prvním typem jsou „velkoplošná“ území, a to národní park (NP) a chráněná krajinná oblast (CHKO). Druhým typem jsou území „maloplošná“, do kterých řadíme národní přírodní rezervace (NPR), národní přírodní památky (NPP), přírodní rezervace (PR) a přírodní památky (PP).

Národní parky a chráněné krajinné oblasti jsou vnitřně členěny do tzv. zón odstupňované ochrany, obvykle do tří (NP), někdy i do čtyř (CHKO). Pro oba typy se vyhotovují plány péče, které vycházejí z ochranných podmínek území, z režimu zón odstupňované ochrany i ze zvláštností předmětného území. Tyto plány jsou po projednání a po schválení Ministerstvem životního prostředí výchozím podkladem pro územně plánovací dokumentaci, pro LHP a další druhy plánovací dokumentace.¹⁹³

Národní přírodní rezervace a přírodní rezervace se od sebe liší svým významem. Oba typy těchto zvláště chráněných území se zřizují k ochraně území s mimořádnými přírodními hodnotami, ale v případě NPR se jedná o území významná a jedinečná v

¹⁹¹ Právo životního prostředí, str. 353.

¹⁹² Právo životního prostředí, str. 366.

¹⁹³ BOSÁK, J. *Koncepce ochrany přírody a krajiny pro území Olomouckého kraje*, analytická část, Olomouc: Ecological Consulting, 2004, s. 233.

národním či dokonce mezinárodním měřítku, v případě PR jde o význam regionální. Obdobná je situace u zbývající dvojice zvláště chráněných území – u národních přírodních památek a přírodních památek. Do těchto kategorií jsou zařazeny přírodní útvary (geologické, geomorfologické, naleziště nerostů či vzácných a ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů), a to i takové, které svou činností formoval člověk. Rozdíl mezi nimi je opět ve významu území. V případě NPP jsou to území či útvary s národním nebo mezinárodním významem (např. geologické stratotypy), v případě PP jde o útvary, jejichž význam je regionální. Národní kategorie (tj. NPR a NPP) vyhláší Ministerstvo životního prostředí, kategorii PR a PP územně příslušné obce s rozšířenou působností či správy chráněných krajinných oblastí či národních parků. I pro tyto čtyři typy ZCHÚ jsou vypracovávány plány péče, které obsahují pokyny pro regulaci přirozeného vývoje území i lidských činností v něm a po schválení orgánem ochrany přírody jsou závazným podkladem pro jiné druhy plánovacích dokumentů, zejména pro LHP.¹⁹⁴

Ustanovení § 22 a § 31 ZOPK vyřazují ex lege lesy v národních parcích s kategorie lesů hospodářských a ukládají vlastníku či nájemci lesa při zásazích proti škůdcům, v případech mimořádných okolností a nepředvídaných škod využít jen takových metod, které odsouhlasí orgán ochrany přírody.

ZOPK zavedl opatření pro zabezpečení „maloplošných“ ZCHÚ před rušivými vlivy z okolí. Je jím ochranné pásmo, které v 50 m širokém pruhu podél hranice lemují celé území. Pokud z nějakého důvodu toto řešení nevyhovuje, má orgán ochrany přírody možnost vyhlásit ochranné pásmo na určitých parcelách ve velikosti, která plně vyhovuje potřebám ochrany konkrétního území.¹⁹⁵

7.1.3.2 Les a NATURA 2000

Podle části čtvrté ZOPK je les chráněn v rámci ochrany soustavy NATURA 2000, jednak jako přírodní stanoviště v evropsky významných lokalitách, jednak jako přírodní stanoviště určitých druhů ptáků v ptačích oblastech.

Pod pojmem NATURA 2000 rozumíme směrnici 92/43/EHS („směrnice o stanovištích“) z roku 1992, která stanovila jako svůj cíl vytvoření evropské soustavy pro ochranu přírody, nazvané NATURA 2000. NATURA 2000 se skládá z „oblastí zvláštní

¹⁹⁴ tamtéž

¹⁹⁵ tamtéž

ochrany – neboli ptačích oblastí” podle směrnice o ptácích 79/409/EHS a dále ze „zvláštních oblastí ochrany přírody – neboli evropsky významných lokalit” podle směrnice o stanovištích. „*Vůdčí myšlenka NATURY 2000 je prostá: příroda se nezastavuje na administrativních hranicích, takže chceme-li zachovat vitalitu a rozmanitost našeho přírodního prostředí, musíme uvažovat a jednat v mezinárodním měřítku.*“¹⁹⁶ Úspěšné ochrany přírodních zdrojů a jejich rozmanitosti na evropském kontinentu lze tedy dosáhnout jedině na celoevropské úrovni.¹⁹⁷ Na lokalitách NATURY 2000 musí mít prioritu cíle ochrany přírody, přičemž je ovšem také třeba brát v úvahu ekonomické a sociální funkce lesa.

Ochrana typů přírodních stanovišť NATURA 2000 je vnímána ve dvou úrovních:

- a) nezhoršení současného stavu a z toho vyplývající nezbytná opatření
- b) případné zlepšování současného stavu a z toho vyplývající doporučení, jejichž realizace je dobrovolná.

Termín evropsky významná lokalita je českým ekvivalentem anglického Sites of Community Importance (SCI).¹⁹⁸ V rámci těchto lokalit jsou chráněny evropsky významná stanoviště a evropsky významné druhy. Evropsky významná stanoviště a evropsky významné druhy jsou vyjmenovány v přílohách směrnice O stanovištích (92/43/EHS). Seznam evropsky významných stanovišť a druhů vyskytujících se v ČR je vyjmenován ve vyhlášce Ministerstva životního prostředí č. 166/2005 Sb. Evropsky významné lokality jsou v ČR vyhlášeny ve formě zvláště chráněných území nebo se pro tyto stanoviště zřizují tzv. smluvně chráněná území podle § 39 ZOPK (vznikají uzavřením písemné smlouvy mezi vlastníkem dotčených pozemků a orgánem, který by byl oprávněn zvláště chráněné území vyhlásit). Zachování nebo zlepšení stavu ochrany přírody v evropsky významných lokalitách zajišťuje Ministerstvo životního prostředí prostřednictvím zpracování souhrnů doporučených opatření pro evropsky významné lokality. Zákon myslí i na předběžnou ochranu evropsky významných lokalit, jejichž poškozování v § 45b zapovídá (za poškozování se však nepovažuje řádné hospodaření v lese v souladu s lesním zákonem). Tato předběžná ochrana je poskytnuta územím,

¹⁹⁶ NATURA 2000 – „problémy a příležitosti“, Edice Planeta 2004, odborný časopis pro životní prostředí, ročník XII, číslo 10/2004, Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2004, s. 10.

¹⁹⁷ tamtéž

¹⁹⁸ NATURA 2000 - Oficiální webové stránky soustavy Natura 2000 v České republice, [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=1805>>.

kteřá procházejí procesem vedoucím k vyhlášení evropsky významné lokality, jelikož celý proces vyhlášení může být časově náročný.

Hlavním cílem zřizování ptačích oblastí je ochrana populací vybraných druhů ptáků, které jsou ohroženy vyhubením nebo poškozením jejich stanovišť, jsou vzácné a vyžadují zvláštní pozornost.¹⁹⁹ Pro zajištění ochrany ptáků, a v návaznosti i dalších živočichů, je nutno udržovat dobrý stav jejich stanoviště (biotopu), zejména zachovat vhodné podmínky pro rozmnožování, hnízdění, odpočinek a obstarávání potravy. Toto opatření se samozřejmě týká také lesa, jako jednoho z nejvýznamnějších ptačích biotopů. Samotná ochrana ptačích oblastí je specificky určena každé ptačí oblasti zvlášť. Ochranné podmínky v každé konkrétní ptačí oblasti jsou vymezovány nařizením vlády pro tuto oblast, které stanoví jaké činnosti podléhají předchozímu souhlasu orgánu ochrany přírody. O způsobu hospodaření v lesích nacházejících se v ptačích oblastech může orgán ochrany přírody uzavřít s vlastníkem nebo nájemcem lesa smlouvu.

Veškerá povolení, souhlasy, kladná stanoviska nebo výjimky ze zákazů podle ZOPK může orgán ochrany přírody pro evropsky významné lokality a ptačí oblasti zásadně udělit jen v případě, že bude vyloučeno závažné nebo nevratné poškození přírodních stanovišť a biotopů druhů, k jejichž ochraně je evropsky významná lokalita a ptačí oblast určena. Orgán ochrany přírody zohlední i to, aby v případě povolení nedocházelo k soustavnému nebo dlouhodobému vyrušování takto chráněných druhů, pokud by takové vyrušování mohlo být z hlediska účelu ZOPK významné. Jakékoliv koncepce nebo záměry, které mohou samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit příznivý stav evropsky významných lokalit a ptačích oblastí, zásadně podléhají hodnocení svých důsledků. To se nevztahuje na plány péče, LHP a LHO, k jejichž schválení je nezbytné stanovisko orgánu ochrany přírody, které tuto problematiku již zohledňuje.

7.1.3.3 Památné stromy

Mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí lze vyhlásit rozhodnutím orgánu ochrany přírody za památné stromy. Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji. Jejich ošetřování je prováděno se souhlasem orgánu, který ochranu vyhlásil. Je-li třeba památné stromy zabezpečit před

¹⁹⁹ NATURA 2000 - Oficiální webové stránky soustavy Natura 2000 v České republice, [online]. Dostupné z WWW: < <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=1804> >.

škodlivými vlivy z okolí, vymezí pro ně orgán ochrany přírody, který je vyhlásil, ochranné pásmo, ve kterém lze stanovené činnosti a zásahy provádět jen s předchozím souhlasem orgánu ochrany přírody. Pokud tak neučiní, má každý strom základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí. V tomto pásmu není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace. Každý takový strom bývá v přírodě označen tabulkou s malým českým státním znakem.

7.2 Vodní zákon

Ochrana lesa do zákona č. 254/2001 sb. o vodách (vodní zákon) promítá spíše okrajově. Nejdůležitějším ustanovením týkajícím se lesa je dle mého názoru § 28 vodního zákona, jenž se zabývá institutem chráněných oblastí přirozené akumulace vod. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod vyhláší vláda na základě odborných doporučení a poznatků o dané oblasti (např. hydrologické a vodohospodářské bilance, průtokové poměry, jakost podzemních vod, vydatnost pramenů a jiné). Hlavním účelem chráněných oblastí přirozené akumulace vod je zajistit preventivní ochranu oblastí, ve kterých dochází k přirozené akumulaci vod před činnostmi, které by mohly poškodit nebo negativně ovlivnit množství a jakost povrchových a podzemních vod. Přitom není podstatné, zda tyto vodní zdroje jsou již využívány nebo se jedná o vodní zdroje využitelné.²⁰⁰

Jednou z činností, kterou zákon zapovídá je i zmenšování rozsahu lesních pozemků nebo odvodňování lesních pozemků. Ministerstvo životního prostředí může po předchozím souhlasu vlády povolit výjimku z uvedených zákazů. Majiteli či nájemci lesních pozemků, kterému vznikne takovýmto zákazem škoda, náleží podle § 28 odst. 4 vodního zákona náhrada.

Dalším institutem zákona o vodách, jenž se dotýká okrajově i ochrany lesa, je ochranné pásmo vodního zdroje. Ochranným pásmem se rozumí území stanovená k ochraně vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodních zdrojů povrchových a podzemních vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou. Stanovuje ho vodoprávní úřad svým rozhodnutím, k čemuž ho zmocňuje vodní zákon v svém § 30. V rozhodnutí o zřízení ochranného pásma vodoprávní úřad upřesní jaké

²⁰⁰ TUREČEK, K. a kol. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem*, Praha: SONDY, 2002, s. 51.

činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje nelze v tomto pásmu provádět. Upřesní také jaká technická opatření je třeba v ochranném pásmu provést, popřípadě způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto pásmu ležících. I v tomto případě náleží vlastníkům pozemků (a to samozřejmě i lesních) případná náhrada škody.

7.3 Zákon o myslivosti

Ochrana lesa je v zákoně č. 449/2001 Sb. o myslivosti akcentována především ve spojitosti se škodami na lesních porostech, které způsobuje zvěř. Téma již bylo z pohledu vzniku škod podrobněji rozebráno v kapitole 4.2.1 Negativní působení zvěře na les. Proto se zde soustředíme na tuto problematiku už jen v souvislosti s náhradou škod u poškozených lesních porostů a pozemků, jak jej vymezuje zákon o myslivosti.

Majitelé či nájemci zvěří poškozených lesních porostů mohou podle § 52 odst. 1 písm. a) zákona o myslivosti požadovat na nájemcích honitby náhradu. Za škody způsobené zvěří se považují škody na honebních pozemcích, dosud nesklizených polních plodinách, vinné révě, ovocných kulturách a lesních porostech. Odpovědnost za tyto škody leží na uživateli honitby.²⁰¹ U některých případů škod zvěří v lesním hospodářství se náhrady nevyplácejí. Jedná se o škody na lesních porostech chráněných oplocením proti škodám působeným zvěří, na jedincích poškozených jen na postranních výhonech, v lesních kulturách, v nichž došlo okusem, vytloukáním nebo vyrýváním stromků ke každoročnímu poškození méně než jednoho procenta jedinců, a to po celou dobu do zajištění lesního porostu, přičemž poškození jedinci musí být rovnoměrně rozmístění po ploše. Uživatel honitby také nenahrazuje škody způsobené zvěří, jejíž početní stavy nemohou být lovem snižovány. Tyto škody hradí stát podle zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Nárok na náhradu škody způsobené zvěří musí poškozený u uživatele honitby uplatnit v termínech daných zákonem. U škod na lesních pozemcích a lesních porostech vzniklých v období od 1. července předcházejícího roku do 30. června běžného roku se musí nárok uplatnit do 20 dnů od uplynutí uvedeného období. Pokud tak poškozený neučiní, nárok na náhradu škody způsobené zvěří zaniká. Současně s uplatněním nároku na náhradu škody způsobené zvěří musí poškozený vyčíslit výši

²⁰¹ tj. osoba, která v honitbě myslivecky hospodaří

škody. Pokud uživatel honitby neuhradí škodu do 60 dnů ode dne, kdy poškozený uplatnil svůj nárok a vyčíslil výši škody, nebo ve stejné lhůtě neuzavřel s poškozeným písemnou dohodu o náhradě této škody, může poškozený ve lhůtě tří měsíců uplatnit svůj nárok na náhradu škody u soudu. K zabránění škod působených zvěří je vlastník, popřípadě nájemce honebního pozemku, povinen činit přiměřená opatření, která však nesmějí zraňovat zvěř.

V vážných případech, jestliže to vyžaduje zájem vlastníka, popřípadě nájemce honebního pozemku nebo zájem zemědělské či lesní výroby, ochrany přírody anebo zájem mysliveckého hospodaření, může orgán státní správy myslivosti podle § 39 zákona o myslivosti povolit, popřípadě uloží uživateli honitby, snížit počet některého druhu zvěře. V nejzávažnějších případech, kdy neexistuje žádné jiné řešení škod způsobených zvěří, může orgán státní správy myslivosti uložit snížení stavu zvěře až na minimální míru, popřípadě zrušit chov druhu zvěře, který škody působí.

8. Dozor v lesním hospodaření

Dohled nad dodržováním ustanovení lesního zákona, jakož i výkon rozhodovací činnosti v rámci jeho ustanovení, zajišťují především orgány státní správy lesů, jimiž jsou obecní úřady s rozšířenou působností (pro lesy v jejich správních územích), krajské úřady a Ministerstvo zemědělství (všechny lesy v jejich působnosti) a Ministerstvo životního prostředí (pro lesy na území NP v rozsahu kompetencí krajského úřadu a Ministerstva zemědělství). Vojenské lesy ve vojenských újezdech jsou v působnosti vojenských lesních úřadů (v rozsahu kompetencí obecního úřadu s rozšířenou působností a krajského úřadu) a Ministerstva obrany.²⁰² Ústřední orgány státní správy lesů – Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí a dále i krajské úřady (v rozsahu své působnosti) dozorují i podřízené stupně orgánů státní správy lesů (systém nadřízenosti a podřízenosti).

8.1 Orgány státní správy lesů

Orgány státní správy lesů všech stupňů vykonávají správní dozor, tzn. dozírají, jak právnické a fyzické osoby dodržují při své činnosti ustanovení zákona o lesích,

²⁰² viz. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky

právních předpisů a správních rozhodnutí na jeho základě vydaných. Tyto orgány dále dozírají na to, aby vlastníci lesů (nebo jejich nájemci) hospodařili v souladu se schválenými LHP nebo převzatými LHO. Jestliže zjistí nedostatky, jsou oprávněny ukládat opatření k jejich odstranění. Dále také mohou ukládat opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí. Pokud by hrozila škoda, mohou rozhodnout o omezení nebo zastavení výroby nebo jiné činnosti v lese, a to až do doby odstranění nedostatků nebo jejich příčin. Odborní zaměstnanci orgánu státní správy lesů jsou oprávněni při výkonu své funkce nosit služební stejnokroj.²⁰³

8.2 Vrchní státní dozor v lesním hospodářství

Přestože je ústředním orgánem státní správy lesů Ministerstvo zemědělství, vrchní státní dozor v lesním hospodářství vykonává Ministerstvo životního prostředí. Působnost Ministerstva životního prostředí jako orgánu vrchního státního dozoru v lesním hospodářství je stanovena § 50 zákona o lesích a § 32 zákona č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin. Z ustanovení lesního zákona a zákona o obchodu s reprodukčním materiálem vyplývá pro Ministerstvo životního prostředí při výkonu vrchního dozoru v lesním hospodářství jednak povinnost dozírat, jak jsou dodržována všechna ustanovení lesního zákona a zákona o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin, právních předpisů vydaných k jejich provádění a rozhodnutí podle nich vydaná. Čemuž odpovídá i oprávnění ukládat opatření k odstranění zjištěných nedostatků. „*Vrchní státní dozor v lesním hospodářství ve svém komplexním pojetí není, na rozdíl od správního dozoru (činnost orgánů státní správy lesů), prioritně určen k řešení jednotlivých konkrétních případů, nýbrž je systémově zaměřen na objektivní realitu environmentálních aspektů sektoru lesního hospodářství a její porovnání se žádoucím stavem, odpovídajícím zásadám trvale udržitelného rozvoje lesního hospodářství.*“²⁰⁴ Vrchní dozor Ministerstva životního prostředí tedy není jen pouhou kontrolou dodržování platné legislativy lesního

²⁰³ Podrobnosti o služebním stejnokroji upravuje vyhláška ministerstva zemědělství č. 79/1996 Sb., o služebních stejnokrojích zaměstnanců orgánu státní správy lesů a o jejich označení.

²⁰⁴ Koncepce Ministerstva životního prostředí ČR v oblasti vrchního státního dozoru v lesním hospodářství, MZP.cz - oficiální webová stránka Ministerstva životního prostředí České republiky, [online]. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vrchni_statni_dozor_koncepce/\\$FILE/OPK-%20Koncepce%20VSD%20v%20LH%20-%2020081216.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vrchni_statni_dozor_koncepce/$FILE/OPK-%20Koncepce%20VSD%20v%20LH%20-%2020081216.pdf)>.

hospodářství, ale zaměřuje svou pozornost také na problémy, úkoly a moderní trendy péče o lesy v provázanosti s celým systémem ochrany životního prostředí.

8.3 Česká inspekce životního prostředí

Dalším orgánem státní správy, do jehož působnosti patří výkon kontroly nad dodržováním lesního zákona, je Česká inspekce životního prostředí (dále ČIŽP), zřízená zákonem č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa. Působnost ČIŽP je celostátní. Je podřízena Ministerstvu životního prostředí. Inspekce se člení na ústředí a oblastní inspektoráty. Ústředím je Ředitelství ČIŽP v Praze, které vede ředitel, jehož jmenuje a odvolává ministr životního prostředí. Oblastních inspektorátů je deset a existují i 2 pobočky oblastních inspektorátů. ČIŽP dozírá, jak jsou právníckými a fyzickými osobami dodržovány ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesa jako složky životního prostředí. Inspekce zjišťuje nedostatky a škody na určených funkcích lesa, jejich příčiny a zodpovědné osoby. Může si vyžádat odstranění a nápravu zjištěných nedostatků i škodlivých následků, uložit sankční a nápravná opatření a kontrolovat je. V případě hrozící škody je oprávněna nařídit omezení, popřípadě zastavení výroby nebo jiné činnosti až do doby odstranění nedostatků a jejich příčin. V rámci své činnosti ČIŽP dále řeší stížnosti, podání, oznámení a podněty občanů, právníckých osob i jiných orgánů státní správy.

Úkoly ČIŽP plní podle § 7 zákona o ČIŽP inspektoři, kteří se prokazují průkazy inspekce a mají při výkonu svých povinností právo nosit lesnický stejnokroj se státním znakem a služebním označením. K plnění svých povinností jsou v nezbytně nutném rozsahu inspektoři oprávněni vstupovat na cizí pozemky, vstupovat do cizích objektů užívaných pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti (pokud k tomu není třeba povolení podle zvláštních předpisů). Před samotným vstupem do objektu však inspektoři musí informovat provozovatele. Jestliže vznikne při kontrole škoda, odpovídá za ni stát, který se této odpovědnosti nemůže zprostit. Inspektoři mohou požadovat potřebné doklady, údaje a písemná nebo ústní vysvětlení týkající se předmětu kontroly a za případný přestupek mohou ukládat blokové pokuty. Jejich povinností je zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se v souvislosti s výkonem své činnosti dozvěděli.

8.4 Lesní stráž

Ač lesní stráž není orgánem státní správy²⁰⁵, jej jednou ze složek kontroly našich lesů. Lesní stráž je fyzická osoba (nejčastěji jde o pracovníky státní správy, ale mohou to být i „běžní“ občané), kterou ustanovuje orgán státní správy lesů na návrh majitele lesa nebo z vlastního podnětu. Do funkce jsou ustanovovány fyzické osoby, které splní zákonem stanovené podmínky (občanství ČR, věk alespoň 21 let, způsobilost k právním úkonům, zdravotní způsobilost, bezúhonnost, prokázání znalosti práv a povinností lesní stráže podle lesního zákona a souvisejících předpisů, složení slibu). Lesní stráž zajišťuje ochrannou službu v lesích při obecném užívání lesů občany a je k tomu vybavena kontrolní, informační a výchovnou pravomocí. Náplní jejich práce je především kontrola dodržování zákazů uvedených v § 19 a 20 lesního zákona.²⁰⁶ Orgán státní správy lesů spolu s ustanovením lesní stráže vymezí obvod její působnosti a vydá jí služební odznak a průkaz lesní stráže.

Lesní stráž je při své činnosti oprávněna podle § 39 lesního zákona zjišťovat totožnost osoby, která při obecném užívání lesa porušuje ustanovení zákona o lesích, ukládat a vybírat pokuty za přestupky v blokovém řízení, předvést bezodkladně policejnímu orgánu osobu, kterou přistihne při přestupku, nelze-li jinak zjistit její totožnost. Povinností stráže je bezodkladně oznámit zjištěné závady, nedostatky a škody vlastníku lesa, orgánu státní správy lesů nebo v neodkladných případech též Policii ČR.

Za škodu vzniklou v souvislosti s výkonem funkce lesní stráže odpovídá stát s výjimkou případu, že kdy byla škoda způsobena osobě, jenž svým protiprávním jednáním zákrok lesní stráže způsobila. Obdobně odpovídá stát také za škodu způsobenou lesní stráži osobám, které ji poskytovaly součinnost, nebo za škodu způsobenou přímo těmito osobami.

Lesní stráž je podle § 127 odst. 1 písm. i) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úřední osobou, která je při výkonu své funkce chráněna, ale zároveň se k ní váže speciální odpovědnost pokud by svou pravomoc jako úřední osoba zneužila.

„Oprávnění lesní stráže jsou sice významná, nicméně jejich výkon je v praxi problematický. Do značné míry totiž závisí na postoji osoby porušující zákon lesní stráž

²⁰⁵ Právo životního prostředí, s 67.

²⁰⁶ Lesní zákon. Komentář, s. 141.

respektovat.²⁰⁷ Lesní stráž v terénu často vystupuje jako jedinec a proti větší skupině osob přestupující zákon jsou její šance na zjednání nápravy velmi mizivé.

Otázkou zůstává, zda by pravomoci lesní stráže neměly být rozšířeny. Velkým problémem současnosti jsou motorkáři v lesích, kteří svou jízdou mimo lesní cesty ničí lesní pozemky a lesní stráž je proti nim bezmocná. Právě zde by se mohla uplatnit nová pravomoc lesní stráže zastavovat motorová vozidla. Za úvahu by také stálo zavedení oprávněním lesní stráže používat některé donucovací prostředky – např. technické prostředky k zabránění odjezdu vozidla nebo zastavovací pás a jiné prostředky k násilnému zastavení vozidla.

9. Odpovědnost

Otázky související s právní odpovědností v oblasti ochrany lesa jsou svou šíří velmi rozsáhlé a proto tato kapitola, která je věnována problematice právní odpovědnosti, bude spíše nástinem problému než pokusem o komplexní zhodnocení právní úpravy v celé její šíři.

Abychom se mohli zabývat právní odpovědností v ochraně lesa, musíme nejspíše definovat, co to právní odpovědnost je. Většina našich právních teoretiků se víceméně shoduje na tom, že právní odpovědnost je zvláštní forma právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy.²⁰⁸ Právní odpovědnost lze dělit podle toho zda dochází ke vzniku odpovědnosti v důsledku zavinění odpovědného subjektu nebo bez ohledu na něj. Rozlišujeme tedy odpovědnost subjektivní (za zavinění) a odpovědnost objektivní (za následek). V právu životního prostředí se v souvislosti s porušením povinností k ochraně lesa uplatňují obě dvě tyto kategorie právní odpovědnosti.²⁰⁹

Právní odpovědnost v ochraně lesa lze rozdělit do dvou hlavních druhů: odpovědnost delikt ní (odpovědnost správněprávní a odpovědnost trestněprávní) a odpovědnost za ztráty na životním prostředí (odpovědnost za škodu a odpovědnost za ekologickou újmu).²¹⁰

²⁰⁷ Lesní zákon. Komentář, s. 141.

²⁰⁸ GERLOCH, A. *Teorie práva*, 2. rozšířené vydání, Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, s. 156.

²⁰⁹ Právo životního prostředí, s. 71.

²¹⁰ Právo životního prostředí, s. 71 a s. 79.

9.1 Deliktní odpovědnost

9.1.1 Správněprávní odpovědnost

Správněprávní odpovědnost je odpovědností za tzv. správní delikty v širším slova smyslu neboli taková protiprávní jednání, za která je možné uložit správněprávní sankci (tj. zejména pokutu ve správním řízení). Správní delikty se projednávají ve správním řízení a sankce za ně ukládají správní orgány.

Správního deliktu v širším slova smyslu se mohou dopustit jak fyzické osoby, tak osoby právnické. Pokud se správního deliktu dopustí fyzická osoba, mluvíme zpravidla v tomto případě o přestupku, případně o „jiném správním deliktu“. Obecnou právní úpravu týkající se přestupků, včetně procesního postupu jejich projednávání, obsahuje zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Speciální skutkové podstaty přestupků obsahuje v oblasti ochrany lesa zákon o lesích a také ZOPK. V lesním zákoně upravuje přestupky § 53, který označuje za přestupek jednání porušující zákazy při obecném užívání lesa, jak je vymezuje § 20 lesního zákona. Za tyto přestupky je možno uložit pokutu až do výše 15 000,- Kč. Pokuty za přestupky může vedle správního úřadu podle § 39 odst. 2 písm. b) lesního zákona ukládat i lesní stráž v blokovém řízení (výše pokuty je omezena částkou 1000,- Kč). Skutkové podstaty přestupků definuje ZOPK ve svém § 87 a dovoluje za ně uložit pokutu až do výše 100 000,- Kč.

V souladu s ustanovením § 2 přestupkového zákona, je přestupkem (kromě dalších znaků přestupku) pouze takové jednání, které je za přestupek výslovně označeno. Proto v případě, kdy nějaký zákon upravuje speciální skutkové podstaty, ale výslovně neříká, že jejich naplněním se fyzická osoba dopustí přestupku, je nutné považovat tato ustanovení za skutkové podstaty tzv. jiných správních deliktů.

Jiné správní delikty nejsou kodifikovány a není jednotně upraveno ani jejich projednávání a trestání.²¹¹ Mohou se jich dopustit jak osoby fyzické, tak i osoby právnické nebo fyzické osoby při výkonu podnikatelské činnosti. Správní delikty vztahující se k ochraně lesa obsahuje především § 54 a 55 zákona o lesích, § 88 ZOPK a § 4 zákona o ČIŽP.

Procesní úpravu obsahují jednotlivé zákony, v nichž jsou dané správní delikty obsaženy. Obecně lze říci, že správní orgány při projednávání správních deliktů aplikují zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. V případě správních deliktů se na rozdíl od

²¹¹ Právo životního prostředí, s 71 a s. 79.

přestupků odpovědnost uplatní zásadně i tehdy, kdy se nejedná o zaviněné jednání. Jde tedy o objektivní odpovědnost (výjimky jsou však možné).

V oblasti ochrany lesa je správněprávní odpovědnost ta, která je v praxi uplatňována nejčastěji, a to proto, že právo životního prostředí má ke správnímu právu velice blízko. Jsou to především orgány státní správy, které kontrolují a dozorují dodržování povinností stanovovaných zákonem o lesích, ZOPK a jinými zákony, které mají návaznost na ochranu lesa.²¹²

9.1.2 Trestní odpovědnost

Trestněprávní odpovědnost je odpovědností za trestné činy. Trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.²¹³ Trestné činy se projednávají ve trestním řízení soudním a sankce za ně ukládají soudy. Trestného činu se mohou dopustit jak fyzické osoby, tak nově i právnické osoby. Trestní odpovědnost se uplatní pouze tehdy, pokud se jedná o zaviněné jednání, ve formě úmyslu nebo nedbalosti (netýká se právnických osob). Mluvíme tedy o subjektivní odpovědnosti.

Obecnou právní úpravu týkající se trestných činů obsahuje trestní zákon 40/2009 Sb., procesní postup orgánů činných v trestním řízení, vyšetřování, projednávání a soudní řízení o trestných činech obsahuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Pro environmentální delikty je typické, že k naplnění jejich skutkové podstaty musí být porušena povinnost podle zvláštních právních předpisů stanovících povinnosti k ochraně životního prostředí. Zároveň musí nastat určitý následek v podobě ohrožení či poškození životního prostředí. Trestné činy proti životnímu prostředí tak lze druhově označit jako trestné činy ohrožovací i poškozovací.²¹⁴

Ve vztahu k ochraně lesa trestní právo upravuje několik relevantních skutkových podstat. Trestní zákoník zakotvuje v svém § 293 trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí, v § 294 trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí

²¹² PAVLORKOVÁ, E. *Správněprávní, trestní a civilní odpovědnost- kterou zvolit?*, Ekologický právní servis: právní servis pro občany [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.eps.cz/poradna/kategorie/odpovednost/rada/spravnepravni-trestni-a-civilni-odpovednost-kerou-zvolit>>.

²¹³ NOVOTNÝ, O. VANDUCHOVÁ, M. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*, Obecná část, 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., s. 110.

²¹⁴ JARMIC, L. Trestní právo a ochrana životního prostředí, *Trestněprávní revue*. 2010. č. 9, s. 10.

z nedbalosti, v § 295 trestný čin poškození lesa a v § 301 poškození chráněných částí přírody.

- **Poškození a ohrožení životního prostředí** – lze ho spáchat úmyslně i nedbalostně. Potrestán za něj bude ten, kdo úmyslně (v nedbalostí podobě: z hrubé nedbalosti) poškodí nebo ohrozí půdu, vodu, ovzduší nebo jinou složku životního prostředí, a to ve větším rozsahu nebo na větším území (nejméně tři hektary), nebo takovým způsobem, že tím může způsobit těžkou újmu na zdraví nebo smrt nebo je-li k odstranění následků takového jednání třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu, nebo kdo úmyslně takové poškození nebo ohrožení složky životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění. V původním trestním zákoně č. 140/1961 Sb., byl ve výčtu složek životního prostředí trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí (§ 181a) les přímo jmenován. Dnes můžeme jen výkladem dovodit, že se toto ustanovení zákona týká i lesa. Složkami životního prostředí jsou totiž podle § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. Pod pojem ekosystém lze zařadit i les.
- **Poškození lesa** – tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobí, byť i připojením k již existující holině, vznik holé seče nebo způsobí závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa (plocha větší než 1,5 hektaru) nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené jiným právním předpisem na celkové větší ploše lesa (alespoň 3 hektary).
- **Poškození chráněných částí přírody** – je definován jako čin, který spáchá ten, kdo, byť i z hrubé nedbalosti, poruší jiný právní předpis tím, že poškodí nebo zničí památný strom, významný krajinný prvek, jeskyni, zvláště chráněné území, evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro ochranu takové části přírody. Na les se vztahuje ochrana ustanovená pro významný krajinný prvek, evropsky významnou oblast i ptačí oblast.

Za tyto trestné činy lze uložit tyto trestněprávní sankce: trest odnětí svobody (nejčastěji je u těchto trestných činů horní hranice trestní sazby 3 léta, ale za trestný čin poškození

a ohrožení životního prostředí lze udělit v nejpřísnější variantě až 8 let), zákaz činnosti a propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

9.2 Odpovědnost za ztráty na životním prostředí

Pojem „ztráty na životním prostředí“ se používá jako obecné společné označení jak pro škodu (ekonomickou, materiální), ..., *na těch složkách životního prostředí, které jsou v právním slova smyslu věcmi*²¹⁵, tak i pro imateriální ekologickou újmu.²¹⁶

9.2.1 Odpovědnost za škodu

Občanskoprávní odpovědnost za škodu je odpovědností za soukromoprávní delikt (za porušení smlouvy nebo právního předpisu), v jehož důsledku někomu jinému vznikne škoda. Občanský zákoník ve svém § 415²¹⁷, ustanovuje obecnou prevenční povinnost předcházet škodám: *„každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“*. Tato obecná odpovědnost je odpovědností subjektivní a ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil, se jí tímto zprostití. Aby se jednalo o škodu v občanskoprávní rovině, musí škoda být způsobena na věci v právním slova smyslu, musí být vyčíslitelná a uhraditelná v penězích (může vzniknout např. na lese, tj. pozemcích a porostech, ale už ne na volně žijících živočiších) a je způsobena konkrétnímu vlastníku.

Kromě výše jmenované subjektivní odpovědnosti za škodu, zná občanský zákoník také objektivní odpovědnost. Objektivní odpovědnost mají ve smyslu § 420a občanského zákoníku osoby, které škodu způsobí provozní činností, tedy činností, která má provozní povahu, nebo věci při činnosti použité, fyzikálními, chemickými, případně biologickými vlivy provozu na okolí nebo oprávněným prováděním či zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti anebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti.

Této odpovědnosti je možno se zprostit, pokud odpovědný subjekt prokáže, že škoda byla způsobena buď neodvratitelnou událostí, která neměla původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného. Judikatura se k uplatnění jiných liberačních

²¹⁵ Právo životního prostředí, s 79.

²¹⁶ tamtéž

²¹⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

důvodu staví zamítavě ..., *Odpovědnost provozovatele za škodu způsobenou na lesních porostech vypouštěním škodlivých látek do ovzduší není vyloučena tím, že provozovatel plní povinnosti plynoucí z předpisů o ochraně ovzduší, včetně placení poplatků za znečišťování ovzduší.*“²¹⁸ Provozovateli nestačí ke zproštění se odpovědnosti ani použití nejlepších dostupných technologií nad rámec povolení k činnosti ..., *Dovolatelce nelze přisvědčit ani v tom, že investicemi do nových ekologických technologií naplňuje důvod ke zproštění odpovědnosti podle § 420a odst. 3 obč. zák. (tvrdí, že ani při vynaložení maximálně možného úsilí, jaké lze po ní spravedlivě požadovat, nemůže vypouštění emisí zcela eliminovat).*“²¹⁹

Jako liberační důvod je tedy u objektivní odpovědnosti uznáváno jen spoluzavinění poškozeného a vis maior (neodvratitelná událost nemající příčinu v provozu). Opakovaně nebyla soudy jako liberační důvod uznána činnost v souladu s povolením (permit defence) ani činnost překračující povinnosti z povolení, využívání nejlepších dostupných technologií.²²⁰

Z povahy a účelu práva životního prostředí vyplývá, že v případě vzniku škody na lese je dán prvořadý zájem na uvedení do původního stavu nebo alespoň na jiném kompenzačním plnění. Jenže v občanskoprávní rovině se ve smyslu § 442 občanského zákoníku hradí škoda zásadně v penězích, ledaže by poškozený požádal o uvedení do předešlého stavu a toto bylo možné a účelné. Další překážkou využívání občanského práva v ochraně lesa je princip volné dispozice, který je pro občanské právo typický. Obsahem tohoto principu, je pravidlo, že právo na uplatňování náhrady škody je výlučně v rukou vlastníka věci. Jestliže tedy vlastník lesa sám neoprávněně vykácel ve velkém rozsahu stromy v lese, bude potrestán správněprávní nebo trestněprávní sankcí. Náhrada škody je však v takovémto případě vyloučena. Nesnází občanskoprávní odpovědnosti za škodu je též prokazování kauzality a zavinění a poměrně krátká lhůta k uplatnění náhrady škody, což činí využití tohoto prostředku ochrany lesa v podstatě nepoužitelným.²²¹

Speciálním ustanovením k občanskoprávní odpovědnosti za škodu je ustanovení § 22 lesního zákona, které konkretizuje § 415 a následující občanského zákoníku o

²¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006

²¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 582/2007

²²⁰ HUMLÍČKOVÁ, P. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha, 2011. 176 s. Doktorská disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra práva životního prostředí. Vedoucí práce Milan Damohorský, s. 126.

²²¹ Právo životního prostředí, s 84.

předcházení škodám. Obsahem ustanovení je povinnost vlastníků nemovitostí a investorů staveb a zařízení zabezpečit na svůj náklad provedením nezbytně nutných opatření pro zabezpečení jejich pozemků, staveb a zařízení před škodami způsobenými zejména sesuvem půdy, padáním kamenů, pádem stromů a jejich částí, přesahem větví a kořenů, zastíněním a lavinami, z pozemků určených k plnění funkcí lesa. Tato opatření jsou výše jmenované osoby oprávněny provést i na PUPFL a vlastníci těchto pozemků jsou povinni provedení opatření strpět. Zabraňuje se tak především zproštění se objektivní odpovědnosti podle § 420a občanského zákoníku, kdy škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí, nemající původ v provozu nebo vlastním jednáním poškozeného. „*Toto ustanovení dopadá pouze na případy, kdy lze vlastníku nemovitosti uložit pouze nezbytně nutná opatření, aby se předešlo vzniku škody na jeho majetku, přičemž rozsah nezbytně nutného opatření musí odpovídat bezprostřednímu ohrožení a musí vést pouze k odstranění nebezpečí vzniku škody, např. před pádem stromů. Musí jít o vážné ohrožení, které bezprostředně vlastníku nemovitosti hrozí.*“²²²

Lesní zákon se zmiňuje také o výpočtu výše škody způsobené na lesích, když odkazuje ve svém § 21 odst. 4 na vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, která tento výpočet upravuje.

9.2.2 Odpovědnost za ekologickou újmu

Jak již bylo výše řečeno, ekologickou újmou rozumíme imateriální ztrátu na životním prostředí, která může vznikat jak z jednání protiprávního, tak i po právu. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí ji ve svém § 10 definuje jako ztrátu nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti. Každý, kdo způsobí ekologickou újmu poškozením životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním, musí v první řadě přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části obnovit. Jestliže to není vůbec možné anebo z vážných důvodů účelné, má za povinnost nahradit ekologickou újmu jiným způsobem (zabezpečit kompenzační plnění) a není-li možné ani to, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Oprávněným z ekologické újmy

²²² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 5 As 2/2004

je stát, nikoliv vlastník. Což bylo jedním z hlavních důvodů zavedení tohoto institutu.²²³ Soukromoprávní úprava škody je totiž ve směru k škodám na životním prostředí, které vzniknou činností vlastníka lesa nedostatečná. Jak již bylo řečeno ... „*Za odstranění ekologické újmy spočívající v obnově lesa tak odpovídá ve vztahu ke státu vlastník ... Náklady, které vynaloží na odstranění újmy, může však v rámci náhrady škody uplatnit jako regres proti původci, pokud jim není sám*“²²⁴

Druhá legální definice ekologické újmy pochází ze zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě. Ekologickou újmou je dle ustanovení § 2 písm. a) tohoto zákona jen taková újma, která je měřitelná a má závažné nepříznivé účinky na vybrané přírodní zdroje, tj. chráněné druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich přírodní stanoviště, povrchové nebo podzemní vody a půdu. Tuto ochranu lze tedy vztáhnout i na jednotlivé lesy, které mohou být chráněny jako přírodní stanoviště podle definice § 2 písm. c) zákona o předcházení ekologické újmy. Jedná se o speciální právní předpis vůči zákonu č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, proto se v případech a v rozsahu, na které dopadá tento zákon, neuplatní ustanovení upravující odpovědnost za ekologickou újmu v zákoně o životním prostředí.

Závěr

Mezi nejpalčivější problémy dnešní doby patří stav životního prostředí, který je jednou ze základních podmínek dalšího hospodářského i společenského vývoje naší společnosti. Za dominantní složku životního prostředí v naší zemi můžeme považovat lesy. Jejich ochrana je úkolem nejen pro společnost jako celek, ale i pro každého jednotlivce. V rámci této diplomové práce jsem se zaměřil na ochranu lesa z pohledu právních předpisů, tedy na ochranu, kterou lesům poskytuje stát. Cílem práce je nastínit soubor nástrojů, kterými se stát snaží regulovat činnosti v lese a vytvářet podmínky pro další uchování lesů. Diplomová práce kvůli svému rozsahu nemohla postihnout všechna témata, která se ochrany lesa v ČR dotýkají, přesto jsem se snažil alespoň v hrubých obrysech ukázat ucelený obraz současné české právní úpravy.

²²³ Právo životního prostředí, s 85.

²²⁴ Právo životního prostředí, s 320.

Jak vyplývá z této práce, hlavním právním předpisem upravujícím hospodaření v našich lesích je zákon č. 289/1995 Sb., o lesích. Jedná se o zákon, který byl při svém vzniku označován jako přechodný. Měl ho tedy nahradit zcela nový lesní zákon, který však do této doby nevznikl. Přesto lze celkově konstatovat, že úprava ochrany lesa, kterou nalezneme hlavně zákoně o lesích, ale i v zákoně o ochraně přírody a krajiny, v zásadě odpovídá současným požadavkům.

Na druhou stranu nic na světě není dokonalé a zákony nejsou výjimkou. I ochrana lesa v ČR tedy má své chyby a na některé z nich se pokusila poukázat i tato práce.

Velkým nedostatkem zákona o lesích je z mého pohledu nízká výše poplatků při odnětí PUPFL. I když v připravovaná novela lesního zákona navrhuje zvýšení tohoto poplatku, je z mého pohledu spíše nutné změnit celou koncepci jeho výpočtu. Plně souhlasím s názorem Viléma Jarského, že stávající systém výpočtu poplatku postavený na faktoru ekologické váhy lesa by bylo vhodné nahradit přesnějším kritériem. Do budoucna se bude význam poplatku za odnětí dozajista zvyšovat a nová koncepce jeho výpočtu by mohla úspěšnému působení tohoto ekonomického nástroje ochrany lesa jen pomoci.

V oblasti hospodaření v lesích lze za slabinu lesního zákona označit ustanovení § 13 odst. 3 písm. d), který zavádí povinnost používat biologicky odbouratelných hydraulických kapalin. Zákon však nestanovuje, jaké hydraulické kapaliny má na mysli a čímž celá povinnost vlastně stává neprokazatelnou.

Za zamyšlení stojí i změna u financování zpracování LHP. Myslím si, že by jeho zpracování měl plně hradit stát. Jednak by tak mohl lépe uplatňovat státní lesnickou politiku a navíc by to byla určitá forma příspěvku státu za některá omezení vznikající vlastníkům z obecného užívání lesů. Na druhou stranu stojí za úvahu, zda by případný nový lesní zákon neměl zrušit LHO a místo nich ustanovit nový koncepční nástroj lesního plánování, který by byl efektivnější.

Dalším problémem u LHP je právní úprava řízení o schválení LHP, ve které absentuje výslovná úprava formy řízení. Takovýto stav neodpovídá požadavku právní jistoty a oslabuje též postavení vlastníka lesa. Do budoucna je tedy nutné tento problém řešit a to buď alespoň stanovením jasných procesních pravidel pro řízení o LHP nebo výslovným určením formy schvalovacího aktu LHP. Co se týče možných úprav plně souhlasím s Martinou Frankovou, že by kromě již využívaného správního aktu bylo

vhodné zavést také subordinační veřejnoprávní smlouvu. Veřejnoprávní smlouva by byla první možností v řízení o schválení LHP a správní akt by se použil jen subsidiárně v případech, kdy nedojde k uzavření veřejnoprávní smlouvy.

Legislativně technickým nedostatkem platné právní úpravy je, že náplň činnosti odborného lesního hospodáře není žádným předpisem souhrnně stanovena. Výkon činnosti odborného lesního hospodáře je pak i z tohoto důvodu obtížněji kontrolovatelný.

V oblasti obecného užívání lesů zákon dostatečně neřeší udělování výjimek ze zákazů některých činností v lese podle § 20 zákona o lesích. Současné řešení udělování výjimek z činností zakázaných v lesích, kdy není určena forma v jaké má být výjimka udělena a nejsou stanoveny ani žádné jiné podmínky pro udělení, je v praxi nekontrolovatelné. Zákon by dle mého názoru měl určit písemnou formu výjimky a navíc například stanovit pro který lesní pozemek je výjimka udělena, kdo je jeho vlastníkem nebo kdo výjimku uděluje a jaký je časový rozsah trvání výjimky.

Dalším problémem § 20 lesního zákona je jeho odstavec pátý, týkající se konání organizovaných či hromadných sportovních akcí v lese. Zákon vůbec nedává možnost orgánu státní správy lesů sportovní akci zakázat a to ani v případě, že akce překračuje přípustnou intenzitu poškození lesa. To považuji do budoucna za neudržitelné.

V praxi se také velmi negativně podepisuje střet ustanovení lesního zákona o zákazu vjezdu a stání motorových vozidel v lese (§ 20 odst. 1 písm. g)) a § 7 zákona o pozemních komunikacích (13/1997 Sb.). Možné rozdílné výklady o možnosti či nemožnosti jízdy motorových vozidel a stání na lesních cestách by jistě pomohla vyřešit novela lesního zákona nebo zákona o pozemních komunikacích, která by znovu, a doufejme jednoznačně, zákaz jízdy a stání motorových vozidel na lesních cestách potvrdila.

Ochraně lesa poskytované skrze ZOPK lze vytknout jeho úpravu každého lesa jako významného krajinného prvku. V praxi se vyskytují silné pochybnosti, zda je opravdu každý les významným krajinným prvkem. Tvrdit, že smrková monokultura je esteticky či ekologicky hodnotnou částí krajiny je víceméně velmi „menšinový“ názor a možná by nebylo od věci v této souvislosti novelizovat ZOPK a některé hospodářské lesy jako významné krajinné prvky dále neoznačovat.

Jistý problém vidím i v postavení lesní stráže. Lesní stráž v terénu často vystupuje jako jedinec a proti větší skupině osob přestupující zákon jsou její šance na

zjednání nápravy velmi mizivé. Uměl bych si představit, že by lesní stráž mohla oprávněním zastavovat motorová vozidla a také oprávněním používat některé donucovací prostředky – např. technické prostředky k zabránění odjezdu vozidla nebo zastavovací pás a jiné prostředky k násilnému zastavení vozidla. Tato oprávnění by mohla lesní stráž využít hlavně vůči motorkářům nerespektujícím zákaz vjezdu na lesní pozemky.

Seznam zkratek

PUFPL	pozemky určený k plnění funkcí lesa
LHO	lesní hospodářská osnova
LHP	lesní hospodářský plán
ZOPK	zákon o ochraně přírody a krajiny
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ZCHÚ	zvláště chráněná území
NP	národní park
CHKO	chráněná krajinná oblast
NPR	národní přírodní rezervace
PR	přírodní rezervace
PP	přírodní památka

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie:

- PRŮŠA, Eduard. *Pěstování lesů na typologických základech*. Praha: Lesnická práce, 2001. ISBN 80-86386-10-4.
- CHMELÍK, Jan a kol. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-543-5
- ADAMOVIČ, Karolína., SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86898-04-0
- MALÝ, Karel. et. al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2004. ISBN 80-7201-433-1
- OLIVA, Jiří. *Lesnická politika*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, vydání. 1., 2005, s. 70. ISBN 80-213-1385-4
- FRIČ, Jan. *Velké vzory našeho lesnictví*. Praha: Československá akademie zemědělských věd, Státní zemědělské nakladatelství, 1958.
- LAŠTOVKA, Karel. *Československé správní právo. Část zvláštní. I. Díl*. Praha : Melantrich, a. s. v Praze, 1936.
- STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996.
- PEKÁREK, Milan., PRŮCHOVÁ, Ivana. *Pozemkové právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3238-3.

DROBNÍK, Jaroslav., DVOŘÁK, Petr. *Lesní zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-425-3.

DUDOVÁ, Jana. JANČAŘOVÁ, Ilona. PEKÁREK, Milan. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Právo životního prostředí 2. díl.*, 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3978-7.

DAMOHOŘSKÝ, Milan. a kol.: *Právo životního prostředí*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN: 978-80-7179-498-1.

DROBNÍK, Jaroslav. *Základy pozemkového práva*, 2. vydání, Praha: IFEC, 2007. 80-903409-4-6.

DUDA, Michal. *Obnova lesa, ochrana a výchova porostů*, Benešov: IVV MZe ČR, 1995.

POLENO, Zdeněk a kol. *Lesnický naučný slovník*. 1. díl A-O. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR v Agrospojì Praha, 1994. ISBN 80-7084-131-1.

SUCHÁNEK, Jaroslav. *Nové zemědělské a lesní právo*. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-7175-046-8.

TUREČEK, Karel. a kol. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem*, Praha: SONDY, 2002. ISBN 80-902766-8-7.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, 2. rozšířené vydání, Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, ISBN 80-86473-04-X

NOVOTNÝ, Oto. VANDUCHOVÁ, Marie. ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*, Obecná část, 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.

Sborníky:

- DIENSTBIER, Filip. *Procesněprávní aspekty vytváření a užití koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí* in Damohorský, M – Stejskal, V. (edit.). *Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva*. Sborník z konference. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, ediční středisko 2003. ISBN 80-85889-47-1.
- FRANKOVÁ, Martina. *Koncepční nástroje v ochraně životního prostředí* in Dienstbier, F. (edit.) *Nástroje ochrany životního prostředí – role práva*. Sborník z mezinárodní vědecké konference. 1. vydání, Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2011. ISBN 978-80-87382-13-4.
- PAULDURA, Lukáš. *Právní nástroje regulující užívání lesa a vlastník lesa jako regulátor sui generis*, In Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků, 1. vydání., Brno : Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1
- VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: lex specialis nebo lex generalis?*, Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků , 1. vydání., Brno : Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1
- SKLENIČKA, Petr. *Začlenění institutu krajinného rázu do pozemkových úprav*, in VOREL, I. KUPKA, J. (edit.): *Aktuální problémy ochrany krajinného rázu* . Sborník příspěvků z odborného semináře. Praha: Fakulta stavební ČVUT , Fakulta architektury ČVUT , Fakulta životního prostředí ČZU, Zahradnická fakulta MZLU, Centrum pro krajinu, 2008. ISBN 978-80-01-04537-4
- CHVÁLA, Miroslav. *Zákon o lesích*. *Současnost a budoucnost lesní krajiny Jizerských hor*, sborník referátů z mezinárodní konference, Hejnice, 6. – 7. 6. 2001[online]. Dostupný také z WWW: <<http://sbornikjh.web.cz/chvala.htm>>.

VESELÁ, Renata. *Vznik Československé republiky a novelizace práva* In Dny práva 2009 (Days of Law: the Conference Proceedings), sborník příspěvků. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4733-4.

KUPČÁK, Václav. *Ochrana lesa a lesní zákon*. Ekonomické aspekty ochrany lesa - sborník referátů ze semináře EK OLH ČAZV se zahraniční účastí. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky, 2005. ISBN 80-7157-892-4.

BUČEK, Antonín. LACINA, Jan. Přírodovědná východiska ÚSES. In LÖW, Jiří a kol. Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability. Teorie a praxe. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 80-85765-55-1.

Odborné články:

JARMIČ, Libor. Trestní právo a ochrana životního prostředí, *Trestněprávní revue*. 2010. č. 9, s. 10. ISSN 1213-5313.

MOUCHA, Petr., PELCL, František. Současné lesnictví a ochrana přírody. *Ochrana přírody: the nature conservation journal*. 2008. č. 10, roč. 63 [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/soucasne-lesnictvi-a-ochrana-prirody.html> >.

ŠIŠÁK, Luděk., PULKRAB, Karel. *Oceňování mimoprodukčních funkcí lesa*. Příspěvek na konferenci Institucionalizace (ne)odpovědnosti: globální svět, evropská integrace a české zájmy, konané na FSV UK [online]. Dostupný také z WWW: <http://veda.fsv.cuni.cz/konf_sem/globalni_svet/GS_prispevky/g_s_env_pulkrab.htm>.

- UHLÍŘ, Jiří. Lesnická výročí – duben 1999. *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*. 1999, č. 4. [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-4-99/lesnicka-vyroci-duben-1999>>.
- STANĚK, Jiří. *Lesní právo - historie, současnost a budoucnost* - seminář pořádaný u příležitosti 250. výročí vydání Tereziánských lesních řádů pro Čechy a Moravu a 152. výročí vydání císařského patentu č. 250/182 ř. z.. Lesu zdar: časopis lesníků a přátel lesa. 2004, č. 2/3, ročník 10., s. 7.
- FLORA, Martin. Několik poznámek k pojmu “les” podle § 2, písm. a) lesního zákona. *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*, 2001. č. 3 [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-3-01/nekolik-poznamek-k-pojmu-les-podle-2-pism-a-lesniho-zakona>>.
- JARSKÝ, Vilém. *Poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa v ČR v období 2002 – 2004*, Zprávy lesnického výzkumu, svazek 52, č. 1/2007, Jíloviště: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, 2007, s. 69.
- ČERMÁK, Petr. Vliv zvěře na stav a vývoj lesních ekosystémů. *Ochrana přírody : the nature conservation journal*. 2008. č. 1. [online]. Dostupný také z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Vyzkum-a-dokumentace/vliv-zvere-na-stav-a-vyvoj-lesnich-ekosystemu.html>>.
- DVOŘÁK, Petr. *Lesní zákon z hlediska vlastníků lesa, příprava novely lesního zákona*, Ekologie a právo: odborný časopis pro právní problematiku spojenou s životním prostředím. 2005. č. 2. s. 22. ISSN 1211-1139.
- KAŇOK, František. *Kategorizace lesů – k záměru nového lesního zákona*, Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi. 2007. č. 1 [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-01-07/kategorizace-lesu-k-zameru-noveho-lesniho-zakona>>.

FERKL, Václav. *Příspěvek k úvahám o kategorizaci lesa a jejím uplatňování*, Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi. 2001. č. 3 [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-3-01/prispevek-k-uvaham-o-kategorizaci-lesa-a-jejimu-uplatnovani>>.

FLORA, Martin. *Obec a les z pohledu právních předpisů*, Veřejná správa: čtrnáctideník vlády České republiky. 2010. č. 22, s. 14 – příloha č.VI. ISSN 1213-6581.

STANĚK., Jiří. *Věcný záměr nového lesního zákona má zpoždění*, Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi. 2006. č. 10, [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-10-06/vecny-zamer-noveho-lesniho-zakona-ma-zpozdeni> >.

ČERVENKA, Jan. STEHLÍK Petr. *Kam směřují lesní hospodářské osnovy? Nikam*, ABC o lese a lesnictví: Ing. Jan Červenka, [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.volny.cz/cervenka.jan/protaxcb/lho2.htm> >.

PAVLORKOVÁ, Eva. *Může být les oplocen?*, Ekologický právní servis: právní servis pro občany [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.eps.cz/poradna/kategorie/ochrana-prirody-krajiny-ochrana-lesa-pudy/dotaz/oplocovani-lesa>>.

DVOŘÁK, Petr. *Otázka užívání lesních cest jako pozemních komunikací*, *Lesnická práce: časopis pro lesnickou vědu a praxi*. 2009. č. 8 [online]. Dostupný také z WWW: < <http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-8-09/otazka-uzivani-lesnich-cest-jako-pozemnich-komunikaci> >.

BENEDIKTOVÁ, Věra. *Zákaz vjezdu na lesní cesty?*, Policejní prezidium ČR, Preventivně informační odbor, článek [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.policie.cz/clanek/preventivne-informacni-oddeleni-1762633.aspx> >.

KLEMPÍŘOVÁ, Barbora. *Lesy nejsou motokrosovou dráhou*, *Lesu zdar : internetový časopis lesníků a přátel lesa*. 2010. č. 5, roč. 16., [online]. Dostupný také z WWW:

< <http://www.lesy.cz/o-nas/casopis-lesu-zdar/Lists/ArchiveListInstance/Attachments/10/lesu-zdar-kveten-2010.pdf>>.

MLČOCH, Stanislav. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu, *Ochrana přírody: the nature conservation journal*. 2008. č. 1. [online]. Dostupný také z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>>.

NATURA 2000 – „problémy a příležitosti“, Edice Planeta 2004, odborný časopis pro životní prostředí. 2004. č. 10, roč. 12. s. 10. ISSN 1213-3393.

PAVLORKOVÁ, Eva. *Správněprávní, trestní a civilní odpovědnost- kterou zvolit?*, Ekologický právní servis: právní servis pro občany [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.eps.cz/poradna/kategorie/odpovednost/rada/spravnepravni-trestni-a-civilni-odpovednost-kterou-zvolit>>.

Dokumenty:

BOSÁK, Jan. *Koncepce ochrany přírody a krajiny pro území Olomouckého kraje*, analytická část, Olomouc: Ecological Consulting, 2004.

PLŠEK, Jan. PAVLORKOVÁ, Eva. Legislativní úprava provozu motorových vozidel mimo pozemní komunikace , právní studie Ekologického právního servisu, květen 2010.

NAVRÁTIL, Petr. a kol. *Včlenění mimodřevních funkcí lesa do hospodaření na lesním majetku*. Pracovní metodika pro privátní poradce v lesnictví, Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, 2009.

Rádce vlastníka lesa do 50 ha, ÚHÚL, vydání druhé, Brandýs nad Labem, 2009, s.7.

Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zatímní ochraně lesů ze dne 23. března 1926. Dostupná také z WWW:

<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0222_00.htm>.

Důvodová zpráva k zákonu o lesích. Dostupná také z WWW:

<<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/041schuz/s041139.htm>>.

SLODIČÁK, Milan. a kol. *Lesnické hospodaření v imisní oblasti Krušných hor*. Hradec Králové: Projekt Grantové služby LČR s.p., Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i. Strnady, 2007, s. 4 [online]. Dostupný z WWW:

<http://www.lesycr.cz/cs/download/gs-souhrny/krusne_hory.pdf>.

Koncepce Ministerstva životního prostředí ČR v oblasti vrchního státního dozoru v lesním hospodářství, MZP.cz, oficiální webové stránky Ministerstva životního prostředí České republiky, [online]. Dostupné z WWW: <

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vrchni_statni_dozor_koncepce/\\$FILE/OPK-%20Koncepce %20VSD %20v %20LH%20-%2020081216.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vrchni_statni_dozor_koncepce/$FILE/OPK-%20Koncepce%20VSD%20v%20LH%20-%2020081216.pdf)>.

Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky 2006. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2007 [online]. Dostupná také z WWW:

<http://eagri.cz/public/web/file/6455/zelena_zprava_2006_cast_1.pdf>.

Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2010, Praha: Ministerstvo zemědělství, 2011 [online]. Dostupná také z WWW:

<http://eagri.cz/public/web/file/138583/Zprava_o_stavu_lesa_2010.pdf>.

Vysokoškolské kvalifikační práce:

CEMPÍREK, Martin. *Vývoj lesního zákonodárství s akcentem na zákon lesní z roku 1852*. Brno, 2011. 117 s. Rigorózní práce (JUDr.). Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce Ladislav Vojáček.

HUMLÍČKOVÁ, Petra. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha, 2011. 176 s. Doktorská disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra práva životního prostředí. Vedoucí práce Milan Damohorský.

Judikatura soudů ČR:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn.. 7 As 58/2005
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2009, sp. zn. 5 As 94/2008
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2009, sp. zn.. 5 As 94/2008
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 2010, sp .zn. 9 As 44/2010
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 11. 2008, sp. zn. 5 As 40/2008
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 10. 2011, sp. zn. 3 AS 11/2011
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 8. 2009, sp. zn.. 3 As 48/2008
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 12. 2008, sp. zn.. 2 As 64/2008
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn.. 2 As 95/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 25 Cdo 119/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 25 Cdo 119/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn.. Cdo 119/2003
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 11. 2011, sp. zn.. 9 As 49/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 225/2006
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 1. 2007, sp. zn. 2 As 67/2005
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 12. 2008, sp. zn. 2 As 64/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 582/2007
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 5 As 2/2004

Internetové zdroje:

Pěstování lesa. Doplňkový učební text, Brno: Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav zakládání a pěstování lesů, 2001, [online]. Dostupný z WWW: <<http://inldf.mendelu.cz/projekty/pestovani/ucebnitext/index.html>>.

Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál - mezistromy.cz [online]. Dostupný z WWW:
<<http://www.mezistromy.cz/cz/les/pestovani-lesa/ochrana-lesa>>.

Curia Vítkov. *Lesy v raném středověku* [online]. Dostupné z WWW:
<<http://curiavitkov.cz/prace41.html>>.

Ústav pro českou literaturu AV ČR [online]. Dostupný z WWW:
<<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/antologie/zliteratury/VZCL3/145.pdf>>.

EPRAVO.CZ – *elektronický internetový deník* [online]. Dostupný z WWW:
<<http://www.epravo.cz/top/clanky/obecne-uzivani-lesa-8633.html>>.

NATURA 2000 - Oficiální webové stránky soustavy Natura 2000 v České republice,
[online]. Dostupné z WWW: <<http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=1805>>

Příloha č. 1

Tabulka č. 1: Poplatky za odnětí lesa – rozloha a důvody odnětí

ROK	Důvody odnětí	Výměra (ha)		
		trvalé	dočasné	celkem
2002	bytová výstavba	6,7	0,3	7
	průmyslová výstavba	9,8	2,8	12,6
	těžba nerostů	21,6	124,1	145,7
	doprava a sítě	40,9	51,4	92,3
	vodní hospodářství	11,9	15	26,9
	rekreace a sport	7,9	60,8	68,7
	ostatní	38,1	33,6	71,7
2003	bytová výstavba	13	0	13
	průmyslová výstavba	2	4	6
	těžba nerostů	3	129	132
	doprava a sítě	159	34	193
	vodní hospodářství	7	13	20
	rekreace a sport	15	30	45
	ostatní	8	24	32

Pramen: MŽP ČR (in JARSKÝ, V. *Poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa v ČR v období 2002 – 2004*, Zprávy lesnického výzkumu, svazek 52, č. 1/2007, Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti)

Abstrakt

Diplomová práce je rozdělena do 9 kapitol. Úvodní kapitola nastiňuje témata, kterými se celá diplomová práce bude zabývat. Druhá kapitola přibližuje les přírodovědeckým pohledem, vymezuje funkce lesa a zabývá se základními zdroji ohrožení lesa, které se stát přes své zákonodárství snaží omezit či odstranit. Dále následuje pasáž věnující se historii právní úpravy lesů na území našeho státu. Kapitola s názvem „ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa“ představuje les jako právní pojem. Nastiňuje ochranu lesních pozemků a přibližuje instituty, které se k ochraně těchto pozemků využívají. Čtvrtá část práce je věnována ochraně lesa před škodlivými činiteli. Navazujícím oddílem práce se dostáváme v rámci výkladu k tradičnímu institutu našeho lesního práva – k obecnému užívání lesa. Práce se dále zabývá specifickými zákony, které mimo lesní zákon, také ovlivňují systém ochrany našich lesů. Nejdůležitějším z nich je zákon o ochraně přírody a krajiny. Nedílnou součástí práce jsou i dvě poslední kapitoly zabývající se dozorem a odpovědností. Poslední kapitolu této diplomové práce tvoří finální shrnutí české právní úpravy ochrany lesa a její zhodnocení.

Abstract

The aim of the thesis “Legal regulation of forest protection“ is to summarize the main instruments of the Czech law to ensuring the protection of forests. The thesis focuses mainly on current forest legislation in the Czech Republic. The main purpose is to ascertain whether the current legislation of the protection of forests is efficient and sufficient. The thesis is divided into nine chapters. The first part of the thesis defines the forest in general, its functions and questions of its protection.

Summary

Legal regulation of forest protection

Forests are one of the most important ecosystems on Earth and cover approximately one-third of the area of the Czech Republic. Therefore they are very important component of our environment and landscape. The aim of the thesis “Legal regulation of forest protection“ is to summarize the main instruments of the Czech law to ensuring the protection of forests. The thesis focuses mainly on current forest legislation in the Czech Republic. The main purpose is to ascertain whether the current legislation of the protection of forests is efficient and sufficient. The thesis is divided into nine chapters.

The first part of the thesis defines the forest in general, its functions and questions of its protection.

The second part focuses on the history of forest legislation in the Czech Republic. The third chapter examines the aims of protection of land with regard to the function of forest. The land of the forests has to be protected from the activities which may cause potential harm.

The fourth part focuses on the protection of forest against harmful factors. In this chapter the author describes the obligations of the owner of the forest in connection with the protection against biotic and abiotic factors (particularly pest management and the protection of forest-tree species from the game and mushroom origin diseases). The following chapter defines the main legal regulation of forest economics. This chapter is subsequently divided into three sections that deal with the individual protection of forest in forest management. There are three main legal tools, namely administrative, conceptual tools and economic tools.

The aim of sixth chapter is to describe the public use of forests. This is the traditional legal institute in the Czech Republic created many centuries ago which enables everyone to use the forest (whoever the owner is) for relaxation, picking up forest fruits and dead brushwood.

Chapter seven deals with Act No. 114/1992 Coll., on the Protection of Nature and Landscape and other special statutes (Water Act, Hunting Act etc.). Each forest is

undoubtedly a special part of nature, that is why it is a subject of the protection of the whole nature as well. While the Forest Act is primarily interpreted in the other chapters, the seventh chapter is focused on the forest protection in respect of its belonging to the nature and mainly on the interpretation of relevant provisions of the Protection of Nature and Landscape Act and other special acts, which assures protection of the forest.

The eighth chapter deals with the control and supervision over the compliance with the law, especially introducing particular institute of the forest guard and interpreting the jurisdiction and competence of administrative bodies.

The ninth chapter analyses the particularity of liability in the legal forest protection, and interprets the main kinds of liability which are of use regarding possible breaches of duties imposed by law to protect the forest. The leading principle asserting in the forest protection liability (and in the environmental law in general) is the duty to restore to the previous state (restitution in integrum) or at least the duty to undertake appropriate corrective measures to compensate any harmful effects. It is possible to distinguish particularly the liability for environment losses (namely the liability for damage and the environmental impairment liability) and the delictual responsibility (the liability for administrative delicts or the liability for crimes).

The last chapter is followed by a conclusion briefly summarizing the whole text and bringing several author's suggestions *de lege ferenda*.

Klíčová slova/Keywords

ochrana lesa

forest protection

pozemky určené k plnění funkcí lesa

land designated to fulfil the function of forest

obecné užívání lesa

public use of forests